

δελτίο
συνδέσμου
έλληνίδων
επιστημόνων

6

ΙΟΥΛΙΟΣ - 1980

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

ΕΠΤΑΤΟΜΗ – ΕΓΧΡΩΜΗ
Τοῦ ἐκδοτικοῦ Οἴκου «ΠΑΛΜΟΣ»

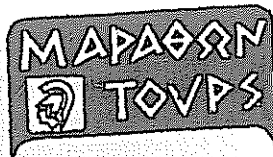
- Ἔργο 150 Ἑλλήνων καί ξένων ἐπιστημόνων.
- Ὅτι πρέπει νά γνωρίζει ἡ σημερινή Γυναίκα γιά τόν ἑαυτό της, τόν ἄνδρα της, τό παιδί της, τό σπίτι της, τήν ἐργασία καί τήν κοινωνία:
Γυναίκες Ὄργανισμός. Ψυχολογία. Σεξολογία. Ὑγιεινή. Αἰσθητική. Ἐρωτας. Γάμος. Οἰκογένεια. Συζυγικές σχέσεις. Οἰκογενειακές σχέσεις. Τό παιδί. Κατοικία. Ἐπίπλωση. Διακόσμηση. Νοικοκυριό. Ρουχισμός. Μόδα. Ραπτική. Κέντημα. Πλέξιμο. Τροφογνωση. Διαιτητική. Διαιοθεραπεία. Μαγειρική. Ζαχαροπλαστική. Καλή συμπεριφορά. Πρώτες βοήθειες. Ἡ ἱστορία τῆς γυναίκα. Ἡ Ἑλληνίδα στό δίκαιο.
- Ἕνας πραγματικός θησαυρός ἐκλαϊκευμένων ἐπιστημονικῶν γνώσεων, πού δίνει σωστές ἀπαντήσεις καί λύσεις σέ ὅλα τά ἐρωτηματικά καί σέ ὅλα τά προβλήματα τῆς Ἑλληνίδας.
- 7 πολυτελεῖς τόμοι. 4034 σελίδες. 1350 πολύχρωμες εἰκόνες. 1500 κλισέ. 3000 μυστικά καί συμβουλές γιά τή Γυναίκα, τό παιδί, τήν οἰκογένεια καί τό σπίτι. 150 ἐπιστημονικοί πίνακες.
- 7000 δρχ. μέ εὐκολίες καί 5.500 δρχ. τοῖς μετρητοῖς.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

ΕΠΤΑΤΟΜΗ-ΕΓΧΡΩΜΗ
ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ "ΠΑΛΜΟΣ"

ΑΘΗΝΑ: Μαυρομυχάλη 84
Τηλ.: 3627559 - 3623095

ΓΡΑΦΕΙΑ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ακαδημίας 87
ΑΘΗΝΑ

Τηλ. 3618060 - 3619734
3615136

ΤΑΞΙΔΕΨΤΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ ΦΘΗΝΑ, ΑΝΕΤΑ ΚΑΙ
ΕΥΧΑΡΙΣΤΑ
ΕΚΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ (Τακτικές αναχωρήσεις)

ΓΥΡΟΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ — ΓΥΡΟΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ (μό-
νο Ρουμανία) — ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ — ΡΟΥΜΑΝΙΑ —
ΟΥΓΓΑΡΙΑ — ΟΧΡΙΔΑ — ΟΥΓΓΑΡΙΑ — ΤΣΕΧΟ-
ΣΛΟΒΑΚΙΑ — ΠΟΛΩΝΙΑ — ΑΥΣΤΡΙΑ — ΟΥΓ-
ΓΑΡΙΑ — ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ — ΑΥΣΤΡΙΑ — ΣΟ-
ΒΙΕΤ. ΕΝΩΣΗ — ΛΟΝΔΙΝΟ — ΠΑΡΙΣΙ — ΛΟΝ-
ΔΙΝΟ — ΠΑΡΙΣΙ — ΙΤΑΛΙΑ — ΑΙΓΥΠΤΟΣ —
ΚΥΠΡΟΣ (Αναχώρηση κάθε Κυριακή και Δευτέρα).

ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΓΙΑ 10 ΗΜΕΡΕΣ ΔΙΑΚΟ-
ΠΕΣ στο ΣΛΑΝΤΣΕΦ ΜΠΡΥΑΓΚ (Ακτή Ήλιου)
στη ΜΑΥΡΗ ΘΑΛΑΣΣΑ. Όλα πληρωμένα μόνο δρχ.
6.500 και 80 δολάρια.

ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΕΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΔΙΑ Σ' ΟΛΟ ΤΟ ΚΟΣΜΟ

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΚΔΡΟΜΕΣ — ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

Στά πλο διαλεχτά και όμορφα μέρη τής χώρας μας:

● ΖΑΚΥΝΘΟΣ	Μόνο	4.900
● ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΙΧΑΔΟΣ	>	3.500
● ΣΚΟΠΕΛΟΣ — ΑΛΟΝΗΣΟΣ	>	4.600
● ΣΚΙΑΘΟΣ	>	4.500
● ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	>	6.900
● ΛΕΥΚΑΔΑ — ΠΑΡΓΑ	>	4.800
● ΚΕΡΚΥΡΑ	>	7.900
● ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ	>	6.000
● ΚΡΗΤΗ και 150 ΕΚΔΡΟΜΕΣ ΓΙΑ ΟΛΟ ΤΟ ΚΑ- ΛΟΚΑΙΡΙ.		

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΕΥΧΑΡΙΣΤΟ και ΞΕΚΟΥΡΑΣΤΟ Σαββατοκύριακο

Αναχώρηση κάθε Σάββατο μόνο με 1.400 δραχ. στο
πολυτελές ξενοδοχείο OLYMPIAN BAY.
(ήμιδιατροφή).

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΜΑΣ:

Ήμερησια Κρουαζιέρα στον Άργασαρινικό
ΥΔΡΑ — ΠΟΡΟ — ΑΙΓΙΝΑ

ΔΡΧ. 800 (μεταφορές, εισιτήριο κρουαζιερόπλοιου,
γεύμα).

ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΣ

Εξυπηρέτηση μεμονωμένων ατόμων με Ι.Χ. αυτο-
κίσητα.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ:

«ΜΑΡΑΘΩΝ» ΤΟΥΡΣ
Ακαδημίας 87 Αθήνα
Τηλ. 3617069 - 3619734
— 3635136

LINER TRAVEL
Καραϊσκού 117 Πειραιά
Τηλ. 4110217 - 4120504

ΟΜΑΚΟΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΥΦΙΣΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΟΜΑΚΟΕΙΟ»

Σπ. Τρικούπη 17 - Αθήνα - Τηλ. 360.8365

ΑΙΤΗΣΗ ΕΓΓΡΑΦΗΣ
ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΟΜΑΚΟΕΙΟ»

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ

ΟΔΟΣ - ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΙ ΤΑΧ. ΤΟΜΕΑΣ

ΕΠΑΡΧΙΑ - ΠΟΛΗ

ΓΗΛΕΦΩΝΟ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: 77 - 78 δρχ. 300
78 - 79 δρχ. 300
79 - 80 δρχ. 300

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:

ΥΠΟΓΡΑΦΗ:

Αναγράψτε τον αριθμό τής ταχυδρομικής έπιταγής

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΑ

1. Πατάμος ό ταπεινός	δρχ	350
2. Φώς εις το σκοτος	-	300
3. Η Θεουργία διδάσκει	-	300
4. Η όλλη όφια του όσγματος του Έρχ πόν Ιπαιικεν	-	300
5. Το μυστικό τής Καθα- Γιάγκα	-	150
6. Η Πυθαγορεια Αριθμοσο- φία	-	200
7. Τα Έλευσίνια Μυστήρια	-	150
8. Η τελευταία μέρα του Σπ- κράτη	-	70
9. Οι Φαραώ Τουταγχαμών και Άκετονάτον	-	250
10. Γένεση και θάνατος των κόσμων	-	300
11. Δραβίδες (στην Άγγλική)	-	150
12. Στις μέρες του μεγαλυ- βασιλιά τής Κρήτης Μίνωα	-	150
13. Δραβίδες, οι πράγαναι των Έλλήνων	-	200
14. Αναστασία και όπιτική Μα- νεία (Άκουη «-ι Μαιρη)	-	250

ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

Παρακαλώ νά μου άποσταλούν με ταχυδρομικό όεμα επί άντικαταβολή, τά κατωτέρω
βιβλία και μελέτες, στην έξής διεύθυνση:

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:

ΤΗΛ:

Δελτίο Συνδέσμου Έλληνίδων Επιστημόνων

Τριμηνιαία περιοδική έκδοση του Συνδέσμου Ελληνίδων Επιστημόνων - Βουλής 44α - Αθήνα 118
- τηλ. 323.4286

Συντάσσεται από Επιτροπή. Υπεύθυνος σύμφωνα με το νόμο: Αμαλία Φλέμιγκ, Πρόεδρος Σ.Ε.Ε Κανάρη 23 Αθήνα.

Τεχνική Επιμέλεια
Ε. Λαμπρινός
Αθήνα - τηλ. 3634306

Πιστεύοντας πως η επικοινωνία μέσω του Δελτίου θα πρέπει να γίνει στενότερη και *τακτικότερη*, καλούμε όλες εσάς να δώσετε ενεργά τη βοήθειά σας απευθείας στη σύνταξη, είτε με συνεργασίες σας είτε με υποδείξεις σας για το περιεχόμενο. Θα δημοσιεύουμε επίσης κάθε ενδιαφέρουσα επιστολή σας.
Η Συντακτική Επιτροπή.

Τα ενυπόγραφα άρθρα απηχούν τις γνώμες των αρθρογράφων, χωρίς να αποτελούν και απόψεις του Συνδέσμου.

Τα κείμενα, είτε δημοσιευθούν είτε όχι, δεν επιστρέφονται.

Τα προηγούμενα τεύχη του Δελτίου διατίθενται στα γραφεία του Συνδέσμου.

Περιεχόμενα

Κύριο άρθρο. Τα εικοσάχρονα της Κυπριακής Δημοκρατίας (Μαρία Αναγνωστοπούλου)	3
Χρονικό. Επισκόπηση των κυριότερων σταθμών εξέλιξης του Κυπριακού (Πασχάλης Κιτρομηλίδης).....	5
Επιστήμη. Η Μεσογειακή αναιμία στην ελληνική πραγματικότητα (Σμ. Αδμαντιάδου).....	7
Φιλοσοφία. Μερικές σκέψεις για την πορεία της αναζήτησης της ουσίας του ανθρώπου (Αναστασία Κατσίκη-Γκίβαλου).....	10
Ποίηση. Η ποίηση της Σοφίας Μαυροειδή-Παπαδάκη (Γιάννης Νεγρεπόντης).....	16
Γυναίκα. Η κοσμοναύτισα Τερεσκόβα στα γραφεία του Σ.Ε.Ε.	20
Για το οικογενειακό δικαιο.....	22
Ομιλίες. Η Δικαιοσύνη και τα προβλήματά της (Γιάννης Ντεγιάννης).....	24
Δραστηριότητες Σ.Ε.Ε.....	28
Παράδοση. Για τη δημοτική μουσική (Μάρκος Δραγούμης).....	30
Ταξιδεύοντας στην Κύπρο	32

Τα εικοσάχρονα της Κυπριακής Δημοκρατίας

Μια υπόμνηση

Μαρία

Αναγνωστοπούλου

Συμπληρώνονται φέτος 20 χρόνια από την ανακήρυξη της Κυπριακής Ανεξαρτησίας. Μετά από επίμοχθες διαπραγματεύσεις για το σύνταγματικό καθεστώς του νέου κράτους, και την εδαφική έκταση των Βρετανικών βάσεων, έγινε δυνατή η επίτευξη συμφωνίας, που επέτρεψε την καθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας στις 16 Αυγούστου 1960

Το νέο κράτος δεν αποτελούσε πραγμάτωση των σκοπών του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα της τετραετίας 1955-59. Απεναντίας ήταν το προϊόν ενός οδυνηρού συμβιβασμού, που τον αποδέχτηκε θυσιάζοντας τις εθνικές της ελπίδες η ελληνική πλειοψηφία του Κυπριακού λαού, μόνο επειδή αποσοβούσε τον κίνδυνο διαμελισμού του νησιού. Εφεύρημα οι συμφωνίες του Λονδίνου και της Ζυρίχης της βρετανικής πολιτικής εκείνης της εποχής, που προσπάθησε να διαιωνίσει την επιρροή της Αγγλίας στο νησί, στη βάση της αρχής του «διαίρει και βασιλεύει». Με τις συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου ο αριθμός των Τούρκων της Κύπρου ενώ δεν ξεπερνούσε τις 80.000 σε σύνολο πληθυσμού λίγο πιο πάνω από 500.000, δηλαδή το 18% του συνολικού πληθυσμού, καθορίστηκε η συμμετοχή του στους θεσμούς και τη διοίκηση του Κυπριακού κράτους σε 30 έως 50%. Δύο από τις τέσσερις επαρχίες της Κύπρου έπρεπε να διοικούνται από Τούρκους επάρχους. Αυτές οι εγγυήσεις παραχωρούνταν στην τουρκική μειονότητα παραμορφώνοντας το νόμο της δημοκρατικής πλειοψηφίας. Και το χειρότερο - με τις γνωστές τραγικές επιπτώσεις - ήταν, ότι το σύνταγμα της Κύπρου συμπληρωνόταν από τη «συνθηκική εγγύησής» που υπογράφηκε η Αγγλία, η Ελλάδα και η Τουρκία, που έδινε το δικαίωμα, σε κάθε μια από τις τρεις δυνάμεις να επέμβει, εάν έκρινε ότι η ανεξαρτησία της Κύπρου βρισκόταν σε απειλή. Αυτά τα μέτρα καθιστούσαν ακόμα πιο δύσκολη την ανεξαρτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Οι οιωνοί για το μέλλον της δεν ήταν ευνοϊκοί. Κανένας ωστόσο δεν θα μπορούσε να προβλέψει την έκταση της τραγωδίας που επακολούθησε.

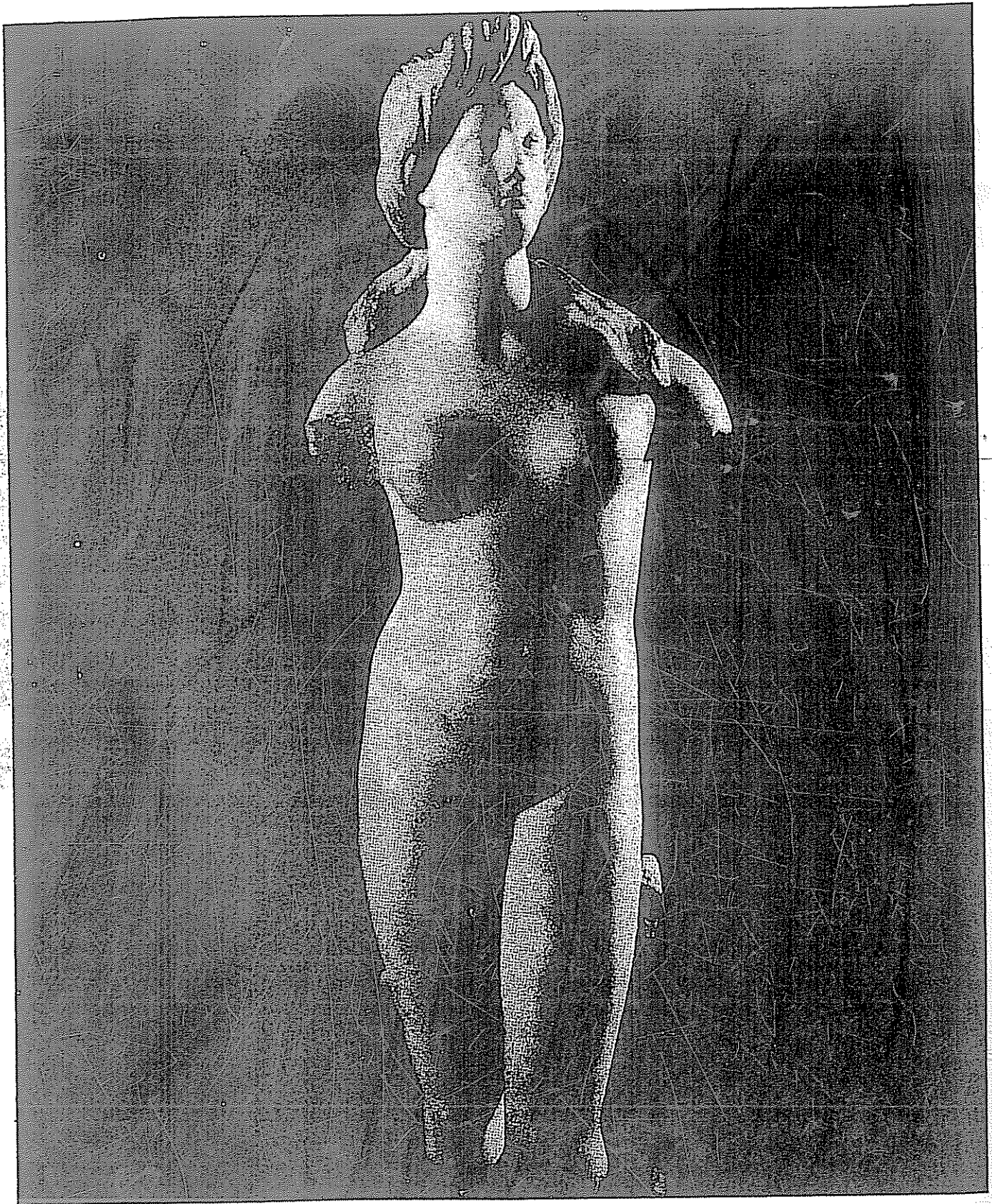
Η Τουρκία γρήγορα κατάλαβε ότι έβαζε και πάλι πόδι σε ένα από, τα χαμένα εδάφη της, και οργάνωνε από την αρχή τις ευκαιρίες που θα της έδιναν το πρόσχημα για στρατιωτική επέμβαση δήθεν για τη θεραπεία της κρίσης ανάμεσα στις δύο κοινότητες, ενώ ουσιαστικά θα πετύχαινε το στόχο της: την κατάργηση της ανεξαρτησίας της Κύπρου, την κατάλυση της κυπριακής Δημοκρατίας, τη Διχοτόμηση.

Οι Έλληνες της Κύπρου που συνειδητοποίησαν την ανάγκη του συμβιβασμού για να αποτρέψουν το διαμελισμό του νησιού τους, χώρου με πανάρχαια ελληνική ιστορία και αδιάπρωτη την παρουσία του ελληνισμού σε ολόκληρη την έκτασή του, ένωσαν με την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, ότι με κάθε θυσία έπρεπε να διαφυλάξουν το κράτος τους ενιαίο και αδέσμευτο. Η νέα Δημοκρατία αμέσως άρχισε να οργανώνεται και να εγκαθιστά το νέο διοικητικό της μηχανισμό και στην εξωτερική της πολιτική μπόρεσε να διαδραματίσει στο πλαίσιο της αδέσμευτης πολιτικής του αρχιεπισκόπου Μακαρίου, ένα ρόλο δημιουργικό στο χώρο της Μέσης Ανατολής και μέσα στο κίνημα των αδέσμευτων, ρόλο τον οποίο ανέλαβε και συνεχίζει τώρα η δημοκρατική Κυβέρνηση του Κυπριανού.

Μια Κύπρος ελεύθερη στερέωνε τον κορμό της Ελλάδας, τα νησιά του Αιγαίου και η Δωδεκάνησος παίρνουν τη γνήσια, ιστορική τους θέση. Για τους λόγους αυτούς η κυπριακή ανεξαρτησία έγινε ιερή υπόθεση του ελληνισμού. Για τους ίδιους λόγους οι υπονομευτές της διέπραξαν έγκλημα εσχάτης προδοσίας, που κορυφώθηκε με το ξενοκίνητο χουντικό πραξικόπημα του 1974. Το πραξικόπημα που καιροφυλακτούσε ο τουρκικός επεχτατισμός και βρήκε το πρόσχημα για τη γνωστή εισβολή με τις ορδές του Ατίλα. Το 40% της Κύπρου κάτω από τον τουρκικό ζυγό, 200.000 οι πρόσφυγες -πρόσφυγες μέσα στον ίδιο τους τον τόπο- οι βόμβες ναβάλμ, η καταστροφική μανία, η φρίκη, η στήλωση, ο θάνατος στις πόλεις και στα χωριά... Ακόμα και οι Τουρκοκύπριοι στα κατεχόμενα εδάφη στενάζουν κάτω από τη συγγή μπότα των ομοεθνών τους. Πώς δέχτηκε η παγκόσμια κοινότητα μια τέτοια τραγωδία; Όπως οι Άγγλοι στην αρχή, έτσι και τώρα οι Μεγάλες Δυνάμεις αποβλέποντας στα πολιτικά και στρατιωτικά τους συμφέροντα διαρκώς αναβάλλουν να πάρουν μια σταθερή θέση πάνω στο κεντρικό ζήτημα για την Ανεξαρτησία της Κύπρου: να απαιτήσουν την άμεση αποχώρηση όλων των τουρκικών στρατευμάτων κατοχής και την εξασφάλιση του ενιαίου του κυπριακού κράτους.

Η Κυπριακή Δημοκρατία ξετίναξε το πραξικόπημα, πολέμησε, στάθηκε στα πόδια της. Έχει το δικιο και το δικαίωμα να αποκατασταθεί ως ενιαία αδέσμευτη και κυρίαρχη πολιτεία, όπως την αναγνωρίζει άλλωστε ο Οργανισμός Ενωμένων Εθνών. Η νομική αυτή τοποθέτηση είναι η βασική προϋπόθεση για τη δικαίωση του κυπριακού. Με δεδομένες τις συγκυρίες και συσχετίσεις των διεθνών παραγόντων η ανεξάρτητη νομική υπόσταση της Κύπρου αποτελεί για τον αγώνα της το σταθερότερο έρισμα. Ακριβώς για τους λόγους αυτούς και οι εχθροί της Κύπρου στόχο τους προπάντων έχουν την ανεξαρτησία της και τη διεθνή της αναγνώριση, υπονομεύοντάς τις στοχεύουν στην εξαφάνιση του Κυπριακού Κράτους και μακροπρόθεσμα στην εξάλειψη του ελληνισμού από το νησί.

Γι' αυτό αξίζει πραγματικά να τιμηθεί η εικοσαετία του ανεξάρτητου πολιτικού βίου της Κύπρου, με κάθε δυνατή σοβαρότητα. Να εδραιωθεί στη συλλογική συνείδηση του ελληνικού λαού η σημασία του στοιχείου αυτού για τον κυπριακό αγώνα και για το μέλλον ολόκληρου του Ελληνισμού.

.....
και πάλι ψιθύρισα θα γίνει η ανάσταση μian αυγή
πως λάμπουν την άνοιξη τα δέντρα θα ροδαμίσει του όρθρου η μαρμαρυγή,
θα ξαναγίνει το πέλαγο και πάλι το κύμα θα τινάξει την Αφροδίτη...

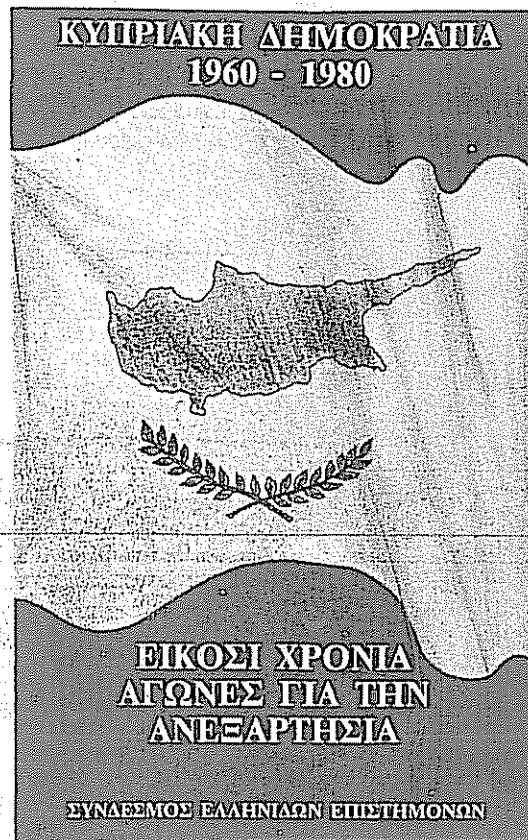
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ

(Ημερολόγιο Καταστρώματος, Γ! ... Κύπρον, ου μ' εθέσπισεν...)
.....

Επισκόπηση των κυριότερων σταθμών εξέλιξης του Κυπριακού

Χρονικό των Αγώνων για την Ελευθεριά

του Πασχάλη Κιτρομηλίδη

Η αφίσσα φιλοτεχνήθηκε από τον Παν. Γράβαλο για τα 20 χρόνια της Κυπριακής Δημοκρατίας για το Σύνδεσμο-Ελληνίδων Επιστημόνων.

- 1878 Κατάληψη της Κύπρου από την Αγγλία. Λήξη τουρκικής κυριαρχίας, που ακολούθησε την Ενετική κυριαρχία (1577), ύστερα από την πτώση του Βυζαντίου (1453).
- 1933 Οκτώβρης. Γενική εξέγερση στην Κύπρο με αίτημα την Ένωση.
- 1940-45 Συμμετοχή Κυπρίων εθελοντών στον Β Παγκόσμιο Πόλεμο με αίτημα την Αυτοδιάθεση.
- 1950 Ιανουάριος. Ενωτικό Δημοψήφισμα: 96% των Ελληνοκυπρίων ψηφίζουν για την Ένωση.
Οκτώβριος. Εκλογή Μακαρίου Γ' Αρχιεπισκόπου Κύπρου.
- 1954 Πρώτη ελληνική προσφυγή στον ΟΗΕ για το Κυπριακό με αίτημα την Αυτοδιάθεση.
- 1955-59 Εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας στην Κύπρο. Αιματηρές θυσίες κυπριακού λαού. Στυγνά, καταπιεστικά μέτρα των Άγγλων: συλλήψεις, φυλακίσεις σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως, απαγχονισμοί, ολοκαυτώματα αγωνιστών.
- 1959 Φεβρουάριος. Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου. Η τουρκοκυπριακή μειονότητα (18% του πληθυσμού) αποκτά δυσανάλογα με τον αριθμό της προνόμια στο νέο Σύνταγμα.
Δεκέμβριος. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος εκλέγεται Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας.
- 1960 16 Αυγούστου. Ανακήρυξη Κυπριακής Δημοκρατίας.
- 1963 Συνταγματική κρίση στην Κύπρο λόγω του ανεφάρμοστου του Σύνταγματος. Νοέμβριος. Ο Πρόεδρος Μακάριος προτείνει τα 13 σημεία για την αναθεώρηση του Σύνταγματος.

- Δεκέμβριος. Εκδήλωση ένοπλης ρήξης. Ελληνοτουρκικές συγκρούσεις στην Κύπρο. Απειλή τουρκικής εισβολής.
- 1964 Ένοπλες συγκρούσεις στην Κύπρο.
Μάρτιος. Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας υπέρ της Κυπριακής Ανεξαρτησίας. Εγκατάσταση ειρηνευτικής δυνάμεως ΟΗΕ (UNFICYP).
Αύγουστος. Η Τουρκία βομβαρδίζει την βόρεια Κύπρο.
- 1965 Μάρτιος. Ο μεσολαβητής του ΟΗΕ Δρ Γκάλο Πλάζα, με έκθεσή του συνιστά την κατοχύρωση της αδέσμευτης ανεξαρτησίας και ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας.
- 1966 Δεκέμβριος. Πρωτόκολλο Παρισιού (Τσαγκαγιαγκιλ - Τούμπα) υπονομεύει Κυπριακή ανεξαρτησία με γνώμονα τα συμφέροντα του ΝΑΤΟ.
- 1967 21 Απριλίου. Στρατιωτικό πραξικόπημα στην Ελλάδα.
Αρχίζουν υπονομευτικές ενέργειες σε βάρος της Κύπρου.
- 1967 Νοέμβριος. Συγκρούσεις στην Κύπρο (Κοφίνου). Τουρκικές απειλές και αποστολή CYRUS VANCE.
Η ελληνική κυβέρνηση των συνταγματαρχών ύστερα από συμφωνία με την τουρκική αποσύρει τα ελληνικά στρατεύματα από την Κύπρο.
- 1968 Έναρξη ενδοκυπριακών συνομιλιών, με επίδιωξη την εδραίωση της κυπριακής ανεξαρτησίας.
- 1969 Υπονομευτική δράση Εθνικού Μετώπου στην Κύπρο.
- 1970 Μάρτιος. Πρώτη δολοφονική απόπειρα του Προέδρου Μακαρίου.
- 1971 Ίδρυση ΕΟΚΑ Β. Εσωτερική και εξωτερική υπονόμευση της Κυπριακής ανεξαρτησίας.
- 1972 Τελεσίγραφο της χούντας στο Μακάριο κατά της αγοράς Τσεχοσλοβακικών όπλων.
- 1973 Εκκλησιαστική κρίση στην Κύπρο. Επανελημμένες απόπειρες δολοφονίας του Μακαρίου.
- 1974 2 Ιουλίου. Με επιστολή του ο Μακάριος προς Γκιζίκη διαμαρτύρεται για υπονομευτική δράση της χούντας στην Κύπρο, και προειδοποιεί ότι η υπόσκαψη κυπριακής ανεξαρτησίας οδηγεί στην διχοτόμηση.
15 Ιουλίου. Χουντικό πραξικόπημα στην Κύπρο. Αιματηρή αντίσταση δημοκρατικών δυνάμεων του κυπριακού λαού. Ο Πρόεδρος Μακάριος διασώζεται στο εξωτερικό.
20 Ιουλίου. Τουρκική Εισβολή. Απόβαση στην Κυρήνεια. Πράξεις πρωτοφανούς βαρβαρότητας των εισβολέων κατά του αμάχου πληθυσμού.
23 Ιουλίου. Πτώση της Χούντας στην Αθήνα. Αποκατάσταση του Δημοκρατικού Πολιτεύματος.
14-15 Αυγούστου. «Αττίλας 2». Χωρίς καμία αντίδραση από τις Μεγάλες Δυνάμεις καταλαμβάνεται από τα τουρκικά στρατεύματα η βόρεια Κύπρος. Προσφυγοποίηση 200.000 ελληνοκυπρίων, το 1/3 του κυπριακού πληθυσμού. Νοέμβριος. Ψήφισμα της Ολομέλειας του ΟΗΕ καλεί την επάνοδο των προσφύγων στις εστίες τους, για αποκατάσταση της νομιμότητας. Παρά την γενική καταδίκη τουρκικής εισβολής, το ψήφισμα παραμένει νεκρό γράμμα. Δεκέμβριος. Επάναδος Μακαρίου. Αποκατάσταση νομιμότητας στην Προεδρική εξουσία.
- 1975 Οι Τουρκοκύπριοι της νοτίας Κύπρου, ύστερα από μυστική συμφωνία Κληρίδη-Ντενκτάς μεταφέρονται στα κατεχόμενα.
Ανακήρυξη «Ομοσπόνδου Τουρκοκυπριακού Κράτους», χωρίς διεθνή αναγνώριση.
- 1976 Επαναλαμβάνονται οι διακοινοτικές συνομιλίες στη Βιέννη. Τουρκική αδιαλλαξία.
- 1977 Ιανουάριος. Δημοσιογραφική αποκάλυψη απόρρητης έκθεσης Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης. Χαρακτηρίζεται συντριπτική για την Τουρκία σχετικά με τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο.
Συνάντηση Μακαρίου-Ντενκτάς. Αποστολή Κλίφορντ. Αδιέξοδο στις διακοινοτικές συνομιλίες.
3 Αυγούστου. Θάνατος Προέδρου Μακαρίου.
- 1978 Φεβρουάριος. Εκλογή Προέδρου Σπύρου Κυπριανού.
- 1979-80 Νέες πρωτοβουλίες για λύση του Κυπριακού. Συνεχιζόμενο αδιέξοδο.

Η Μεσογειακή αναιμία στην Ελληνική πραγματικότητα

της Σμ. Αδαμαντιάδου

Στη χώρα μας οι κληρονομικές αιμολυτικές αναιμίες, και κυρίως η μεσογειακή, η δρεπανοκυτταρική και η μικροδρεπανοκυτταρική αναιμία, αποτελούν ένα οξύτατο πρόβλημα με πολλές πτυχές. Η μεσογειακή, ή άλλως νόσος του Cooley ή θαλασσαιμία παρουσιάζεται με μεγαλύτερη συχνότητα και δημιουργεί προβλήματα τόσο νοσηλευτικά και κοινωνικά όσο και ευγονικής. Η μεγάλη πλειοψηφία των ανθρώπων σ' όλο τον κόσμο έχουν ένα τύπο αιμοσφαιρίνης, την φυσιολογική αιμοσφαιρίνη των ενηλίκων ή αιμοσφαιρίνη Α. Το μόριό της αποτελείται από τέσσερις πολυπεπτιδικές αλυσίδες, δύο πανομοιότυπες α-αλυσίδες και δύο πανομοιότυπες β-αλυσίδες. Η διαδοχή των αμινοξέων και στις τέσσερις καθορίζεται από τα αντίστοιχα τμήματα του γενετικού υλικού, τα γονίδια, που βρίσκονται κατά ζεύγη. Η περίπτωση βλάβης κάποιου γονιδίου συνεπάγεται βλάβη στο μόριο της αιμοσφαιρίνης και κληρονομείται από τους γονείς στα παιδιά. Η μεσογειακή αναιμία οφείλεται ακριβώς σε τέτοιου είδους βλάβη: όταν ένα άτομο διαθέτει, σε κάποιο από τα ζεύγη αυτά ένα κανονικό γονίδιο και ένα λανθασμένο, τότε λέγεται ότι είναι ετερόζυγο ως προς τη μεσογειακή αναιμία ή ότι έχει το στίγμα της μεσογειακής αναιμίας, και ένα άτομο πάσχει από μεσογειακή αναιμία, είναι δηλαδή ομόζυγο ως προς αυτή, όταν και τα δύο γονίδια του ζεύγους είναι λανθασμένα. Κάτι πολύ σημαντικό που πρέπει να τονιστεί στο σημείο αυτό είναι ότι για να γεννηθεί ένα παιδί με θαλασσαιμία πρέπει και οι δύο γονείς του να έχουν το στίγμα. Πιο παραστατικά αυτό δίνεται στο Σχέδιο Ι, όπου φαίνεται ξεκάθαρα ότι για τη γέννηση ενός τέτοιου παιδιού ευθύνονται και οι δύο γονείς. Από το σχήμα εξ άλλου φαίνεται ότι για κάθε παιδί υπάρχει πιθανότητα 1:2 να φέρει το στίγμα, 1:4 να είναι φυσιολογικό αλλά και 1:4 να πάσχει. Ανάλογα με το ποιάς αλυσίδας καταστέλλεται, ή έστω ελαττώνεται η σύνθεση, υπάρχουν δυο κύριες μορφές μεσογειακής αναιμίας, η α και η β. Αν και τα τελευταία μόλις χρόνια έγινε σαφής η διάκριση μεταξύ των δύο μορφών, η β-μεσογειακή αναιμία είναι αυτή τη στιγμή η πληρέστερα μελετημένη και η πιο καλά κατανοητή. Σε περιπτώσεις που ο οργανισμός έχει την ικανότητα να παράγει κάποια ποσότητα φυσιολογικής αιμοσφαιρίνης,

παρουσιάζονται οι διάφορες ενδιάμεσες μορφές της νόσου. Η μεσογειακή αναιμία παρουσιάζεται κυρίως στους λαούς της Κεντρικής και Ανατολικής Μεσογείου. Όμως αυτές δεν είναι και οι αποκλειστικές περιοχές εξάπλωσης της νόσου. Έχει βρεθεί και σε περιοχές όπως η Ν.Α. Ασία, τα νησιά του Ειρηνικού, η Κ. Αφρική. Εκτός από την Ελλάδα και την Κύπρο, παρουσιάζεται με μεγάλη σχετικά συχνότητα και στις εξής χώρες:

- Ευρώπη: Γιουγκοσλαβία, Ισπανία, Ιταλία
- Αφρική: Λιβερία, Νιγηρία, Σουδάν
- Ασία: Ινδία, Ισραήλ, Κίνα, Λίβανος, Πακιστάν, Ιράν, Σιάμ, Τουρκία.
- Αμερική: Η.Π.Α, Μεξικό, Τζαμάικα

Επίσης, μεταξύ των κατοίκων της Αυστραλίας με καταγωγή Ελληνική, Ιταλική ή Κυπριακή. Το ίδιο ισχύει για τις ΗΠΑ αλλά και για τον Καναδά.

Στη χώρα μας η πιο συχνά εμφανιζόμενη μορφή θαλασσαιμίας είναι η β. Η α ανευρίσκεται σε μερικές μόνο περιοχές και συχνότερα μεταξύ των Ελληνοκυπρίων. Δεν είναι ακόμα γνωστός με ακρίβεια ο αριθμός των αρρώστων με μεσογειακή αναιμία. Πάντως χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι κατά μέσο όρο το 20% από τις εισαγωγές στις Παιδιατρικές Κλινικές του Πανεπιστημίου Αθηνών αφορά παιδιά με μεσογειακή αναιμία.

Η συχνότητα εμφάνισης στίγματος ποικίλλει μεταξύ ευρέων ορίων ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή. Στον Πίνακα Ι καταγράφονται, εκτός της Κύπρου, οι περιοχές εκείνες της Ελλάδας που παρουσιάζουν υψηλή συχνότητα ετερόζυγης β-μεσογειακής αναιμίας.

Τα ετερόζυγα άτομα υποφέρουν από μία ελαφρά αναιμία. Τι συμβαίνει όμως στα ομόζυγα; Τι σημαίνει στην πραγματικότητα να πάσχει κανείς από μεσογειακή αναιμία; Σημαίνει ότι ο μυελός των οστών παράγει μειωμένη ποσότητα ερυθρών αιμοσφαιρίων που και αυτά με τη σειρά τους παρουσιάζουν μειωμένο χρόνο επιβίωσης στην κυκλοφορία. Έτσι, είναι αναπόφευκτη συνέπεια η συνεχής πτώση του ποσοστού αιμοσφαιρίνης στο αίμα, γεγονός με βαρύτερες επιπτώσεις στο άτομο. Λίγα είναι τα παιδιά που κατορθώνουν να επιβιώσουν πέρα από την παιδική ηλικία.

όταν δεν τους παρέχεται η κατάλληλη εντατική ιατρική βοήθεια. Σήμερα, η κυρία μέθοδος για την αντιμετώπιση της νόσου είναι οι συνεχείς και σε τακτά χρονικά διαστήματα μεταγγίσεις, έτσι ώστε το ποσοστό της αιμοσφαιρίνης να μην πέφτει κάτω από τα 9 γρλ. ανά 100 χιλιοστόλιτρα αίματος. Η μέθοδος αυτή δίνει τα εξής αποτελέσματα:

- Τα άρρωστα παιδιά αισθάνονται καλά, είναι σε καλή φυσική κατάσταση και δεν διαφέρουν σε ζωτικότητα από τα υγιή.
- Αυξάνει η όρεξη, το βάρος και το ύψος τους και έτσι φαίνονται να είναι φυσιολογικά όσο και τα υγιή παιδιά της ηλικίας τους.
- Μπορούν να πηγαίνουν στο σχολείο μαζί με τα άλλα παιδιά και να μετέχουν σ' όλες τις μαθητικές δραστηριότητες. Απουσιάζουν μόνο κατά τις ημέρες της μετάγγισης.
- Αποκτούν αυξημένη αντίσταση σε διάφορες μολύνσεις.
- Μειώνονται κατά πολύ οι χαρακτηριστικές της νόσου παραμορφώσεις των οστών, μερικές φορές μάλιστα παρατηρείται και ελάττωση του πρηξίματος του σηκωτιού και της σπλήνας.
- Η γενική βελτίωση στην κατάσταση του παιδιού ανακουφίζει και τους γονείς και το ψυχικό βάρος και το άγχος.

Η μεσογειακή αναιμία, όπως όλες οι ανιάτες ασθένειες, θέτει οξυτάτα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Μπορεί κανείς να τα διαχωρίσει σε προβλήματα που αφορούν τον άρρωστο και την οικογένειά του και σε προβλήματα που αφορούν το κοινωνικό σύνολο και την πολιτεία. Προβλήματα αρρώστου: Τα πιο βασικά αφορούν την ακριβή και έγκαιρη διάγνωση, τη σωστή και σύγχρονη θεραπευτική αγωγή, την συστηματική ιατρική παρακολούθηση και την κοινωνική προσαρμογή. Η διάγνωση, ενώ είναι σχετικά εύκολη σε περιπτώσεις ασθενών που παρουσιάζουν την χαρακτηριστική κλινική εικόνα αυτών που πάσχουν από θαλασσαιμία, γίνεται πολύ

ΠΙΝΑΚΑΣ ι

Περιοχές με υψηλή συχνότητα ετερόζυγης β μεσογειακής αναιμίας.

Περιοχές	Συχνότητα ετερόζυγων (Στίγμα) %	Πιθανότητα εμφανίσεως άρρωστου παιδιού ομόζυγου
πεδινή Καρδίτσα	19.7	1:102
Κέρκυρα	13.5	1:222
Σέριφος	13.8	1:212
πεδινή Άρτα	15.2	1:172
Ρόδος	20.0	1:100
Κύπρος	17.3	1:131
Σύνολο Ελλ. πληθυσμού	7.4	1:714

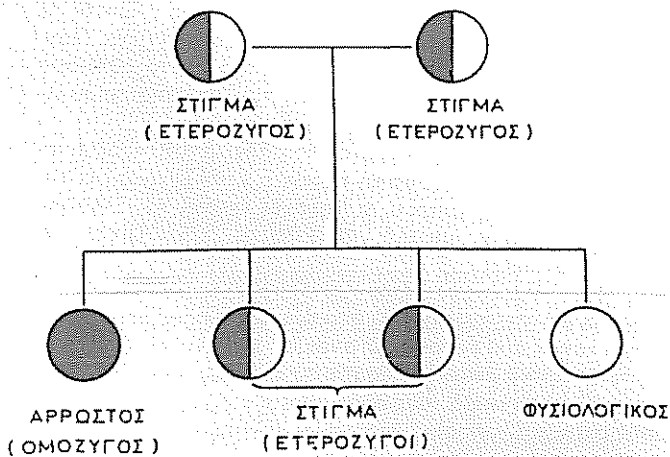
πιο δύσκολη και απαιτεί ιδιαίτερες εργαστηριακές εξετάσεις σε περιπτώσεις ενδιάμεσων μορφών. Στη σωστή και σύγχρονη αγωγή καθώς και στη συστηματική ιατρική παρακολούθηση υπεισέρχονται σαν εμπόδια: η δυσκολία στην ανεύρεση κατάλληλου αίματος, κατάσταση που καθημερινά οξύνεται μιας και δεν υπάρχει από πλευράς πολιτείας ένα πρόγραμμα για την ριζική αντιμετώπισή της, η έλλειψη νόσηλευτικών κλινών και, οι ελλείψεις στο κατάλληλο επιστημονικό και νοσηλευτικό προσωπικό. Χαρακτηριστικά για το αίμα αναφέρεται ότι ενώ οι ανάγκες το 1963 ήταν 124 μονάδες τον χρόνο, το 1975 έφθασαν τις 5.000. Ακόμα, ότι το μεγαλύτερο μέρος του χρησιμοποιούμενου αίματος δίνεται από επαγγελματίες δότες, που πολλές φορές έχει παρατηρηθεί ότι πάσχουν οι ίδιοι από αναιμία, άλλης μορφής βέβαια! Έτσι, το αίμα αυτό είναι τελείως ακατάλληλο για μεταγγίσεις σε ασθενείς με μεσογειακή αναιμία.

Πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα ότι, για την Ελληνική πραγματικότητα, και η διάγνωση και η θεραπεία και η παρακολούθηση σημαίνουν οπωσδήποτε μετάβαση στην Αθήνα ή στην Θεσσαλονίκη πράγμα που με τη σειρά του σημαίνει χάσιμο χρόνου και κυρίως χρημάτων. Εύκολα λοιπόν συμπεραίνει κανείς πως τα τρία αυτά στοιχεία μεταβάλλονται σχεδόν σε πρόνομο των όσων κατοικούν στις πόλεις αυτές ή των όσων η οικογένεια έχει άνετα τα οικονομικά της.

Τα ψυχολογικά προβλήματα που δημιουργούνται στο άτομο, λόγω της χαρακτηριστικής μορφής που παίρνει, δεν πρέπει να παραγνωρίζονται με κανένα τρόπο γιατί τις περισσότερες φορές είναι εξαιρετικά έντονα. Το παιδί αποφεύγει τις κοινωνικές σχέσεις, απομονώνεται. Δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις παιδιών που προσπάθησαν να αυτοκτονήσουν. Είναι απόλυτη ανάγκη να παρακολουθείται το άρρωστο παιδί τόσο από κοινωνική λειτουργό όσο και από ψυχολόγο. Αυτό σήμερα δεν γίνεται, αν και έχει εντοπιστεί η έλλειψη και ζητηθεί η κάλυψή της από τους αρμοδίους.

Ένα επι πλέον πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει ο άρρωστος είναι οι επικίνδυνες συνέπειες που μπορεί να έχει η μετάγγιση στον οργανισμό του. Πιο σοβαρές θεωρούνται η αιμοσιδήρωση των ιστών και κύρια της καρδιάς, και η προσβολή από τον ιό της

ΣΧΕΔΙΟ Ι

ηπατίτιδας όταν το αίμα είναι μολυσμένο. Η αιμοσιδήρωση, η συσσωρευση δηλαδή του σιδήρου στον οργανισμό είναι και η πιο συχνή αιτία των θανάτων. Σήμερα, υπάρχουν διάφορα σκευάσματα, όπως το Δεσφεραλ, που με τη βοήθειά τους αντιμετωπίζεται αρκετά αποτελεσματικά ο κίνδυνος από την αιμοσιδήρωση.

Προβλήματα οικογένειας: Τα τεράστια προβλήματα που ορθώνονται μπροστά στις οικογένειες ταυτίζονται κατά ένα μεγάλο μέρος τους με τα προβλήματα του αρρώστου παιδιού. Εξαρτώνται κύρια από το οικονομικό, κοινωνικό και μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας καθώς και από τον χαρακτήρα, την ψυχοσύνθεση των γονιών. Όπως αναφέρουν οι καθηγητές Ν. Μασσανιώτης και Χ. Καττάμης σε εργασία τους, δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις που τα ψυχικά προβλήματα είναι τόσο έντονα ώστε επισκιάζουν και τα κλινικά ακόμα συμπτώματα του αρρώστου, με αποτέλεσμα την διατάραξη της οικογενειακής ισορροπίας ή και την διάλυση της οικογένειας.

Έχουν παρατηρηθεί περιπτώσεις όπου ο πατέρας ζητά διαζύγιο επειδή θεωρεί την μητέρα υπεύθυνη για την αρρώστια του παιδιού τους. Υπάρχουν οικογένειες που νιώθουν ντροπή για το άρρωστο παιδί, ιδιαίτερα μάλιστα όταν είναι εμφανείς σ' αυτό οι αλλοιώσεις των οστών. Όλα αυτά καταλήγουν είτε στην κοινωνική τους απομόνωση είτε στην καταπίεση και στην άσχημη συμπεριφορά προς το παιδί. Και τα δύο δημιουργούν ψυχικά τραύματα στο παιδί, με σοβαρότατες πολλές φορές συνέπειες, όπως π.χ. οι αυτοκτονίες.

Τα παραπάνω είναι ένα μικρό δείγμα των συνεπειών της άγνοιας που και αυτή οφείλεται στην έλλειψη σωστής και υπεύθυνης ενημέρωσης του κοινωνικού συνόλου.

Προβλήματα του κοινωνικού συνόλου και της πολιτείας: Η δυσκολία που παρουσιάζει ο έλεγχος μιας κληρονομικής ασθένειας, όπως η μεσογειακή αναιμία, είναι πολύ μεγάλη και πρέπει να αναγνωριστεί. Όμως, παράλληλα, δεν πρέπει να παραβλέπει κανείς το γεγονός ότι γίνεται πολύ μεγαλύτερη από την έλλειψη, από πλευράς πολιτείας, ενός συντονισμένου και ορθολογιστικού προγραμματισμού για την αντιμετώπισή της.

Οι βασικότερες ελλείψεις και αδυναμίες αναφέρθηκαν ήδη στην ανάλυση των δύο προηγούμενων προβλημάτων. Συνοπτικά, αυτές είναι:

- Ελλείψεις στις μονάδες για την ορθή παρακολούθηση και θεραπευτική αγωγή.
- Έλλειψη κέντρων γενετικής και κέντρων διαγνωστικών, όπου θα γίνονταν είτε προγαμιαίες εξετάσεις για την εντόπιση των φορέων του στίγματος, είτε προγεννητικές εξετάσεις για την διακοπή της κυήσεως σε περίπτωση που το έμβρυον βρεθεί να πάσχει από θαλασσαιμία.
- Οι ελλείψεις αυτές συνοδεύονται και από μη αξιοποίηση του αρμοδίου επιστημονικού και νοσηλευτικού δυναμικού, καθώς

και από κενά στην υλικοτεχνική υποδομή.

Όπως συμβαίνει πάντα στη χώρα μας, τις ελλείψεις αυτές ήρθε να τις καλύψει η ιδιωτική πρωτοβουλία με τη μορφή ιδιωτικών εργαστηρίων. Έτσι, στην πραγματική δυσκολία της διάγνωσης, προστέθηκαν τα γνωστά πια χαρακτηριστικά της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, όπως η κερδοσκοπία, η αδιαφορία κλπ. με επακόλουθο μια σωρεία λαθών. Κάθε λάθος σημαίνει γέννηση ενός ακόμα παιδιού με μεσογειακή αναιμία...

Τα παρακάτω μέτρα κρίνονται σαν αναγκαία για την αντιμετώπιση της κατάστασης:

- Αύξηση των σταθμών μεταγίσεως για την σωστή παρακολούθηση και θεραπευτική αγωγή των αρρώστων που ήδη υπάρχουν. Να ιδρυθεί σταθμός σε κάθε πρωτεύουσα νομού. Αύξηση των νοσηλευτικών κλινών. Ριζική αντιμετώπιση από πλευράς πολιτείας της έλλειψης αίματος.

- Άμεση ίδρυση και λειτουργία κέντρων γενετικής σε κάθε πρωτεύουσα νομού, προς το παρόν τουλάχιστον και όχι μόνο στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Επίσης, πλήρη επάνδρωσή τους με το ειδικευμένο επιστημονικό και νοσηλευτικό προσωπικό. Παράλληλα, ουσιαστική εφαρμογή του προγαμιαίου πιστοποιητικού υγείας, με υποχρεωτικό τον προληπτικό έλεγχο των κληρονομικών ασθενειών.

- Ίδρυση διαγνωστικών μονάδων με πλήρη εξοπλισμό σε κάθε πρωτεύουσα νομού για την διάγνωση στο εμβρυϊκό επίπεδο και τη λήψη καταλλήλων μέτρων καθώς και για τη διάγνωση σε άτομα που ήδη πάσχουν. Αυτά τα δύο πρέπει κανείς να τα δει ενταγμένα στη γενικότερη προσπάθεια που πρέπει να ξεκινήσει για την πρόληψη και των άλλων γενετικών ασθενειών.

- Εκστρατεία εκλαίκευσης του θέματος και υπεύθυνης διαφώτισης του κοινού από το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Τέλος, πρέπει να τονιστεί πως μεγαλύτερη αξία έχει η πρόληψη και εκεί θα πρέπει να δοθεί το μεγαλύτερο βάρος των προσπαθειών. Σε τελευταία ανάλυση, την άποψη αυτή ενισχύει και το γεγονός ότι το κόστος για την πρόληψη είναι πολύ μικρότερο από εκείνο της θεραπευτικής αγωγής και μάλιστα σε χώρες όπως η δική μας, όπου το κόστος της θεραπευτικής αγωγής φθάνει σε τεράστια ύψη και για τις οικογένειες και για την πολιτεία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Χρ. Καττάμης: Κοινωνικά, νοσηλευτικά, ευγονικά επιπτώσεις των μεσογειακών συνδρόμων. Ιατρική Επιθεώρησης Ενόπλων Δυνάμεων 2:115
2. P.Diakoumis: Abnormal Haemoglobin in Greece. A thesis submitted for the degree of Master of Science. University of Durham.
3. Θέσεις της Πανελληνίας Ένωσης Βιολόγων.

Φιλοσοφία

Μερικές σκέψεις για την πορεία της αναζήτησης της ουσίας του ανθρώπου

(φαινόμενο - ουσία - αλλοτρίωση)

της Αναστασίας Κατσίκη-Γκίβαλου, Φιλολόγου,
δ. πανεπιστημίου Σορβόνης

Είναι μακρά και πολύμοχθη η προσπάθεια του ανθρώπινου όντος στην αναζήτηση του «πράγματος καθ' εαυτό». Ο άνθρωπος βεβαίως δεν κατανοεί το περιβάλλον του μόνο σαν γνωστικός και παθητικός δέκτης της πραγματικότητας για να τη συλλάβει και να την εντάξει απλά μέσα στο θεωρητικό πλαίσιο της αφηρημένης γνώσης του. Αντίθετα για να κατανοήσει την πραγματικότητα αυτή, την «ουσία», είναι απαραίτητο να κινηθεί μέσα από τη βασική διάκριση ανάμεσα στην φαινομενικότητα και την «ουσία», ακολουθώντας μια έμμεση και επίμονη πορεία. Και αυτό γιατί, πριν απ' όλα, το ανθρώπινο ον συνδέεται άμεσα με τη φύση και το κοινωνικό του περιβάλλον και δρα αντικειμενικά μέσα στα πλαίσια ενός συνόλου κοινωνικών σχέσεων, για την πραγματοποίηση των σκοπών και των συμφερόντων του. Αυτή ακριβώς η πρακτική και άμεση σχέση της ανθρώπινης ύπαρξης με το περιβάλλον της έχει σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός ολοκληρου συστήματος παραστάσεων και εννοιών που της δίνει τη δυνατότητα να διαμορφώσει και να συστηματοποιήσει την πραγματικότητα του περιβάλλοντος στην φαινομενική της μορφή. Ειδικότερα, η άμεση σχέση ωφελιμότητας που αντιστοιχεί στην ανθρώπινη δράση από το περιβάλλον για την ικανοποίηση των κοινών αναγκών, επιτρέπει στο άτομο να γνωρίσει και να εξοικειωθεί με το περιβάλλον, χωρίς να ωθείται άμεσα στην αναζήτηση της πραγματικότητας που κρύβεται πίσω από το φαινόμενο.

Η φαινομενική μορφή του περιβάλλοντος περιέχει την «ουσία» με τρόπο μερικό, την καλύπτει και ταυτόχρονα τη φανερώνει μέσα από όψεις που αλληλοσυγκρούονται. Η ίδια η «ουσία» γίνεται αντιληπτή μέσα από το φαινόμενο. Εάν η «ουσία» δεν αποκαλυπτόταν μέσα από το φαινόμενο, εάν δεν υπήρχε η δυναμική διαλεκτική σχέση μεταξύ της «ουσίας» και του φαινομένου, ο πραγματικός κόσμος, ο κόσμος της «ουσίας», θα διαχωριζόταν με ριζικό και καθολικό τρόπο από τον φαινομενικό. Στην περίπτωση της αποδοχής του διαχωρισμού αυτού θα πρέπει να ανα-

ζητήσουμε τον αυτόνομο και ιδεατό κόσμο της «ουσίας» έξω από την ανθρώπινη ύπαρξη, στον κόσμο των ιδεών και της θρησκείας και να περιορίσουμε τον άνθρωπο στη μόνη δυνατότητα της γνώσης του κόσμου των φαινομένων.

Όμως υπάρχει πραγματικά ο διαχωρισμός του φαινομενικού κόσμου και του κόσμου της «ουσίας»; Γιατί η «ουσία» των πραγμάτων δεν εκδηλώνεται άμεσα αλλά απαιτεί όλη την επίμονη και ακαθόριστη πορεία για την προσέγγισή της; Η αποκάλυψη της δομής και της «ουσίας» του πράγματος αποτέλεσαν το βασικό φιλοσοφικό ερώτημα και κατευθύνανε την φιλοσοφική σκέψη σε μια συστηματική προσπάθεια για την κατανόηση του «πράγματος καθ' εαυτό», μέσα από την φαινομενική όψη και δομή του.

Ο Δημόκριτος είναι αυτός που διαχώρισε πρώτος τα φαινόμενα από τα όντα. Χαρακτήρισε ως φαινόμενα τις αισθητές ιδιότητες των πραγμάτων, και άτομα την ουσία τους δηλ. τα πραγματικά όντα. Ο διαχωρισμός φαινομένων και όντων χαρακτηρίζει όλη την Ελληνική φιλοσοφική σκέψη. Ο Πρωταγόρας δεν παραδέχεται παρά μόνο τη γνώση των φαινομένων και της «ουσίας». Τα αισθητά υποπίπτουν στις αισθήσεις, τα νοητά στην καθαρή νόηση.

Στη νεώτερη φιλοσοφία ο Κάντ θεωρεί ότι τα φαινόμενα αποτελούν την εμπειρική πραγματικότητα και είναι αντικείμενα της πείρας, δηλαδή των αισθήσεων και της διάνοιας. Η επιστήμη και η λογική, όπως ο ίδιος ο Κάντ τις προσδιορίζει, είναι ασυμβίβαστες με την έννοια της ελευθερίας. Στον κόσμο των φαινομένων κυριαρχεί η αναγκαιότητα και ο ίδιος ο άνθρωπος είναι ένα κομμάτι του φαινομενικού κόσμου, χρονικά και τοπικά περιορισμένος, χωρίς ελπίδα να απελευθερωθεί από τα δεσμά της αναγκαιότητας. Ο Κάντ αναφέρει χαρακτηριστικά: Στο σημείο του χρόνου όπου μέσα πράττω δεν είμαι ποτέ ελεύθερος. Όσοτε η ελευθερία μέσα στο χρόνο, δηλαδή μέσα στη χρονική ακολουθία, δεν είναι νοητή. Τούτο σημαίνει ότι η ελευθερία είναι νοητή

μόνον ως ικανότητα ενός όντος που δεν υπόκειται στους όρους του χρόνου, δηλαδή το υποκείμενο της ελευθερίας δεν είναι αισθητό φαινόμενο αλλά νοούμενο. Η δυνατότητα συνεπώς της ελευθερίας στηρίζεται στη διάκριση φαινομένου και νοούμενου ή φαινομένου και πράγματος αυτού καθ' εαυτού. Η πρόοδος της επιστήμης δεν έρχεται παρά για να επιβεβαιώσει την πραγματικότητα αυτή. Για το λόγο αυτό οι έννοιες της ελευθερίας και του ιδανικού θα πρέπει να θεωρηθούν απραγματοποίητες, αφού κάθε πράξη που μπορεί να χαρακτηριστεί ως ελεύθερη αποτελεί αυταπάτη, επειδή είναι αποτέλεσμα των επιρροών του φαινομενικού κόσμου που δρουν μέσα από απόλυτα καθορισμένες διαδικασίες. Με τον τρόπο αυτό τελικά η ελευθερία εμπλέκεται στην θεμελιακή αντίθεση του κόσμου των φαινομένων και του κόσμου της νόησης, και γίνεται απραγματοποίητη αφού η ανθρώπινη νόηση δεν έχει τη δυνατότητα να εμποδίσει την πράξη που εκδηλώνεται σαν αποτέλεσμα των επιρροών του φαινομενικού κόσμου.

Κατά τον Κάντ το «πράγμα καθ' εαυτό» δεν μπορεί ποτέ να γίνει αντικείμενο γνώσης, γιατί προσδιορίζεται πέρα τόσο από την αίσθηση των πραγμάτων όσο και από τη δυνατότητα της ανθρώπινης διάνοιας να πλησιάσει στη γνώση του, πράγμα που θα κατόρθωνε μόνον εάν ήταν απόλυτα δημιουργική. Για το λόγο αυτό το «πράγμα καθ' εαυτό» χαρακτηρίζεται σαν το όριο της γνώσης μας που υπάρχει πέρα από την ανθρώπινη γνωστική ικανότητα. Ο άνθρωπος απλά μπορεί να καλλιερεύσει το εγώ του, όταν επιδιώξει να το εναρμονίσει με τη φωνή της συνείδησης. Με τόν τρόπο αυτό ο άνθρωπος συλλαμβάνει και ερμηνεύει θεωρητικά την πραγματικότητα σύμφωνα με την ηθική του επιταγή. Στις κρίσιμες λοιπόν επιλογές του ανθρώπινου όντος τον καθοριστικό ρόλο δεν μπορεί να διαδραματίσει η επιστήμη αλλά η ηθική επιταγή. Μόνο τα αξιώματα του πρακτικού λόγου (θεός, αθανασία ψυχής, ικανότητα της ελευθερίας) μπορούν να συλλάβουν την «καθαρή» πραγματικότητα και να απαλλάξουν τον άνθρωπο από την αιώνια διαπάλη με τον εαυτό του. Σε τελευταία ανάλυση λοιπόν θα πρέπει να δράσουν δύο σταθερά κριτήρια: το ηθικό και το λογικό.

Ο Χέγκελ ξεκινώντας από τις αδυναμίες της καντιανής θεωρίας, προσδιορίζει την αντίφαση, που ο ίδιος ο Κάντ χαρακτηρίζει σαν διαλεκτική αυταπάτη, σαν τον πραγματικό νόμο ανάπτυξης της σκέψης, της επιστήμης, της θεωρίας. Η ιστορία αποδεικνύει, σύμφωνα με τον Χέγκελ, ότι η «αρχή της μη αντίφασης» και η «κατηγορική προσταγή» δεν αποτέλεσαν τα καθοριστικά στοιχεία για την οικοδόμηση της ιστορικής πορείας και του συνολικά δημιουργούμενου πολιτισμού του ανθρώπινου γένους (κουλτούρας). Αντίθετα η ίδια η κουλτούρα είναι αποτέλεσμα της ύπαρξης και δράσης των ίδιων των εσωτερικών αντιφάσεων της επιστήμης και της ανθρώπινης εξέλιξης. Η διαλεκτική αντίφαση είναι σύμφυτη με την ίδια την «ουσία» και αυτή αποτελεί την κινητήρια δύναμη της ανθρώπινης προόδου σε αντίθεση με το υπερβατικό ιδεώδες που υπάρχει πέρα και έξω από κάθε ανθρώπινη πράξη. Αναλογικά, στη σφαίρα της ηθικής, η ορθή κατεύθυνση δεν μπορεί παρά να προσδιορίζεται από την έρευνα της αντίφασης, της πάλης του ανθρώπου με τον άνθρωπο. Μέσα λοιπόν από τη συνολική αυτή θεώρηση το ιδανικό παύει πλέον να θεωρείται σαν προκαθορισμένος και στατικός στόχος προς τον οποίο μπορεί η ανθρώπινη ύπαρξη να κατευθυνθεί μέσα από μια συνεχή και ανοδική πορεία. Σε κάθε κατάσταση γνώσης

και ηθικότητας, η σκέψη ανακαλύπτει την αντίφαση και την επιλύει υπερβαίνοντάς την, μέσα από την αποκάλυψη μιάς νέας κατάστασης. Το ιδανικό λοιπόν είναι πραγματικό, προσεγγίζεται μέσα από την ανθρώπινη δραστηριότητα, και μπορεί να πραγματοποιηθεί στη σκέψη: στη φιλοσοφική γνώση της «ουσίας του πράγματος», στην επιστήμη της λογικής. Μόνο στη σφαίρα της διαλεκτικής λογικής ο άνθρωπος μπορεί να εξισωθεί με το «Απόλυτο Πνεύμα», τον συλλογικό Λόγο της ανθρωπότητας, τον δημιουργό της Ιστορίας. Το ίδιο το «Απόλυτο Πνεύμα» δημιουργεί την αναπαράστασή του στον εξωτερικό κόσμο στις διάφορες εποχές και οδηγεί την επιστήμη και την ηθική σε αρμονία με την καθαρή σκέψη και τη λογική του Λόγου.

Όμως η πραγμάτωση του «Απόλυτου Πνεύματος» στον υλικό μας κόσμο παραμορφώνεται εξαιτίας της ίδιας της ύλης και καταλήγει να διαμορφωθεί σαν προϊόν του συμβιβασμού ανάμεσα στο ιδανικό και στην ύλη. Με τον τρόπο αυτό ο συνολικά δημιουργημένος πολιτισμός του ανθρώπινου γένους, μέσα στην ιστορική του πορεία, είναι αυτό ακριβώς το προϊόν του συμβιβασμού, είναι το ιδανικό που «παραμορφώθηκε» από τις ιδιότητες της ύλης. Συμπερασματικά, καταλήγοντας μέσα από την ακολουθία αυτή των παραδοχών και των συλλογισμών του, ο Χέγκελ αποδέχτηκε την πολιτιστική κοινωνία της εποχής του σαν την αναγκαιότητα της έκφρασης του «Απόλυτου Πνεύματος». Σύμφωνα με την άποψη του Χέγκελ η ανώτερη μορφή ενσάρκωσης της Ιδέας είναι η τέχνη, δηλ. το πρόβλημα του ιδανικού συνδέεται με το πρόβλημα της αισθητικής. Το «Απόλυτο Πνεύμα» χρησιμοποιώντας την παρατήρηση και την καθαρή σκέψη, που υπάρχει στις αφαιρέσεις του θεωρητικού φιλοσόφου, μπορεί να παρατηρήσει την ίδια εξωτερική του έκφραση στη μουσική, στη ζωγραφική, στην ποίηση. Όμως ο Χέγκελ δεν θεωρεί την εποχή του κατάλληλη περίοδο για την εξωτερική αυτή έκφραση. Διαπιστώνει ότι ο καλλιτέχνης έχει πλέον διαβρωθεί από το ανθρώπινο περιβάλλον και βρίσκεται σε τέλεια αδυναμία να διαμορφώσει μία «καθαρή» εικόνα του κόσμου. Η δυνατότητα αυτή μπορούσε να υπάρξει μόνο στις πρώτες φάσεις του ανθρώπινου πολιτισμού, που πέρασε ανεπιστρεπτή. Σήμερα μόνο στη μελέτη της διαλεκτικής λογικής και την ενασχόληση με τη μελέτη των καλλιτεχνικών θησαυρών μπορεί να υπάρξει προσέγγιση με το «Απόλυτο Πνεύμα». Η σύγχρονη πραγματικότητα είναι κατά τον Χέγκελ χυδαία και ταπεινή χωρίς να υπάρχει δυνατότητα διαφυγής από αυτήν. Οι συνθήκες που επέτρεπαν την ολοκληρωμένη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας δεν υπάρχουν πλέον. Αυτές υπήρξαν περιορισμένα σε ιστορικές στιγμές του παρελθόντος όπως στο αρχαίο δημοκρατικό καθεστώς της Αθήνας, και δεν είναι δυνατόν να αναβιώσουν στις συνθήκες των σημερινών ανεπτυγμένων κρατών. Στο σημερινό κόσμο το «ιδανικό» υλοποιείται στην κρατούσα κοινωνική διάρθρωση, που τελικά εναρμονίζεται με το «ιδανικό της ηθικότητας».

Ο αυτοπεριορισμός της φιλοσοφίας μέσα στα πλαίσια μιας αυθεντικής ορθολογικής «πραγματικότητας», αποκομμένης ουσιαστικά από τις κοινωνικές μεταβολές, ήταν φυσικό να μη διαρκέσει επί πολύ. Αντίθετα είχε σαν αποτέλεσμα την ολοκληρωτική στροφή της φιλοσοφικής σκέψης προς την κοινωνική πραγματικότητα και την τελική εναρμόνισή της με αυτήν. Η σκέψη που επιθυμεί να προσεγγίσει την «ουσία» θα πρέπει να καταργήσει τη φαινομενική αυτονομία του κόσμου, να αντικαταστήσει τα

αφηρημένα σχήματα με μια διαλεκτική πορεία, μέσα από την οποία ο κόσμος της «ουσίας» και οι νόμοι του θα αποκαλύπτονται πίσω από τον φαινομενικό κόσμο, που θα αποβάλλει τελικά τον αναλλοίωτο και ανεξάρτητο χαρακτήρα του. Ο ίδιος ο κόσμος της «ουσίας» δε θα είναι ένας κόσμος αμετάβλητων αντικειμένων που έχουν μία υπερβατική ύπαρξη πίσω από την φαινομενική του μορφή, αλλά μια διαδικασία που στην πορεία της καταργούνται τα σύνορα ανάμεσα στη νόηση και το αντικείμενό της, αποτελώντας και τα δύο μια αδιάσπαστη ενότητα στη διαλεκτική της λειτουργία.

Μέσα στα πλαίσια αυτά η αντίθεση ανάμεσα στην ανθρώπινη «ουσία» και την ύπαρξη αντιμετωπίζεται στη συνολική της διάσταση, μέσα από τα πλαίσια που καθορίζουν το σύνολο των ανθρώπινων σχέσεων και αναφέρονται τόσο στο πολιτικό-πνευματικό επίπεδο όσο και στην ίδια την βασική οικονομική οργάνωση της κοινωνίας. Η διάσταση μεταξύ της ανθρώπινης «ουσίας» και της ύπαρξης δεν αποτελεί παρά την έκφραση των αντιφάσεων των ίδιων των κοινωνικών σχέσεων. Σε τελευταία ανάλυση, το πρόβλημα του ιδανικού θα πρέπει να αναζητηθεί μέσα στην ίδια τη διαδικασία της ανθρώπινης κοινωνικής δραστηριότητας τόσο στην πνευματική όσο και στην υλική της έκφραση. Η στροφή της φιλοσοφικής σκέψης στο συγκεκριμένο ιδανικό εκφράζεται με το ενδιαφέρον της για τον καθολικό και ολόπλευρα ανεπτυγμένο άνθρωπο που καταλαμβάνει με τον τρόπο αυτό τη θέση του Θεού, της Ιδέας, του Απολύτου Πνεύματος.

.....«Δεν υπάρχει σύγχρονη ζωντανή φιλοσοφία που να μην έχει εκφράσει αυτή την κατάσταση του ανθρώπου, την κατάσταση όλων των ανθρώπων, που μπλεγμένοι σε γενικές συγκρούσεις, σε άγνωστα πεπρωμένα, και αντιμετωπίζοντας συνεχώς την απειλή του θανάτου, νοιώθουν ένα άγχος τόσο έντονο όσο και τα γεγονότα που το προκαλούν». (Ροζέ Γκαρωντύ:

PERSPECTIVES DE L' HOMME, PARIS 1959).

Πραγματικά το φαινόμενο της γενικής κρίσης και αναθεώρησης των αξιών δε γνώρισε ποτέ τόσο βάθος και τέτοια καθολικότητα όσο σήμερα. Η κοινωνική πραγματικότητα έκαμε τον ατομικό άνθρωπο να μην αισθάνεται πια ασφαλής, τον απέκοψε από τις αληθινές ανθρώπινες σχέσεις και για το λόγο αυτό τον ανάγκασε να στρέψει την προσοχή του στα προβλήματα της ίδιας του της ύπαρξης, που σε άλλες εποχές θα περνούσαν απαρατήρητα, και κυρίως στα προβλήματα των σχέσεών του με τη φύση και την κοινωνία.

Μέσα από τη γενική αυτή θεώρηση γίνεται κατανοητό ότι ο ατομικός άνθρωπος δημιουργεί με τη δράση του ένα μικρό μέρος της συνολικής ανθρώπινης δημιουργίας. Ποιά όμως είναι η γνώση και η καθοριστική του συμμετοχή σε ολόκληρη την κληρονομιά της ανθρώπινης δραστηριότητας; Αν και συγκέντρωσε ένα τόσο απέραντο πλούτο γνώσεων και αγαθών δεν έχει πλέον τη δυνατότητα ούτε στα αγαθά του να κυριαρχήσει, ούτε τις ίδιες τις γνώσεις του να εκμεταλλευθεί για να δώσει απάντηση στα αιώνια βασανιστικά του ερωτήματα. Στην πραγματικότητα όλος αυτός ο ανθρώπινος πλούτος παραμένει για τον ατομικό άνθρωπο εξωτερικός και ξένος και εξελίσσεται αντικειμενικά σε μια αινιγατική και αντιτιθέμενη δύναμη. Εμπρός στην αδυναμία του να προσεγγίσει τη λύση των ερωτημάτων της ίδιας του της ουσίας και να ολοκληρωθεί μέσα από την ίδια του τη δραστηριότητα, ο ατομικός άνθρωπος αναζητά πέρα από τη δραστηριότητα

αυτή καταφύγιο σε κόσμους που τα ονομάζει θεούς, μοίρα, απόλυτο, ηθικούς κανόνες.

Μέσα από τα γενικά αυτά χαρακτηριστικά μπορούμε να προσεγγίσουμε το φαινόμενο της αλλοτρίωσης που αν σαν έννοια είναι σχετικά πρόσφατη, εν τούτοις τα χαρακτηριστικά της γνωρίσματα εντοπίζονται σε πολύ παλαιότερες ανθρώπινες κοινωνίες.

Η αρχαιότερη μορφή αλλοτρίωσης είναι η θρησκευτική. Στην πρωτόγονη κοινωνία η θρησκευτική λατρεία αποτελεί τη διέξοδο της ανθρώπινης αδυναμίας απέναντι στη φύση που αντιτάσσεται σαν ανώτερη μυστηριώδης και ακατάβλητη δύναμη. Ο άνθρωπος στις πρώτες του θρησκευτικές εκδηλώσεις κατασκευάζει τα είδωλα και τα μετατρέπει σε αντικείμενα της λατρείας του. Με τον τρόπο αυτό ενώ η ζωντανή του δραστηριότητα διοχετεύθηκε στο συγκεκριμένο αντικείμενο, το είδωλο, δεν αισθάνεται το αντικείμενο αυτό σαν αποτέλεσμα της δικής του δραστηριότητας, αλλά σαν ξεχωριστό και ανώτερο ον που κυριαρχεί πάνω στο δημιουργό του, για το λόγο αυτό θα πρέπει να το λατρεύει και να υποτάσσεται στις θελήσεις του είδωλου. Το ίδιο το είδωλο αντιπροσωπεύει τις δικές του δυνάμεις και ικανότητες σε μια ξένη μορφή.

Στη μονοθεϊστική αντίληψη ο θεός δεν είναι αντικείμενο. Είναι άπειρος, απροσδιόριστος. Εξωτερικεύοντας και εξοτομικεύοντας τα δικά του χαρακτηριστικά ο άνθρωπος, αφαιρεί ταυτόχρονα τις δικές του αρετές και δυνατότητες και τις εναποθέτει στην ιδεατή θρησκευτική μορφή, που συγκροτείται και απολυτοποιείται τελικά σε μια μορφή γενικής κοινωνικής πίστης. Με τη θρησκευτική του στάση και προσήλωση ο ατομικός άνθρωπος ελπίζει να του αποδώσει η θεία μορφή ένα μέρος τουλάχιστον από τις δικές του ικανότητες που τις αποτύπωσε ο ίδιος στη θεϊκή ύπαρξη. Όμως η αποδοχή αφετηρίας του θείου ή του ανθρώπινου στοιχείου είναι καθοριστική για τη συνολική πορεία της ανθρώπινης σκέψης και δράσης. Με την παραδοχή του θείου θεμελιακού στοιχείου, της Απόλυτης Ιδέας, του Πνεύματος, ο ρόλος του ανθρώπινου όντος προσδιορίζεται σαν απλή συνέπεια της παραδοχής αυτής. Η αντίθετη άποψη δέχεται το ανθρώπινο άτομο σαν μέρος της φύσης που δρα ενσυνείδητα, και με αυτή ακριβώς την ιδιότητα αποτελεί μέρος της ανθρώπινης κοινωνίας. Για το λόγο αυτό δεν του είναι απαραίτητες οποιεσδήποτε υπεράνθρωπες και υπερβατικές δυνάμεις για να καθορίσει τη δράση του και τη συμπεριφορά του. Η επιλογή της μιας από τις δύο αυτές παραδοχές δεν αποτελεί απλά θέμα του μέλλοντος, αλλά της καθημερινής ζωής και δράσης, για τούτο και αποτέλεσε μέχρι σήμερα το επίκεντρο μιας έντονης φιλοσοφικής διαμάχης. Δεν είναι συμπτωματική η απαρχή της κριτικής της αλλοτριωμένης ανθρώπινης δραστηριότητας από τη θρησκευτική σφαίρα. Η κατάληξη της κριτικής αυτής εκφράζεται με την ανθρωποκεντρική άποψη ότι για τον άνθρωπο υπέρτατο αγαθό αποτελεί ο ίδιος ο άνθρωπος, παραδοχή που του επιτρέπει την υπέρβαση της θρησκευτικής αλλοτρίωσης. Από εδώ αναφαίνεται η ανάγκη για την κατάργηση όλων των μορφών της αλλοτριωμένης ανθρώπινης δραστηριότητας τόσο στη σφαίρα της ιδεολογίας όσο και στη σφαίρα της κοινωνικής πρακτικής.

Ο προσδιορισμός των μορφών αλλοτρίωσης στη σφαίρα της κοινωνικής ανθρώπινης δράσης δεν μπορεί να ολοκληρωθεί παρά με τη λεπτομερή ανάλυση των κοινωνικών σχέσεων. Οι συνθήκες μέσα στις οποίες ο ατομικός άνθρωπος βρίσκεται σε κατά-

σταση εναντίωσης με τη συνολική ανθρώπινη δημιουργία είναι αντιφατικές και εντάσσονται στην ίδια την κοινωνική διάρθρωση που στηρίζεται στο διαμελισμό της ανθρώπινης δραστηριότητας σε αναρίθμητες και απομονωμένες μεταξύ τους σφαίρες εργασίας. Η κοινωνική αυτή πραγματικότητα, εξ αιτίας του ίδιου του τρόπου σύνθεσης και λειτουργίας της οξύνει όλο και περισσότερο την αντίφαση μεταξύ της δράσης του ατομικού ανθρώπου και της συλλογικής ανθρώπινης δραστηριότητας. Το σύστημα καταμερισμού της δράσης αντιπαράκειται σαν ακαταμάχητος και αιώνιος μηχανισμός που έχει προορισμό να αντλήσει τη δράση του, τη ζωντανή του παραγωγή, για να την απομακρύνει οριστικά από τον ατομικό άνθρωπο, μετατρέποντάς την σε ένα αυτόνομο και νεκρό αντικείμενο, και να την προσθέσει τελικά στο συνολικό ανθρώπινο πλούτο. Με τον τρόπο όμως αυτό ο συνολικός άνθρωπος πλούτος μεταβάλλεται σε τελικό σκοπό ολόκληρης της διαδικασίας αυτής, ενώ ο ζωντανός, ο ατόμικος άνθρωπος, γίνεται μέσα διευκόλυνσης και παίρνει τη θέση του εργαλείου για την ολοκλήρωση πλέον του σκοπού αυτού. Οι νόμοι που κινούν όλη αυτή τη διαδικασία παρουσιάζουν για τον ατομικό άνθρωπο μια μυστηριώδη και αυτόνομη λειτουργία. Αντικειμενικά υπάρχει ένας κόσμος πραγμάτων που υπάρχουν και κινούνται μέσα σε ένα ιδιαίτερο πλαίσιο σχέσεων, οι οποίες αν και σταδιακά μπορούν να γίνουν κατανοητές από τους ανθρώπους, στην πράξη στέκονται απέναντί τους σαν δυνάμεις αυτόνομες, ανεπηρέαστες από τη δική τους βούληση και δράση. Από την υποκειμενική άποψη εξ άλλου η ανθρώπινη δραστηριότητα αντικειμενικοποιείται, μετασχηματίζεται σε εμπόρευμα και στη συνέχεια κυκλοφορεί και υπάρχει με βάση νομοτελιακούς κοινωνικούς νόμους, ανεξάρτητα από την επέμβαση του ίδιου του ανθρώπου.

Η κοινωνική ανθρώπινη δραστηριότητα, η εργασία του ανθρώπου, δεν επιδρά απλά και μόνο στη σκέψη και τη συμπεριφορά του. Αντίθετα είναι μια διαδικασία που επηρεάζει ολόκληρη την ανθρώπινη ύπαρξη και αποτελεί την δραστηριότητα του είδους της. Η εργασία μεταμορφώνει τη φύση πραγματοποιώντας ταυτόχρονα τους ανθρώπινους στόχους πάνω στη φύση. Μέσα στη διαδικασία της εργασίας πραγματοποιείται η ενότητα της φύσης και του ανθρώπου και με βάση την ενότητα αυτή και την αντικειμενικοποιημένη του δραστηριότητα δρα ο ατομικός άνθρωπος μέσα στο κοινωνικό του περιβάλλον. Με την έκφραση αυτή της αντικειμενικοποιημένης μορφής της πνευματικής και υλικής του δραστηριότητας, γίνεται κατανοητός και σεβαστός από το περιβάλλον του, και αποδεικνύει ταυτόχρονα τους σκοπούς, το ταλέντο, το χαρακτήρα του σαν ατομικού δημιουργού. Για το λόγο αυτό, όταν ο άνθρωπος δεν μπορεί να αντιδράσει συνειδητά στην αυτόνομη λειτουργία της δραστηριότητάς του, δεν νοιώθει μόνο την απώλεια της εξουσίας πάνω στο δημιούργημά του, αλλά και ο ίδιος γίνεται αντικείμενο στον κόσμο των αντικειμένων, αισθάνεται τον εαυτό του να προδιορίζεται μέσα από το αντικείμενο αυτό με αποτέλεσμα να προσδιορίζεται η προσωπικότητά του, να χάνεται ο ανθρωπισμός του και να καταλήγει ο άνθρωπος σ' ένα εξάρτημα του κόσμου της τεχνολογικής εξέλιξης.

Ειδικότερα μέσα στην ίδια τη διαδικασία της εργασιακής του δραστηριότητας ο ατομικός άνθρωπος εισάγεται μέσα στο όλο σύστημα των μηχανών, που στην ουσία λειτουργεί ανεξάρτητα από αυτόν. Η συνεχώς αυξανόμενη ορθολογική και αυτόματη

τεχνική εξέλιξη περιόρισε σταδιακά τη δραστηριότητα του ατόμου σε απλή εποπτική παρακολούθηση. Με τον τρόπο αυτόν ο ατομικός άνθρωπος παρακολουθεί μια διαδικασία που ρυθμίζεται από νόμους ανεξάρτητους από τη δική του συνείδηση, ανατρέποντας ακόμα και μια από τις βασικότερες σχέσεις του ανθρώπου με τη φύση, το χρόνο. Δεν μετρά πλέον ο άνθρωπος τον χρόνο αλλά ο χρόνος τον άνθρωπο, αφού γίνεται μέτρο της σχετικής δραστηριότητας του ατόμου. Ο χρόνος αποχωρίζεται από τον ποιοτικό και μεταβλητό του χαρακτήρα και μετατρέπεται σε αδυσώπητο ποσοτικό μέτρο υπολογισμού της αντικειμενικοποιημένης ανθρώπινης δραστηριότητας.

Συνέπεια των φαινομένων αυτών είναι η αποξένωση του ατομικού ανθρώπου από την ίδια αυτή διαδικασία δραστηριοποίησής του. Αποκομμένος από το δημιούργημά του, και εκτελώντας μια μηχανοποιημένη και ασυνείδητη δραστηριότητα, δεν μπορεί πλέον να συλλάβει τη δραστηριότητα αυτή παρά σαν καταναγκασμό και σαν απλό μέσο για την ικανοποίηση των αναγκών του. Για το λόγο αυτό προσπαθεί να αποφύγει ή να μετριάσει τουλάχιστον την παρουσία του στη δραστηριότητα της εργασίας του, και το κυριότερο, αισθάνεται απελευθερωμένος μακριά από τη δραστηριότητα αυτή. Όμως, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, για τον άνθρωπο η ίδια του η εργασιακή δραστηριότητα ολοκληρώνει τη ζωντανή του ύπαρξη, τον ειδόλογικό της χαρακτήρα. Έτσι με την απώλεια της ολοκληρωμένης του δραστηριότητας, χάνει την ίδια του την ουσία, αποξενώνεται από τον ίδιο τον εαυτό του και το κοινωνικό του περιβάλλον.

Πέρα από την αλλοτρίωση που αναφέρεται στις υλικές ανθρώπινες δραστηριότητες δεν θα πρέπει να αγνοήσουμε την παρουσία της στην ηθική σφαίρα. Η ηθική διάσταση υπάρχει σχεδόν σε κάθε ανθρώπινη πράξη. Η ίδια η ηθική περιέχει τη σχέση του ανθρώπου με το ανθρώπινο είδος, σχέση που πραγματώνεται με το βαθμό συνείδησης με τον οποίο ο ατομικός άνθρωπος αντιλαμβάνεται την έννοια της ύπαρξής του σαν μέρος του ανθρώπινου είδους. Και με τη βάση αυτή αναλύει και επιλέγει τις ενέργειές του στις δεδομένες περιστάσεις.

Ένα σύνολο ηθικών κανόνων που τοποθετείται σε ένα αυτόνομο υπερβατικό επίπεδο, αποσυνδεδεμένο από την κοινωνική πραγματικότητα, περιέχει το στοιχείο της αλλοτρίωσης. Η προϋπόθεση επιβολής μιας σειράς αξιωματικών που έχουν ως βάση τους μια εξανθρώπινη «πραγματικότητα» και που στην ουσία εξυπηρετούν κοινωνικές σκοπιμότητες, οδηγεί στην καταπίεση και στο αδιέξοδο του ατομικού ανθρώπου, επιβάλλοντάς του πρότυπα ξένα προς την ειδολογική του ταυτότητα. Όμως η αιτιολόγηση μιας ορισμένης επιλογής θα πρέπει να γίνεται μόνο σε άμεση συνάρτηση με την ίδια την ουσία του ανθρώπινου είδους, διαδικασία που καταργεί την ηθική αλλοτρίωση. Η επιλογή με βάση τον εξανθρωπισμό του κοινωνικού περιβάλλοντος και την υλοποίηση της ηθικής πράξης μέσα στη συγκεκριμένη κοινωνική πραγματικότητα κάνει την ίδια την ηθική πράξη κοινή ανθρώπινη δυνατότητα που δεν αναφέρεται σε αφηρημένο και υπερβατικό επίπεδο.

Έπειτα από τη συνοπτική αυτή αναφορά θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε αλλοτριωμένη κοινωνική δομή εκείνη που ακολουθεί μια τέτοια πορεία εξέλιξης ώστε τα αποτελέσματά της να εμφανίζονται αποξενωμένα από τις ατομικές επιλογές και τις συλλογικές δραστηριότητες των ατόμων που αποτελούν την κοινωνία αυτή. Στα επίπεδα της κοινωνικής αυτής δομής η δια-

λεκτική σχέση μεταξύ του ίδιου του ατόμου και της δραστηριότητάς του διασπάται, με την έννοια ότι τόσο ο ατομικός άνθρωπος όσο και το σύνολο των κοινωνικών ατόμων δεν έχουν τη δυνατότητα να κατευθύνουν τη δράση τους και να τη χρησιμοποιήσουν για όφελός τους. Με τον τρόπο αυτό η αλλοτριωμένη τους δραστηριότητα εμποδίζει σε τελευταία ανάλυση και την ίδια την προσωπική τους ανάπτυξη.

Σε αντιδιαστροφή προς τον προηγούμενο προσδιορισμό προκύπτει ο χαρακτηρισμός της ολοκληρωμένης κοινωνικής δομής. Στην περίπτωση αυτή η κοινωνική δομή αναπτύσσεται ιστορικά σε αρμονία με τις ίδιες τις ανάγκες των ατόμων. Οι κοινωνικοί θεσμοί διευκολύνουν την ικανοποίηση των ατομικών αναγκών σε συνδυασμό με την κοινωνική ολοκλήρωση των αναγκών μέσα από τη συλλογική δράση, και μέσα από τη συνεχή αυτή διαδικασία δημιουργούνται οι συνθήκες για την ανοδική πορεία και ολοκλήρωση της ίδιας της κοινωνικής δομής. Στην περίπτωση αυτή η ανάπτυξη του ατομικού ανθρώπου βρίσκεται σε άμεση εξάρτηση και αλληλοεπίδραση με την ανάπτυξη του κοινωνικού του περιβάλλοντος.

Αν κάνουμε μια γενική θεώρηση της σημερινής πραγματικότητας βλέπουμε ότι ο άνθρωπος εγκαταλείπεται μέσα στη τέλμα της καθημερινότητας και αντιμετωπίζει παθητικά το περιβάλλον του σαν παγιωμένη και ωραιοποιημένη πραγματικότητα. Αποδέχεται το θεσμοποιημένο σύστημα αξιών, και κατευθύνει την κόπη του ενέργεια προς τους ωφελιμιστικούς του σκοπούς, την προσωπική του επιτυχία. Οι μεγάλες ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως η εργασία με τη θεμελιακή της σπουδαιότητα, η επιστήμη, η πολιτική, η φιλοσοφία, η τέχνη αποκόπηκαν από την καθημερινή ζωή του ατόμου και αντικειμενικοποιήθηκαν. Έτσι η γενική κοινωνική αλλοτρίωση διαχωρίζει την ουσία από το φαινόμενο και καταλήγει να διαμορφώνει την ίδια την ουσία σαν δευτερεύουσα λειτουργία της ύπαρξης.

Όμως η καθολική αποδοχή της παγιωμένης αυτής πραγματικότητας, θα σμάνει και την οριστική παραδοχή της διάσπασης του ατομικού ανθρώπου από την ειδολογική του ουσία σαν ανθρώπινου είδους. Σ' αυτήν ακριβώς την παραδοχή μας οδηγεί σήμερα η άκριτη αποδοχή μια νέας θεότητας, της αυτονομημένης και ουδέτερης τεχνολογικής εξέλιξης, που νέα πια υπερβατική ιδέα, υπόσχεται την εδραίωση της ανθρώπινης προόδου σαν αποτέλεσμα της συνεχούς ανάπτυξης της τεχνολογικής παραγωγής που θα ικανοποιήσει στο σύνολό τους τις ανθρώπινες ανάγκες.

Μέσα στο τέλμα όμως της παγιωμένης πραγματικότητας υπάρχουν άτομα που αγωνίζονται να κατακτήσουν τη δυνατότητα να προδιορίζουν την ατομική τους ουσία ως μέρος του ανθρώπινου είδους και δεν αποδέχονται την ταυτίσή τους με τις απλές ανάγκες της ύπαρξής τους. Μέσα λοιπόν σ' αυτά τα πλαίσια προσπαθούν να προσαρμόσουν την καθημερινή τους λειτουργία και επικοινωνία αντιμετωπίζοντας πάντα τις δεδομένες αντικειμενικές συνθήκες. Η συνείδησή τους με την ίδια την ουσία τους τους δίνει τη δυνατότητα να αποκοπούν από τις μηχανιστικές καθημερινές λειτουργίες τους και να συλλάβουν ορισμένες μορφές της αλλοτριωμένης τους δραστηριότητας. Ο αγώνας λοιπόν γι' αυτά τα άτομα προσδιορίζεται στην επιλογή, πέρα από τις απαραίτητες δραστηριότητες για την ικανοποίηση των στοιχειωδών τους αναγκών, εκείνων των δραστηριοτήτων που θεωρούν ότι

ανταποκρίνονται στο χώρο των αξιών που οδηγούν στη συνείδηση της ουσίας του ανθρώπινου είδους.

Βέβαια η ατομική και απομονωμένη αντιμετώπιση ενός τόσο πολύπλοκου και εκτεταμένου προβλήματος δεν μπορεί να είναι ουσιαστική. Η μεταβολή της κοινωνικής ολότητας προς την κατεύθυνση της κατάρτησης της συνολικά αλλοτριωμένης μορφής της ανθρώπινης δράσης θα πρέπει να έχει σαν προϋπόθεση την ταυτόχρονη πάλη για την υπέρβαση τόσο των αντικειμενικών βάσεων της αλλοτρίωσης όσο και των υποκειμενικών της απόψεων πάνω στον ατομικό άνθρωπο. Η κοπιαστική προσπάθεια για την υπέρβαση των αλλοτριωμένων κοινωνικών δομών θα πρέπει να συνδυασθεί με τη συνεχή πάλη του ανθρώπου για την κατάκτηση της συνείδησης της ουσίας, για τη σύλληψη της πορείας της ολοκληρωμένης ενότητας της ύπαρξης και της ουσίας.

Η ανθρώπινη πραγματικότητα είναι σήμερα βαθύτατα διασπασμένη, όσο ποτέ στην αιώνια πορεία της, από ένα πλήθος αντιφάσεων, διαιρέσεων, αντινομιών. Η ανάγκη για οικονομική ισχύ, που μετατρέπεται σε ουσία του ανθρώπου, αποτελεί τη βασική και εμφανέστερη μορφή αλλοτρίωσης. Η υπεροχή του οικονομικού, έχει παραδώσει την ανθρώπινη ουσία σ' ένα πράγμα: το χρήμα.

Η ζωή μέσα στην ανθρώπινη κοινότητα διασπάται. Η δημιουργική δραστηριότητα του ατόμου από μέσο ένταξης και ολοκληρωμένης βίωσης μέσα στην κοινότητα, γίνεται μέσο αποχωρισμού και αποξένωσης. Η ίδια η κοινότητα μεταβάλλεται από χώρο ανάπτυξης της ανθρώπινης πραγματικότητας σε απλό μεσολαβητικό χώρο για την εξασφάλιση του αλλοτριωμένου «ιδανικού», του οικονομικού αγαθού. Με την επέκταση της αλλοτρίωσης στο σύνολο της ζωής, το άτομο προσπαθώντας να απελευθερωθεί, απομονώνεται όλο και περισσότερο στον εαυτό του, και στην περίπτωση αυτή, αποκόβεται βαθύτερα από τις κοινωνικές τους ρίζες. Η ανθρώπινη ουσία μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο σε μια σωστή και ανθρώπινη σχέση του ατομικού ανθρώπου με την κοινότητα, μια σχέση που θα του επιτρέψει να αναπτύξει τη συλλογική ανθρώπινη δραστηριότητα, χωρίς την απώλεια της δικής του ουσίας. Η πραγματική ανθρώπινη κοινότητα εξελίχθηκε σε ένα μηχανισμό καταπίεσης και διαχωρισμού της ανθρώπινης ουσίας από την ύπαρξη. Ο «ορθολογισμός» και η πρακτική ωφελιμιστική έκφραση ελέγχουν το συγκεκριμένο περιεχόμενο με μια ποικιλία καταπιεστικών μηχανισμών.

Η ανθρώπινη προσωπικότητα τόσο στον υλικό όσο και στον πνευματικό τομέα διασπάται ακολουθώντας συνεχώς επιδεινούμενη πορεία. Η ανακοπή της πορείας αυτής θα πρέπει να εδραιωθεί στην υπέρβαση της κοινωνικής δομής που υποδουλώνει την ανθρώπινη πραγματικότητα και υποτάσσει κοινωνικές ομάδες σε άλλες βασισμένη σε μια οικονομική οργάνωση που προσφέρει σαν ουσία της ανθρώπινης ύπαρξης το αλλοτριωμένο οικονομικό ιδανικό. Το ζωντανό υποκείμενο θα πρέπει να ξεπεράσει τη σημερινή του αντικειμενικοποίηση, να συνθέσει τις διασπασμένες του δραστηριότητες, να γίνει μια ολοκληρωμένη ύπαρξη, ξεπερνώντας την ίδια την αλλοτριωμένη του ύπαρξη. Αν και είναι φυσικό σε ορισμένα άτομα να δημιουργείται η πεποίθηση ότι θεωρούν σαν ηθική υποχρέωση τη δραστηριοποίηση για την υπέρβαση της αλλοτριωμένης ανθρώπινης σφαίρας, μια τέτοια αντιμετώπιση δεν μπορεί να έχει μόνο ηθική βάση: πρέπει ο ατομικός άνθρωπος να αντιληφθεί πρώτα απ' όλα

τις ίδιες του τις δυνατότητες και να θελήσει να τις πραγμάτωσει δημιουργικά μέσα από τη δράση του.

Το «ιδανικό» της ολοκληρωμένης ύπαρξης δεν θα πρέπει να συμπίπτει με κάποιο υπερβατικό ιδανικό, αλλά να έχει τις ρίζες του μέσα στην κοινωνική πραγματικότητα, και να υπάρχει εκεί «δυνάμει». Η δυνατότητα της πραγματοποίησης του ολοκληρωμένου ανθρώπου θα πρέπει να μπορεί να προσδιορισθεί μέσα στα πλαίσια της ανθρώπινης αντίληψης, γνώσης, επιστημονικής έρευνας. Η εδραίωση των κοινωνικών αυτών δομών δεν μπορεί να σημαίνει το τέλος της αλλοτρίωσης με την έννοια ότι θα τοποθετηθούν οι βάσεις της υπέρβασης της αλλοτριωμένης ανθρώπινης δραστηριότητας, υπέρβασης που δεν θα πρέπει να αντιμετωπισθεί σαν χρονικά περιορισμένη διαδικασία, αλλά σα συνολική πορεία που στη διάρκειά της ο άνθρωπος θα συνειδητοποιεί την ύπαρξη και τον προορισμό του μέσα από τη σταδιακή κατάρτιση των αλλοτριωμένων του αντικειμενικών συνθηκών.

Η υπέρβαση της αλλοτριωμένης «ουσίας» θα δώσει ακόμα τη δυνατότητα στον ολοκληρωμένο άνθρωπο να αντιμετωπίσει τα μεγάλα ανθρώπινα προβλήματα της γνώσης, της ευτυχίας, της αγάπης, του θανάτου, πέρα από τις συνθήκες που έκαναν αδύνατη τη συνολική τους εξέταση. Ακόμα θα απελευθερώσει όλο τον κληρονομημένο πνευματικό πλούτο, τον ανθρώπινο πολιτισμό και τις παραδόσεις, από τα σημερινά δεσμά και θα τον εμπλουτίσει με τη νέα πραγματικότητα.

Ο ολοκληρωμένος άνθρωπος δεν μπορεί να ταυτισθεί με το αναπόφευκτο και προκαθορισμένο αποτέλεσμα της ιστορικής εξέλιξης, ούτε να αποδοθεί σε προσδιορισμένο τέλος που προδιαγράφουν ακατανίκητοι και μυστηριακοί κοινωνικοί νόμοι. Αντίθετα θα πρέπει να είναι το αποτέλεσμα της συνειδητής πάλης, μέσα από τη συνολική κίνηση της ανθρώπινης ουσίας. Μέσα σ' αυτή τη συνολική κίνηση θα βρει και το ανθρώπινο άτομο την ενότητά του με τον εαυτό του και το κοινωνικό του περιβάλλον.

Η ουσία του ολοκληρωμένου ανθρώπου δεν είναι όραμα, αλλά θα πρέπει ν' αποτελέσει προϊόν της ίδιας της συνειδητής κοινωνικής δράσης. Η δράση αυτή παίρνοντας πραγματικό περιεχόμενο θα εκφράσει και τις ίδιες τις αξίες του παρελθόντος και ειδικά την τέχνη σα μία μορφή δραστηριότητας απελευθερωμένης από βασικά χαρακτηριστικά της αλλοτριωμένης παραγωγής, αφού μπορεί να εκφράσει σε περισσότερο ολοκληρωμένες μορφές τις ενότητες δημιουργού και προϊόντος, του ατομικού ανθρώπου και του κοινωνικού περιβάλλοντος, του ανθρωπίνου όντος και του φυσικού του περιβάλλοντος.

Ο ατομικός άνθρωπος που δρα μέσα στη φύση και την κοινωνία διανύει μια μακρά και αντιφατική πορεία. Η αλλοτρίωσή του δεν είναι μια σταθερή και αιώνια κατάσταση, αλλά ένα μέρος της ίδιας της ανάπτυξής του, αφού αποτελεί την απατηλή εικόνα μιας δράσης που αυτή καθ' αυτή υπάρχει αντικειμενικά. Ο ατομικός άνθρωπος είναι εγκλωβισμένος μέσα στο πλαίσιο εξωτερικών δυνάμεων που αποτελούν όμως τις δικές του δυνάμεις. Ξεπερνώντας την εξωτερική του αίσθηση και ενσαρκώνοντάς τις θα πετύχει την προσέγγιση της ουσίας. Η πορεία του μέσα από τις βασικές αντιφάσεις της καθημερινής του ζωής που διαιρούν την ανθρώπινη πραγματικότητα, θα του επιτρέψει τη διάκριση μεταξύ φαινομένου και ουσίας, την υπέρβαση της αντίφασής τους και την ενσωμάτωση της ουσίας στη συγκεκριμένη ανθρώπινη ζωή, που μέσα από την ελεύθερη ατομική σχέση, θα δώσει σαν περιεχόμενο την ατομική ολοκλήρωση μέσα στη συνολική κοινωνική πραγματικότητα.

Στο Σύνδεσμο λειτουργούν διάφορες επιτροπές: νομική, στατιστική, Δελτίου, Τοπικής αυτοδιοίκησης, εκπαιδευτική, υγειονομική. Μπορείτε να ενταχθείτε σε όποια σας ενδιαφέρει.

Ποίηση

Η ποίηση

της Σοφίας Μαυροειδή - Παπαδάκη

του Γιάννη Νευρεπόντη

Υπάρχουν κάποια πρόσωπα στη ζωή, που έτσι και τ' αντικρύσσουμε είναι σα νάχουμε από χρόνια γνώριστεί, και μεις κι' αυτά μέσα στο χρόνο χίλιες φορές, σα νάχουμε τέλεια απογυμνωθεί από τα πιο δικά μας και έχουμε ανταλλάξει τις επιθυμίες μας τις πιο ανομολόγητες. Δε θέλω κι' ούτε μπορώ να εξηγήσω αυτές τις καταστάσεις. Σ' όσους τις έχουν ζήσει τις ξαναθυμίζω, σε όσους όχι και μπορούν να καταλάβουν τις διηγούμαι. Κάποτε όταν είναι να τους τύχουν θα τις προσέξουν.
Θαρρώ που όπως συμβαίνει με τα πρόσωπα - αυτή την ιδιαίτερή τους έλκυση την από μέσα τους, χάρισμά τους αν θέλετε -τό ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με των ανθρώπων τα όποια ποιήματα. Και πιστεύω πως κάπως έτσι το σκεφτόταν κι' ο Σεφέρης όταν έλεγε πως τα ποιήματα παρουσιάζονται στους δικαστές τους όπως η Φρόνη, γυμνά.
Γυμνά λοιπόν στην κρίση του αναγνώστη ή του ακροατή ή αν θέλετε στην απόλαυση των αισθήσεών του, αφού η κρίση του είναι λειτουργία μεταγενέστερη, αν χρειάζεται. Πόσες φορές διαβάζοντας ένα ποίημα δεν έχουμε και τη διάθεση να σκεφτούμε τίποτα άλλο, να αισθανθούμε τίποτα άλλο. Μας έχει κατακλύσει,

Η διάλεξη για την ποίηση της Σοφίας Μαυροειδή-Παπαδάκη, που αποσπάσματα της δημοσιεύουμε σ' αυτό το τεύχος δόθηκε την 1η του Φλεβάρη 1980 στα γραφεία του Σ.Ε.Ε. για να τιμηθεί η μνήμη της μεγάλης ποιήτριας που ήταν σύγχρονα και από τα πιο παλιά και εκλεκτά μέλη του Συνδέσμου μας. Την ίδια βραδιά η παλαιμαχη συναγωνίστρια της Έλλη Αλεξίου εξιστόρησε με ζωντάνια και χιούμορ περιστατικά και αναμνήσεις από τη φίλια και τους κοινούς τους αγώνες. Ποιήματα της τιμώμενης ποιήτριας απήγγειλαν οι καλλιτέχνιδες του θεάτρου Αλέκα Κατσέλη και Εύα Κοταμανίδου.

κατακυριεύσει. Και νομίζω έτσι είναι με τα ποιήματα, που μας πιάνουν... Τα άλλα, εκείνα τα άλλα - ξέρετε - μεταξύ μας, εκείνα που την ανάγκη έχουν σχολίων και παραπομπών και εξηγήσεων απ' άλλους, εκείνα τα ποιήματα νομίζω εγώ, πως ως πνευματικά δημισουργήματα βέβαια ανήκουν κι' αυτά στην ποίηση, αλλά σε μια ειδική περιοχή της... Μια περιοχή, που όσοι την αγαπούν θα πρέπει νομίζω να είναι ευτυχείς, που υπάρχει, όσοι δεν την αγαπούν ας μη νιώθουν δυστυχείς γι' αυτό. Δεν κατάλαβα ποτέ μου γιατί μερικοί άνθρωποι εννοούν να είναι πολύ δυστυχείς, επειδή δεν αγαπούν κάποια πράγματα. Ακόμα περισσότερο δεν καταλαβαίνω γιατί υπάρχουν κι' άλλοι, που νοιώθουν δυστυχείς γιατί κάποιος άλλος δεν αγαπούν ό,τι αγαπούν αυτοί οι ίδιοι.
Καθένας ίσως νομίζει πως φλυαρώ. Και μπορώ να το παραδεχτώ πως είναι κάτι που δεν μπορώ να τ' αποφύγω συχνά. Ωστόσο τώρα νομίζω πως δεν το κάνω. Μιλώ πάντα για τα ποιήματα αυτά τα σκιρτήματα ψυχής μιας αληθινής, μιας γνήσιας ποιήτριας, της Σοφίας Μαυροειδή - Παπαδάκη. Γιατί όταν ο ποιητής είναι αληθινός, γνήσιος κι' αυθεντικός σας επιβάλει μια κουβέντα ανθρώπινη και καθημερινή. Όταν κάπως αλλιώς συμβαίνει, τότε - αληθινά που διασκεδάζω - τότε είναι τόσο γουστοζικο να βλέπεις την αμηχανία όσων θέλουν να παρουσιάσουν, να μιλήσουν ή να κριτικάρουν τέτοια «σχέδια» ποιητές...

Έχεις την εντύπωση πως στριμώνονται και στίβουν το μυαλό τους να βρουν και να υποθέσουν πράγματα που είναι αδύνατο να υπάρξουν...

Και εννοώ για τις εγκεφαλικές κατασκευές τόσο της δήθεν ποίησης όσο και της περισσότερο δήθεν Κριτικής. Από την άλλη δεν θα πρέπει τούτο να εκληφθεί πως είμαι υπέρ μιας απλοϊκής ποίησης ή υπέρ μιας ποίησης υπεραπλου-

στευμένης ή και όπως λανθασμένα λένε μερικοί μιας ποίησης εκλαϊκευμένης. Οπωσδήποτε όμως από την ποίηση ενσυνείδητος γρίφος χωρίς τη λύση του από τον ίδιο ποιητή έως την ποίηση του «αρνάκι άσπρο και παχύ» υπάρχει αρκετός χώρος για να υπάρξει, να ανασάνει και να συγκινήσει εκείνη η άλλη η γνωστή μας, η γνωστή σε μας τους πολλούς, που με τους μυστικούς της ή φανερούς της ρυθμούς μας ενώνει και μας κάνει κοινωνούς σε μια κάποια κοινή αίσθηση, σε ένα κοινό νόημα, σε ένα απ' όλους μας εισπρατόμενο μήνυμα, κι αν τίποτα απ' αυτά αν θέλετε, σε μίαν απόλαυση πνευματική που την περιρρέουσα ατμόσφαιρά της εισπράττουμε με κάποια συμφωνία κι όχι μαύρο ο ένας και άσπρο ο άλλος.

Έκρινα απαραίτητα αυτά όλα τα προλογικά για μια ποίηση που τώρα πια έχει γιγ τους νεώτερους και - λόγω νεαρότητας - απληροφόρητους πάρει μια θέση διακεκαυμένης ζώνης. Μια ποίηση που σαν την αληθινή φωτιά κρυφοκαίει παράλο που έχει κατασκευαστεί με πολλή καρβουνόσκονη. Πιστεύω πως κρυφοκαίγοντας θα βγει και πάλι στην επιφάνεια η ποίηση της αυστηρής φόρμας και της θερμής ανθρωπιάς. Θα ξαναβγει στην επιφάνεια η ποίηση της καρδιάς και του νου που έχει πιστώσει πως ο άνθρωπος αξίζει να υποφέρει προκειμένου να συνεννοηθεί. Η επίταση της ασυνεννοησίας, η άρνηση του ποιητή να δώσει το χέρι του στον συνάνθρωπό του, βαρύνει αυτόν. Αν υπάρχει μια υπευθυνότητα στον πνευματικό άνθρωπο είναι να μπορεί να βρει εκείνες τις λέξεις-σημάδια συνεννόησης, συνύπαρξης κι όχι χωρισμού των ανθρώπων. Όταν οι λέξεις που βρίσκει - που υποτίθεται ότι βρίσκει - δυσκολεύουν τις σχέσεις των ανθρώπων, τότε ποιά η χρεία του; Ένας ποιητής στο τέλος - τέλος που δεν τον χρειάζονται οι συγκαίρινοι

του γιατί θάναι χρειαζόμενος στους μετέπειτα; Κι όμως σε κάποιους που δεν θέλουν τη συνεννόηση των ανθρώπων, οι χρειαζόμενοι ποιητές είναι αυτοί που συσκοτίζουν και κείνες απ' τις ανθρώπινες σχέσεις που είναι τόσο απλές. Και στα χρόνια μας άλλοι ξεροντας πολύ καλά τι κάνουν κι άλλοι παχυλά ασύνειδα και επιπόλαια νεομοδάτσι δεν κάνουν τίποτ' άλλο παρά να μιλούν με ειρωνεία, με σαρκασμό ή και ν' αδιαφορούν για ποιητές που κι ως μην είχαν τη μεγάλη Θεία Δωρεά ωστόσο διαθέτουν γιατί οι αληθινοί ποιητές πάντα λειτουργούν, διαθέτουν την ευθύνη του πνευματικού ανθρώπου.

Και η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη ανήκει σ' αυτούς τους τελευταίους, στους ποιητές τους άγρυπνους στην εποχή τους. Τόδειξε με την ίδια της τη ζωή. Πρώτα με την ακάματη προσπάθειά της να μορφωθεί να καλλιεργηθεί. Κι ύστερα να μεταδώσει όσα είχε η ίδια κατακτήσει. Το πέρασμά της απ' την εκπαίδευση μαζί με την άοκνη πάλη της πέρα απ' το σχολείο για να δώσει στο παιδί το κάτι άλλο σε μια εποχή που τα πράγματα ήταν, μπορεί πιο φτωχά σε παραγωγή, όμως πολύ σοβαρά σε υπευθυνότητα και ιδεολογία κοινωνική το πέρασμά της απ' την εκπαίδευση και το δόσιμό της στην καλλιέργεια του παιδιού είναι από τα πιο αξιοσημείωτα παραδείγματα στα τόσα άλλα των συγκαιρινών της. Πολλοί άνθρωποι των γραμμάτων μας και πρέπει να τονιστεί το μεγαλύτερο ποσοστό γυναίκες πρόσφεραν πάρα πολλά. Η Έλλη Αλεξίου, η Κατίνα Παπά, η Εύα Βλάχη, και άλλες πολλές για να περιοριστούμε στις γυναίκες λογοτέχνες. Σ' ένα άλλο τομέα, στη μετάφραση, επίσης. Κι άφησα τελευταίο να πω για την Ποίηση. Οι πολλοί από τότε που πρωτοτραγουδήθηκε, από τότε που μαθεύτηκε πως τον ύμνο του ΕΛΑΣ τον είχε γράψει μια γυναίκα, η Σοφία Μαυροειδή Παπαδάκη, θα ξέρουν πια την Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη ως την Ποιήτρια του Ύμνου. Και μόνον αυτό φτάνει. Και μόνον αυτό πέρα από κάθε κουβέντα για την Ποίηση είναι αρκετό. Έχει από τη φύση του ξεπεράσει όλα τα αισθητικά κι όποια άλλα κριτήρια. Έχει περάσει σ' αυτό που λέμε χώρα ιστορίας. Είναι ένα ιστορικό γεγονός και μάλιστα απ' αυτά που δεν επιδέχονται άλλες ερμηνείες. Όσο οι άνθρωποι θα μιλούν για την Αντίσταση θα αναφέρονται στον Ύμνο και σ' όνομα της Ποιήτριας.

Αν ο Ύμνος του ΕΛΑΣ θα περίμενε -και νομίζω πως πρέπει να τον περιμένει τον αναλυτή του - αυτός δεν θάναι ο αισθητικός όπως λειτουργεί σήμερα. Θα είναι ο αισθητικός όπως ένας Βάρναλης που θα μπορούσε να φωτίσει ολόκληρο τον περίγυρο και πάλι όχι για την αισθητική του καταξίωση αλλά για κάποιες εξηγήσεις. Ας αρχίσουμε από το πρώτο βιβλίο, τις «ΩΡΕΣ ΑΓΑΠΗΣ», που εκδόθηκε απ' τη ΦΛΑΜΜΑ το 1934. Πάντα το πρώτο βιβλίο του ποιητή για μένα έχει πολύ μεγάλη σημασία. Κι' όταν ακόμη ο ποιητής το ξεπερνά, και το ξεπερνά τις περισσότερες φορές, κι όταν ακόμη ο ποιητής

το απορρίπτει και τότε ακόμη για μας τους άλλους το πρώτο βιβλίο του ποιητή έχει κάτι από τα δικά του τα πιο αγνά, τα πιο αυθόρμητα κι αυθεντικά του βιώματα. Και μιλώ πάντα για την ψυχή του. Γιατί η τεχνική, ο τρόπος γραφής του είναι μια άλλη ιστορία, που έχει να κάνει με την υπευθυνότητα του ως τεχνίτη. Ως προς αυτό το τελευταίο θάθελα να προλάβω λέγοντας πως το ότι τα πρώτα ποιήματα που δημοσιεύει η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη είναι όλα στην αυστηρή φόρμα του σονέττου, δεν είναι τυχαίο. Όσα ίσα δείχνει, ότι η ποιήτρια μας έχει εκλέξει τη στάση της απέναντι στην ποίηση συνειδητά. Δεν πρόκειται για αυτά τα κοινώς λεγόμενα ξεσπάσματα ψυχής, εξομολογήσεις, πρωτόλεια κλπ, κλπ, όλα καλυπτικά μιας και μόνης ανάγκης, πολύ νόμιμης βέβαια, της ανάγκης πιστοποίησης του εγώ μας μέσα στο περίγυρό μας. Έδώ έχουμε να κάνουμε με πλήρη συνείδηση λειτουργίας... Στην πρώτη της λοιπόν αυτή ποιητική συλλογή, τις «ΩΡΕΣ ΑΓΑΠΗΣ» η ποιήτρια κινείται σε χώρο καθαρά ερωτικό και το δίνει με ακρίβεια αλήθεια και πειστικότητα νομίζω...

ΣΤΗΝ ΑΓΑΠΗ

Αγάπη - πως το αισθάνομαι σιμά σου!
για δεύτερη φορά έχω γεννηθεί
κι' απ' τ' απαλό, τ' αθώρητο αγγιγμά σου,
καινούργιο μέσα μου αίμα έχει χυθεί.

Πιο μουσική ξεχύνεται η φωνή μου
σαν τη δονούν τα λόγια τα δικά σου.
Κάτω απ' τ' αγνό κι' υπέρκοσμο άρωμά σου
τα στήθια μου ανασαίνουν πιο πλατιά.

Πιο λιγερό σαλεύει το κορμί μου,
απ' τη δική σου χάρη φτερωμένο
κι' απ' την κρυφή λαχτάρα σου χυμένο,
καινούργιο φώς μ' ανάβει τη ματιά.

Στους δρόμους περπατώ σα μεθυσμένη
τα σπίτια, τα παράθυρα γελούνε
το κάθε τί' ναι ωραίο και να πληθαίνει
την ευτυχία μου μόνο έχει σκοπό,
μύρια τραγούδια μέσα μου αντηχούνε
κι' όλο τον κόσμο διάπλατα αγαπώ.

Τι θα μπορούσε κανένας να πει γι' αυτό το τόσο τρυφερό και μουσικά δοσμένο συναίσθημα, το όσο υπάρχουν άνθρωποι ειπωμένο και ποτέ εξαντλημένο... Η ποιήτρια μας η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη το έχει δώσει με το δικό της τρόπο, τη δική της φωνή, την δική της ψυχικότητα Προσωπικά πιστεύω πολύ ωραία... Θα επιμένω στα σονέττα της Σοφίας Μαυροειδή - Παπαδάκη, θα επιμένω στην ερωτευμένη μας ποιήτρια, στην ερω. ευμένη γυναίκα. Όπως γιατί και μέσα στη ζωή αυτό που κατάλαβα είναι πως οι ερωτευμένες γυναίκες, οι γυναίκες και οι άντρες, που έχουν ζήσει τον έρωτα, αυτοί μιλάν: πιο καλά, πιο σωστά, πιο ορθά και για τα κοινωνικά και για τα πολιτικά...

Ακούστε αυτό το σπαραγμό, ακούστε αυτό το τραγικό μονόπρακτο, που με τις πιο καθημερινές λέξεις υφασμένες στην αυστηρή φόρμα του σονέττου χωρίς όμως καλλιτεχνικό ξεσπασμό, η ποιήτρια μας δίνει αυτή την πλευρά ύστερα από το ερωτικό θαύμα από την πρώτη εκείνη φλόγα... Και ήταν τόσο νέα τότε. Κι όμως η ποίηση μέσα της και η τρομαχτική διαίσθησή της μπορεί και συλλαμβάνει το μετά...

ΣΤΟ ΦΑΛΗΡΟ

Η πλήξη ψις μας είχε ξαναφέρει
στο Φάληρο, σε κάποιο αμμουδιά,
ερωτικό μας άλλοτε λημέρι.
Πιο πέρα, μεσ' στην έρημη βροδού,

πισσμένα τρυφερά, χέρι με χέρι,
δυσωρευμένα εκάθονταν παιδιά.
Μα εμάς του κάκου ζήταγε η καρδιά
παλιές χαρές στη θύμηση να φέρει.

Κι' ως άρχιζε η ψυχρούλα να πληθαίνει
— «τι θέμε, μούπες, δω, τέτοιο καιρό» —
κι' εφύγαμε κι' οι δυο μετανοιωμένοι.

Έκανε, αλήθεια, κρύο τσουχτερό
στ' ακροθαλάσσι τη βραδυάν εκείνη.
Μα το ζευγάρι τάλλο είχε απομείνει...

Η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη απ' όσα έχω ακούσει κι έχω αντιληφθεί, υπήρξε πολύ καλή εκπαιδευτικός. Όμως ό,τι κι αν έλεγα θα ήταν λόγια. Προτιμώ για την περίπτωση να μεταφέρω κατά λέξη τα όσα σε μια ομιλία της είχε πει η εκλεκτή πρωταγωνίστρια του Θεάτρου μας Κυρία Έλσα Βεργή: «Νεαρή καθηγήτρια της Ιστορίας τότε στη Σχολή Αηδόνοπούλου κι εγώ μαθήτρια του Γυμνασίου είχα την τύχη να παρακολουθήσω το μάθημά της της Ιστορίας για δυο χρόνια. Θυμάμαι την αίσθηση που δημιουργούσε σ' όλες τις μαθήτριες η είσοδός της στην τάξη. Αδύνατη, νευρώδης και πυρετική, από την πρώτη στιγμή, που ανέβαινε στην έδρα, μας καθήλωνε με τη διδασκαλία της, που έπαιρνε τη μορφή σωστής μυσταγωγίας και πνευματικής ανάστασης. Με ζωντανό και εμπνευσμένο λόγο έκανε τη μεταφορά της στο παρελθόν με τέτοιο προσωπικό κι ευφάνταστο τρόπο, που γοήτευε και συνέπαιρνε τις νεανικές μας συνειδήσεις κι έκανε το νου μας να ταξιδεύει σε πνευματικές σφαίρες τόσο πλατιότερες απ' τα καθορισμένα όρια της σχολικής διδασκαλίας...»

Δεν βρίσκω τίποτε συγκινητικότερο για την πληρότητα μιας ζωής από το να μιλούν οι νεώτεροι για μας με κάποιο τρόπο όπως αυτός. Θα τελειώσω με την πρώτη αυτή ποιητική συλλογή διαβάζοντάς σας ένα ποίημα με τίτλο

«Ο ΠΟΙΗΤΗΣ».

Στα θλιβερά νοσταλγικά τραγούδια του θρηναύσε για την άπιαστη ευτυχία, για μίαν αγάπη σίγουρη και ξένοιαστη που στη ζωή του θάφερνε ησυχία.

Κι' ήρθεν η αγάπη, ασύγκριτη, τρανή κι' έσβησε εντός του κάθε νοσταλγία και τώρα ο ποιητής μας θρηνηδελ την πρώτη του χαμένη ανησυχία.

Είναι το τελευταίο ποίημα της συλλογής. Ομολογώ πως είναι από τα πιο σπάνια δείγματα συνοπτικής γραφής απ' όσα έχω υπόψη μου εγώ τουλάχιστο θάλεγα. Φτάνει σε δυναμισμό και απόρριψη κάθε περιττού στην περιοχή του επιγράμματος.

Θα περάσουν δώδεκα ολόκληρα χρόνια από την πρώτη εμφάνιση της ποιήτριας με τις ΩΡΕΣ ΑΓΑΠΗΣ έως ότου ξαναπαρουσιαστεί το 1946 με τη συλλογή της «ΤΗΣ ΝΙΟΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ»

Τα ποιήματα αυτά έχουν γραφτεί στην Κατοχή από το 41 ως το Σεπτέμβριο του 1944. Τα διακρίνει όλα ο αυθορμητισμός, η αγνότητα συναισθήματος, το αβίαστο. Ήταν ακόμη η ποίηση που κρατούσε από τις πρώτες πηγές, οι παρεξηγήσεις της στράτευσης δεν είχαν ακόμη εισβάλει. Ήταν ακόμη η εποχή που η ποίηση συμμετείχε στους κοινωνικούς, πολιτικούς και απελευθερωτικούς αγώνες χάριν αυτών και όχι χάριν των ποιητών. Γι' αυτό και ο ποιητής ενεργεί ως πιστός στην ιδέα και την εξυπηρετεί - για μένα αυτή είναι η έννοια της αληθινής στράτευσης - και ποτέ δεν ζητά την εφήμερη δόξα. Δεν θα κουραστώ να λέω πάντα πως έσται στρατευμένοι υπήρξαν στις ιδέες τους όλοι οι μεγάλοι από τον Σολωμό και Κάλβο και Παπαδιαμάντη, το Ρωμανό το Μελωδό, παλιότερα, τους κλασσικούς μας και έως τον Μεγάλο Βάρναλη και τον Ελύτη ακόμη... Από και και πέρα καθέναν μ' όσο του εδόθη τάλαντον... Και η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη με αγνότητα και το τάλαντόν της λειτουργεί χωρίς την παραμικρή έπαρση και μιλάω γι αυτή την έπαρση του ποιητή και όχι του ανθρώπου που δεν μ' ενδιαφέρει άλλωστε... Γιατί τότε θα μιλούσα για βιογραφίες κι' όχι έργα... Θ' αποφύγω να σας διαβάσω τον ύμνο του ΕΛΑΣ. Κι αυτό θα το κάνω γιατί πιστεύω πως ο ύμνος αυτός είναι χρέος καθενός μας να τον ξέρει. Είναι το ποίημα που έχει ξεπεράσει κάθε άλλο κριτήριο κι' ας έχει περάσει στην ιστορία μαζί με παράμοια των μεγάλων βάρδων. Δε νομίζω πως πρέπει κανείς να παίρνει στα σοβαρά ανθρώπους που θέλουν να λέγονται και μάλιστα, ότι έχουν φιλολογική κατάρτιση και οι οποίοι στην κυριολεξία ανοηταίνονται λέγοντας π.χ. ο εθνικός ύμνος του Σολωμού δεν έχει την αισθητική αξία των άλλων ποιημάτων του ή του Ρ. Φεραίου τα ποιήματα - τραγούδια... Είναι τόσοσόν ανόητα αυτά τα πράγματα, τόσοσόν ανιστόρητα,

όσον και εάν λέγαμε πως οι πιέττες του φορέματος της μητέρας που κλαίει τον εκτελεσμένο γιο της δεν είχαν αισθητική αρμονία... Και για να μη νομίζετε πως συγχέω την ζωή με την Τέχνη θα πω ότι υπάρχει αυτό το όριο το πιο υψηλό όπου ουδεμία σκέψη χωρεί.

Τελευταίο ποίημα που θάθελα να ακούσετε απ' αυτή τη συλλογή είναι το ποίημα το εμπνευσμένο από την ηρωική αντίσταση και θυσία των τριών επωνυμών στο γνωστό ιστορικό πια Κάστρο του Υμηττού.

Δεν ξέρω αν το ποίημα μετρημένο με το κουμπάσο το ως τώρα γνωστό μας θα μπορούσε να βρεθεί στην περιοχή και του είδους ακόμη της ποίησης στην οποία ανήκει. Πρέπει να το ομολογήσω ότι υπολείπεται... στην ίδια συλλογή υπάρχουν τω όντι εμπνευσμένα ποιήματα προπαντός τα επιγράμμάτα της στα οποία η φιλολογική της ποιήτριας κατάρτιση την έχουν οδηγήσει στο σεβασμό της αυστηρότητας του είδους.

Ωστόσο προτιμώ ν' ακούσουμε το ποίημα αυτό για τη θυσία του Κάστρου του Υμηττού γιατί νομίζω πως η υπόμνηση κορυφαίων στιγμών αυτού του λαού με οποιαδήποτε ευκαιρία κι' αν γίνονται είναι μια πράξη καταφάσεως στην ανθρωπιά... Όσες και όσοι από το ακροατήριο μένουν πιστοί στο φάντασμα της καθαρής ποίησης που μια δέθεν εντιλιγκέντσια στις μέρες μας - και με γραμμένο στο κοῦτελο μάλιστα της προοδευτικότητας δέθεν κι' αυτής - θέλει να ξαναπαρουσιάσει σαν μπαμπούλα για την όποια επαφή του Λαού με την Ποίηση, αυτοί λοιπόν οι πιστοί στο φάντασμα μη υπαρχαντός δε ποτέ σώματος, αυτοί οι πιστοί ας με συγχωρέσουν για το που θ' ακροαστούν ενός τόσοσόν «Στρατευμένου» ποιήματος. Ο τίτλος του είναι:

ΣΑΝ ΘΡΥΛΟΣ

Κάστρο δεν ήταν, ένα σπίτι απλό, βαμμένο απ' τα συνθήματα του αγώνα, σαν όλα τ' άλλα εκεί στον Υμηττό, μα τ' όρισεν η τύχη προμαχάνα.

Κάστρο δεν ήταν μ' άντεξε σαν κάστρο, ολάκερη μια μέρα και βωμός υψώθηκε, κι' ολόλαμπρο, σαν άστρο, στην αίγλη του το πήρεν ο ουρανός.

Τρία παιδιά, τρεις νέοι, τρεις επωνίτες ήταν οι μόνοι κι' άξιοι του φρουρού και γύρω ένα φουσατό γκεσταπίτες τσολιάδες, καστροπάρτες γερμανοί.

Κι' όταν, στο γέρμα του ήλιου, οι αντρωμένοι σιγήσαν πια κι' αυτοί, χωρίς πνοή, προχώρησαν αργά, δειλά σκιαγμένοι, οι πολιορκητές μες στη σιγή.

Σωρό τα πτώματα έλεγαν θα βρούνε και βρήκαν μόνο τρία νεκρά παιδιά. Κατάπληχτοι τα βλέπουν κι' απορούνε ποῦθε έβγαίνε μια τέτια λεβεντιά;

Ποῦθε έβγαίνε; Απ' τα νιάτα, απ' τη θυσία τάχε η ΕΠΟΝ γεννήσει η ηρωική να ξαναγράψουν μια παλιά ιστορία, σε νέα σελίδα ακόμα πιο λαμπρή.

Στο Κιούγκι τώρα δίπλα και στ' Αρκάδι το σπίτι, κάστρο στέκεται ιερό κι' οι τρεις λεβέντες λάμπουν, κάθε βράδυ, τριδύμα αστέρια εκεί στον Υμηττό.

(Απρίλης 1944).

Πριν μπω στο τρίτο και τελευταίο βιβλίο της Σοφίας Μαυροειδή-Παπαδάκη «Το λουλούδι της τέφρας» θάθελα να υπενθυμίσω την πολλή και άριστη δουλειά που έχει κάνει, προσφέρει, πραγματώσει η ποιήτρια στον τομέα των αναγνωσμάτων για παιδιά. Είναι μια δραστηριότητα της ποιήτριας που θ' άξιζε μόνη αυτή να παρουσιαστεί ειδικά στις μέρες μας, που η Λογοτεχνία για τα παιδιά έχει καταστεί το ξεφραγο αμπέλι όπου η κενοδοξία αμιλλάται την κέρδοσκοπία και η παιδεία την αερολογία. Για τις μεταφράσεις της ποιήτριας δεν μπορώ να έχω γνώμη. Μια μετάφραση της που διάβασα τελευταία στις Ουράνιες Βοσκές του Σταίνμπεκ ο λόγος της είναι έξοχος. Όμως δεν μπορώ να κρίνω με το κείμενο του Σταίνμπεγκ. Εάν επρόκειτο για βιβλίο πρωτότυπο επαναλαμβανω θα μπορούσα να το βεβαιώσω. Είναι λογοτεχνικότατο, ρέον, θαυμάσιο.

Και μπαίνω στο τρίτο βιβλίο της Σοφίας Μαυροειδή-Παπαδάκη, «Το λουλούδι της τέφρας».

Το βιβλίο αυτό χωρίζεται σε τρεις μεγάλες ενότητες, η πρώτη «λουλούδι της τέφρας» η δεύτερη «ώρες στοργής» και η τρίτη «Ελλάδα». Από την πρώτη το «λουλούδι της τέφρας», από την οποία και πήρε ολόκληρο το βιβλίο της ποιήτριας τον τίτλο, όπου υπάρχουν τραγούδια αναμνήσεις από τον πόλεμο και την κατοχή, όπως λέει ο Πέτρος Χάρης «φωνές, κραυγές για την ελευθερία»... Θα ακούσετε ένα-δύο ποιήματα. Δοκιμάζει στον ελεύθερο στίχο, αλλά χωρίς να εγκαταλείπει το ρυθμό. Η όλη ελευθερία που παίρνει είναι η ανισοσυλλαβία που πραγματικά είχε κουράσει από χρόνια και που άλλωστε την είχαν σπάσει από τον καιρό του Γρυπάρη. Ο ίδιος ο κριτικός της Πέτρος Χάρης βρίσκει πως στους στίχους αυτούς «ελεύθερο το πνεύμα όχι όμως ανταρσία στην παράδοση, όχι άγονος πειραματισμός». Συμφωνώ και νομίζω πως ανταρσίες στις φόρμες όχι μόνο στη στιχουργική αλλά γενικότερα δεν έπρεπε να τήσπηναι. Δε ρώτησα, αν κι είχα τη δυνατότητα, οικείου και γνωστούς της ποιήτριας για το χαρακτήρα της.

Ήθελα να μείνω μόνο σε ό,τι φανερό και μυστικά μου εκμυστηρεύεται ο τρόπος γραφής

της. Είναι ο μόνος ειλικρινής και αδιάψευστος. Η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη ιδεολογικά -και μιλώ πάντα πέρα από τι κομματικές και πολιτικές σημασίες που η έννοια άμεσα παίρνει-, ιδεολογικά μέσα στην Τέχνη ανήκει σε κείνους που το ουσιώδες ενδιαφέρει πρώτα. Η μορφή έρχεται ως φυσιολογική ανάγκη έκφρασης του τίνος θέλουμε να πούμε. Οι θέσεις της στη ζωή η εκλεγμένη απ' αυτή στάση της ως υπέρβασης και η πανταχού άγρυπνη και με σεβασμό πάντα απ' την ποιήτρια λειτουργημένη παιδεία της δεν ήταν δυνατόν να την αφήσουν να πειραματίζεται σε άγνοια πειράματα... Όχι, η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη κλασσικοθρεμμένη και ποτισμένη από τα νάματα της ουμανιστικής κληρονομιάς ανήκει στην ωραία γενιά των άξιων προδρόμων του νεοελληνικού πολιτισμού σε ό,τι καλύτερο έχει να επιδείξει. Καλό θα είναι να θυμόμαστε πάντα με σεβασμό αυτούς τους πρώτους Δημοτικιστές που δυστυχώς ο περιορισμός της ιδεολογίας τους σε μια γλωσσική νεοκαθαρολογία μας στερεί από το νάχουμε αντίληψη της πραγματικά βαθειάς τους προσφοράς αλλά και των ουσιαστικών και προοδευτικών τάσεων τους.

Τελειώνω την περιήγησή μου αυτή στην ποίηση της Σοφίας Μαυροειδή-Παπαδάκη θέλοντας οπωσδήποτε να σας δείξω ένα δείγμα και μάλιστα θαυμάσιο από το δυσκολότατο είδος της περιγραφικής ποίησης τόπων. Ο Παλαμός από, τους πρώτους διδάξαντες και από τους συγκαιρινούς μας ο Δικταίος, ο Σεφέρης, ο Ρίτσος, ο Ελύτης και φυσικά ο Νίκος Γκάτσος δεν περιφρόνησαν το είδος, ίσα ίσα έδωσαν και πολύ ωραία δείγματα.

Δύο τετράστιχα όλα κι όλο. Περιεκτικό, λιτό ως ταιριάζει στο τοπίο το εξωτερικό και το εσωτερικό... αλλά θα μπορούσε κανείς να μιλάει με τις ώρες... Αντί για αυτό ακούστε της Ποιήτριας το λόγο τον λιτό κι' εζαίοιο:

ΔΕΛΦΟΙ

«Είπατε τω βασιλεί...»

Πάντα καλύβην έχει ο Φοίβος εδώ και δάφνη
μαντική
κι ούτε την έσβησαν οι αιώνες την κελαδή-
στρα την πηγή.
Κι' αν έπεσε τ' ανάκταρό του, το πολυδαίδα-
λο, στη γή
πουλί τανύφτερο το πνεύμα, στις Φαιδριάδες
κατοικεί.

Στον τόπο ετούτο ανάσσει ο Φοίβος! μα η
προσκυνήτρα σου η ψυχή
ας μη γυρέψει από Πυθία στα τόσα αινίγματα
της λύση.
Ντύσου το φως, αητάς υψώσου στο πνεύμα,
που θα σ' οδηγήσει
στην Κασταλία της αρμονίας, στην ομορφιάς
την άγια βρύση.

Πόσες και πόσες φορές -εγώ από τότε που άρχισα να διαβάζω τους ανθρώπους που διανοούνται και γράφουν κιόλας απευθυνόμενοι στους άλλους για να ειπούν τα συμπεράσματα των διανοήσεών τους - πόσες φορές δεν ακούμε φωνές, κραυγές, σήματα απελπισίας για το θάνατο της ποίησης και τα τέτοια... Όλοι διαρκώς μόλις κάπως χάσουμε εκείνη την πρώτη γεύση της ζωής μας φαίνεται πως ο κόσμος

καταποντίζεται και μαζί με μας χανεται... Γοτεπια οι νέοι δεν αισθάνονται, δεν αγαπούν, δε διαβάζουν ούτε κι γράφουν... Δυστυχώς ή ευτυχώς είμαι σε μια ηλικία που δεν μπορώ και να θέλω όσες γεύσεις παρθενικές να μπορούσα να χαίρομαι... Κάποιους απήχους των η ποίηση μου ξαναθυμίζει. Κι' εκεί πλέον από την ικανότητα του ποιητή να με ξανακάνει να νοιώθω πως το λάλον ύδωρ της ζωής της πιο δικής μου, της αισθητικής, το λάλον ύδωρ της ποίησης που μένει ακόμη μέσα μου ζωντανή, αυτό το λάλον ύδωρ δεν απέσβετο, από την ικανότητα λοιπόν του ποιητή τον λογαριάζω δικό μου ή πέρα από μένα... Χωρίς ν' αγνοώ ότι εξαρτάται κι' από τη δική μου προσληπτική. Πάντως η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη είναι απ' τις αληθινές για μένα ποιητικές φωνές που διατηρούν την εστία πάντα εν ενεργεία... Κι' είναι αυτό πιο σημαντικό στους χαλεπούς καιρούς μας. Έτσι δε λένε από καταβολής κόσμου οι άνθρωποι για τους καιρούς τους. Πώς θέλατε εμείς να φύγουμε από τον κανόνα... Ας παραδεχόμαστε πως ναι χαλεποί οι καιροί μας, όμως η ποίηση -η ποίηση που πάει στον κιθένα μας, η ποίηση που αποκαλύπτει στον καθένα μας το αθέατο, όπως είπε ο Κοκτώ, ζει.. Και λέω στον καθένα μας γιατί νομίζω η εποχή που κάποιοι κατέτασαν αγεληδόν σε και κατά κατηγορίες τους ανθρώπους θα πρέπει να περάσει κάποτε... Ο καθένας μας έχει δικαίωμα μια ατομικής ζωής στην Τέχνη τουλάχιστον... στους χαλεπούς -για να ξαναθυμίσω το σλόγκαν- στους χαλεπούς καιρούς μας...

Γυναίκα

Η κοσμοναύτισσα Τερεσκόβα στα γραφεία του Σ.Ε.Ε.

Η Βαλεντίνα Τερεσκόβα στα γραφεία του Σ.Ε.Ε.

Στις 21 του Απρίλη το Διοικητικό Συμβούλιο του Συνδέσμου Ελληνίδων Επιστημόνων είχε την τύχη να δεξιωθεί στα γραφεία του την πρώτη και μόνη μέχρι τώρα κοσμοναύτισσα, τη ρωσίδα Βαλεντίνα Τερεσκόβα. Μόλις το μεσημέρι είχε φτάσει στην Αθήνα με την ΑΕΡΟΦΛΟΤ απ' τη Μόσχα προσκαλεσμένη απ' την Ομοσπονδία Γυναικών Ελλάδος (Ο.Γ.Ε.) και το ίδιο κίόλας βράδυ επισκεπτόταν τα γραφεία του Συνδέσμου μας μαζί με τις κυρίες Γκαλίνα Φρόλοβα, αντιπρόεδρο της Επιτροπής Σοβιετικών Γυναικών και Μαρίνα Ρίτοβα, υπηγλήτρια της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων της ΕΣΣΔ, που μάλιστα εκτελούσε και χρέη μεταφράστριας της Τερεσκόβα. Εκεί η λεπτοκαμωμένη, συμπαθέστατη αστροναύτισσα αφού άκουσε τις θερμές προσφωνήσεις της Προέδρου μας κ. Φλέμιγκ και της Προέδρου της Ο.Γ.Ε κ. Δεμερούκα κι' ανταποκρίθηκε το ίδιο θερμά κι' ευγενικά μας πρότεινα ν' απαντήσει στις τυχόν ερωτήσεις, που θα θέλαμε να της κάνουμε. Έτσι η δεξίωση μεταβλήθηκε ουσιαστικά σε μια συνέντευξη, όπου οι ερωτήσεις απ' το πυκνό ακροατήριο έπεσαν βροχή...

— Πώς σας φάνηκε από κει ψηλά η Γη μας; - ήταν η πρώτη ερώτηση.

— Πολύ μικρή, σαν ένα διαστημόπλοιο και πολύ όμορφη. - είπε η Τερεσκόβα. - Όταν πετάς γοητεύεσαι να τη βλέπεις, είναι η μόνη γαλάζια μέσα στο Σύμπαν, με την Αφρική να φαίνεται σα μια κίτρινη καρδιά, την πανέμορφη Σκανδιναυία να σ' εντυπωσιάζει. Και η δική σας μικρή Ελλάδα αν ξέρατε τι ωραία που φαίνεται από κει ψηλά... Γι' αυτό πρέπει αυτή την όμορφη Γη μας να τη διαφυλάξουμε με κάθε τρόπο απ' τον πυρηνικό όλεθρο... Έτσι μ' αυτή την αφορμή μας ανέπτυξε τις φιλειρηνικές απόψεις τις δικές της και της χώρας της και τόνισε τη σημασία της τελικής πράξης του Ελσίνκι για την ασφάλεια και συνεργασία των λαών της Ευρώπης.

Στη δεύτερη ερώτηση, πως εξηγεί το ότι είναι η μόνη μέχρι τώρα κοσμοναύτισσα, απάντησε, ότι είναι πολύ δύσκολη η προετοιμασία για το επόμενο βήμα, που θάναη η κατάκτηση του Άρη κι' ότι ήδη πολλές κοσμοναύτισσες ετοιμάζονται στην πατρίδα

της για μελλοντικές πτήσεις. Για τον εαυτό της είπε, ότι είναι όνειρό της να ξαναπετάξει στο Διάστημα...

Για τη θέση της γυναίκας στην ΕΣΣΔ είπε απαντώντας σε σχετικές ερωτήσεις: Κυριολεκτικά αμέσως μετά την εγκαθίδρυση της Σοβιετικής εξουσίας κυρήχτηκε η ισότητα της γυναίκας. Βέβαια απ' τη θεωρία στην πράξη ο δρόμος είναι μακρύς. Το πρώτο που έπρεπε να γίνει ήταν να καταπολεμηθεί ο αναλφαριθμισμός των γυναικών, που -φαντασθείτε- ήταν 80% στη Ρωσία και 100% στους μουσουλμανικούς λαούς. Έπρεπε να τις ξυπνήσουμε τις γυναίκες ριχνοντάς τις μέσα στις διάφορες δραστηριότητες... Σήμερα στη βουλή της ΕΣΣΔ το 1/3 είναι γυναίκες -470 τον αριθμό- και στις αυτόνομες Δημοκρατίες τα 50%. Υπάρχουν πάρα πολλές υφυπουργοί και 28 Υπουργοί. Το Κομμουνιστικό Κόμμα έχει 4 εκατομμύρια γυναίκες απ' τις οποίες πάρα πολλές γραμματείς οργανώσεων και από χρόνο σε χρόνο ανεβαίνει διαρκώς ο αριθμός των γυναικών στα υψηλά αξιώματα του Κράτους... Τα 93% των γυναικών στην ΕΣΣΔ σήμερα σπουδάζουν ή εργάζονται. Τα 59% των μηχανικών είναι γυναίκες, τα 75% των γιατρών, τα 69% των δασκάλων... Για αυτό ο νέος ρόλος τους δημιουργεί νέα καθήκοντα... Η ισότητα των φύλων όπως την αντιλαμβάνονται στις άλλες χώρες μας είναι ξένη. Ταυτότητα με τον άντρα δεν μπορεί να υπάρξει, γιατί η γυναίκα έχει το προνόμιο να είναι μητέρα. Στη χώρα μας η μητρότητα ιδιαίτερα τιμάται και προστατεύεται. Η προνομιούχος τάξη για μας είναι τα παιδιά. Το κράτος διαθέτει 14.000.000 ρούβλια το χρόνο για παιδικούς σταθμούς και 560.000 τετραγωνικά μέτρα γής για κατασκήνωσεις.

Για τις οργανώσεις των γυναικών είπε η Τερεσκόβα πως στην ΕΣΣΔ υπάρχει μια Επιτροπή Σοβιετικών γυναικών, που ιδρύθηκε το 1941 την εποχή της εισβολής των Γερμανών φασιστών στην ΕΣΣΔ. Τότε ονομαζόταν «Αντιφασιστική Επιτροπή Σοβιετικών Γυναικών». Στόχο είχε την ένωση των γυναικών ενάντια στο φασισμό. Η Επιτροπή κατάγγειλε σ' ολόκληρο το λαό τις βαρβαρότητες των Γερμανών στο έδαφος της ΕΣΣΔ. Τα πρώτα χρόνια κατακτήσαμε πολλούς φίλους. Είμαστε μη κυβερνητική

οργάνωση και όλα τα μέλη μας εργάζονται εθελοντικά. Δίνουμε μεγάλη σημασία στα εσωτερικά ζητήματα, ιδιαίτερα στα ζητήματα βελτίωσης της ζωής των γυναικών. Πήραμε ενεργό μέρος στη διαμόρφωση του Συντάγματος της ΕΣΣΔ, καθώς και της Νομοθεσίας στα ζητήματα που αφορούν τις γυναίκες. Το 1978 η Επιτροπή προετοιμασίας του νέου Συντάγματος ανάθεσε στις γυναίκες τη διαμόρφωση των άρθρων 35 και 53, που τις αφορούν. Η παλλαϊκή συζήτηση γύρω από το Σύνταγμα κράτησε ένα χρόνο. Πήραμε προτάσεις από πολλές γυναίκες. Προτείναμε να συμπληρωθεί το άρθρο 35 με τη μείωση ωρών εργασίας για τις γυναίκες με μικρά παιδιά... Αυτή η συμπληρωματική διάταξη ψηφίστηκε ομόφωνα απ' τους βουλευτές...

Η Επιτροπή παίρνει ακόμα μέρος στις κοινοβουλευτικές διαδικασίες, ιδιαίτερα σ' αυτές που αφορούν γυναίκες και παιδιά. Τέλος ελέγχει αν οι νόμοι που αφορούν τις γυναίκες και τα παιδιά εφαρμόζονται σωστά... Η Επιτροπή δεν αποτελείται μόνο από κομματικά μέλη και περιλαμβάνει έναν πολύ μεγάλο αριθμό γυναικών. Πρόεδρος της Επιτροπής είναι από το 1968 και μέχρι σήμερα η ίδια η Τερεσκόβα...

Γυναικεία περιοδικά εκτός απ' τη «Σοβιετική Γυναίκα», έχουν όλες οι Δημοκρατίες της ΕΣΣΔ, που βγαίνουν σε τεράστιο τίραζ. Σε ερώτηση αν εκτός απ' τη νομική ισοτιμία της γυναίκας, που προφανώς υπάρχει στη Σοβ. Ένωση, οι εργαζόμενες γυναίκες εκεί αντιμετωπίζουν άλλα προβλήματα άνισης μεταχείρισης από τους άντρες, ιδίως στην ανατροφή των παιδιών και στις σπιτικές δουλιές, η Τερεσκόβα απάντησε. «Ο Β.Ι. Λένιν είπε πως δεν αρκεί μόνο η νομοθεσία, που θα εξασφαλίζει την ισοτιμία της γυναίκας, πρέπει ν' αλλάξει και η νοοτροπία των ανδρών... Και αυτό είναι ένα θέμα που προχωρεί πολύ αργά στα ηλικιωμένα και πολύ γρήγορα στα νέα ζευγάρια...» Ιδιαίτερα τόνισε η Τερεσκόβα το ρόλο που μπορούν να παίξουν οι γυναίκες για την ειρήνη του κόσμου.

«Ο ανταγωνισμός» -είπε- τών εξοπλισμών και οι υπερβολικές στρατιωτικές δαπάνες τοποθετούν ένα μεγάλο βάρος στους ώμους των εργαζομένων. Η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών επιφέρει μείωση στα ποσά που διατίθενται για τη δημόσια εκπαίδευση, ιατρική περίθαλψη και κοινωνική ασφάλιση. Γι' αυτό ο κοινός αγώνας εναντίον του πολέμου και των εξοπλισμών κερδίζει έδαφος. Όλες εμάς τις γυναίκες μας ενώνει το κοινό ενδιαφέρον για τη νασφάλεια και το ευτυχημένο μέλλον των παιδιών μας... Ήμουνα μια μέρα στο Δ. Βερολίνο. Ένας πίνακας όπου ήσαν γραμμένες οι απώλειες των λαών στον τελευταίο παγκόσμιο πόλεμο μ' εντυπωσίασε. Έγραφε:

14.000.000 σοβιετικοί στρατιώτες νεκροί
7.000.000 » άμαχοι »

.....
20.000 Έλληνες στρατιώτες νεκροί
140.000 » άμαχοι »

.....
255.000 Αμερικανοί στρατιώτες νεκροί
0 » άμαχοι »

Σας τα αναφέρω όλα αυτά γιατί εσείς οι Έλληνες μας καταλαβαίνετε πολύ καλά... Νομίζω πως αν οι άνθρωποι που ζουν στη Ευρώπη και σ' όλο τον κόσμο ενωθούν θα μπορέσουν ν' αποτρέψουν την καταστροφή ενός καινούργιου πολέμου και η διεθνής Κίνηση των Γυναικών μπορεί να παίξει και παίξει όλο και μεγαλύτερο ρόλο σ' αυτό τον αγώνα για την ειρήνη, τον αποπλισμό και την ασφάλεια των λαών...

.....
Επιτρέψατέ μου να πω ότι είμαι πολύ συγκινημένη που βρίσκομαι στην όμορφη, Ελλάδα, όπου γεννήθηκε το ολυμπιακό πνεύμα με ιδανικά για την ειρήνη και τη συνεργασία... Εκφράζουμε την ελκρινή μας ευγνωμοσύνη που οι γυναίκες της Ελλάδας μας έδωσαν την ευκαιρία να επισκεφτούμε αυτή την όμορφη χώρα και να γνωρίσουμε τον εργατικό και ταλαντούχο ελληνικό λαό...

.....
Η Βαλεντίνα Τερεσκόβα με το λεπτοκαμωμένο, ήρεμο κι απλό παρουσιαστικό είναι μια ισχυρή γυναικεία προσωπικότητα. Γεννημένη το 1937 στην πόλη Γιαροσλάβ, κοντά στη Μόσχα άρχισε τη σταδιοδρομία της από εργάτρια υφαντουργείου, όπου εργαζόταν και η μητέρα της, χήρα του 2ου Παγκοσμίου πολέμου. Η Βαλεντίνα σπούδραζε παράλληλα σε τεχνική Σχολή Κλωστούφαντουργίας τα χρόνια 1955-60. Από το 60-62 είναι γραμματέας της Επιτροπής του Κομσομόλ του ίδιου Εργοστασίου. Το 1962 μπαίνει στη ομάδα προετοιμασίας κοσμοναυτών. Τον ίδιο χρόνο γίνεται μέλος του ΚΚΣΕ. Μετά ένα χρόνο δηλ. στις 16-19 Ιουνίου 1963 πραγματοποιεί την πτήση της στο διάστημα με το ΒΟΣΤΟΚ -6. Για την πτήση της αυτή της απονέμεται ο τίτλος της «ηρωίδας της ΕΣΣΔ». Συνεχίζει σπουδές στην Ανωτάτη Ακαδημία Μηχανολόγων της Πολεμικής Αεροπορίας, από όπου αποφοίτησε το 1969. Αποστρατεύθηκε με το βαθμό του συνταγματάρχη. Το Μάιο του 1968 εξελέγη Πρόεδρος της Επιτροπής Σοβιετικών Γυναικών και παραμένει μέχρι σήμερα. Στο 24ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ το 1971 εξελέγη μέλος της Κ.Ε. του ΚΚΣΕ. Στο 25ο Συνέδριο επανεξελέγη. Έχει εκλεγεί 4 φορές βουλευτής στο Ανώτατο Σοβιέτ. Παντρεύθηκε το 1964 τον σύνάδελφό της κοσμοναύτη Νικολάγιεφ, τώρα υποπύραρχο της Πολεμικής Αεροπορίας στο Κέντρο Διαστημικών Πτήσεων. Από το γάμο της απέκτησε μια κόρη που τώρα είναι 15 χρονών.

Η Βαλεντίνα Τερεσκόβα παράγοντας σήμερα του Παγκόσμιου Γυναικείου Κινήματος και του Κινήματος Ειρήνης είναι αντιπρόεδρος της Παγκόσμιας Δημοκρατικής Οργάνωσης Γυναικών (Π.Δ.Ο.Γ.) και μέλος του Παγκοσμίου Συμβουλίου Ειρήνης. Έχει πάρει μέρος σε πολλά συνέδρια της ΠΔΟΓ, όπως το Παγκόσμιο Συνέδριο Γυναικών του Βερολίνου (1975), το Παγκόσμιο Συνέδριο για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Σεπτέμβρης 1979), σε παγκόσμια συνέδρια ειρήνης κλπ.

Η Βαλεντίνα Τερεσκόβα είναι προπαντός μια πρωτοπόρος στη συγκλονιστική ιστορία για την κατάκτηση του Διαστήματος και σύμβολο των αγώνων για την πρόοδο της τεχνικής επιστήμης, μα και της ισοτιμίας της γυναίκας, που γκρέμισε με τον άθλο της το μύθο της γυναικείας μειονεκτικότητας...

Διαμαρτυρία Γυναικείων Σωματείων

Το Νομικόν Συμβούλιον του Κράτους επιμένει στην ανισότητα των φύλων.

Τα Γυναικεία Σωματεία έστειλαν την παρακάτω διαμαρτυρία. Είναι γνωστόν ότι το Νομικό Συμβούλιον του Κράτους δεν έχει προβιάσει ποτέ καμιά γυναίκα του επιστημονικού προσωπικού του: Οι γυναίκες νομικοί που έχουν προσληφθεί σ' αυτό ύστερα από διαγωνισμούς - συνήθως μεταξύ των πρώτων ή πρώτες - αρχίζουν και τελειώνουν τη σταδιοδρομία τους, στον ίδιο βαθμό, ενώ ολόκληρες σειρές νεωτέρων ανδρών συναδέλφων τους τις ξεπερνούν.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας εδώ και δύομισυ μήνες ακύρωσε για δεύτερη φορά την παράλειψη προαγωγής μιας δικαστικής αντιπροσώπου που «υπερέχει καταφανώς» του άνδρα συναδέλφου της ο οποίος προκρίθηκε αντι απ' αυτή, επιβάλλοντας την (αναδρομική) προαγωγή της.

Μέχρι σήμερα όμως, τίποτα δεν έγινε. Το Νομικό Συμβούλιο που παραβαίνει την συνταγματική επιταγή της ισότητας των φύλων, δείχνει τη διάθεση να μη συμμορφωθεί ούτε με την υπο-

χρεωτική γι' αυτό απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας.

Επειδή αυτό το φαινόμενο αποτελεί κατάφωρη αδικία κατά του γυναικείου φύλου αλλά και παραβίαση της συνταγματικής τάξης του τόπου μας και μάλιστα από κρατικό όργανο, που είναι ταγμένο να διακονεί το σεβασμό της, περιμένουμε την επέμβαση του αρμοδίου Υπουργού των Οικονομικών.

Το περιμένουμε σαν γυναίκες αλλά και σαν πολίτες ευνομούμενου κράτους.

Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων

Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας

Εθνικό Συμβούλιο Ελληνίδων

Ένωση Ελληνίδων Νομικών

Ομοσπονδία Γυναικών Ελλάδας

XEN. Ελλάδος

Σύνδεσμος Επαγγελματιών και Επιχειρηματιών Γυναικών Αθηνών

Για το οικογενειακό δίκαιο

Η Συντονιστική Επιτροπή Εκπροσώπων Γυναικείων Σωματείων για το Οικογενειακό Δίκαιο (Σ.Ε.Γ.Ε.Σ.) έδωσε συνέντευξη τύπου την Πέμπτη 5 Ιουνίου 1980 στα γραφεία της Ένωσης Ελληνίδων Νομικών. Παραθέτουμε την εισήγηση της Επιτροπής, που φωτίζει αρκετά, τις απόψεις και τις ενέργειές της σχετικά με τις προτάσεις της πάνω στο επίμαχο Σχέδιο Νόμου της «Επιτροπής Γαζή» και τις παρατηρήσεις της σε ορισμένες διατάξεις του Οικογενειακού Δικαίου, που πρέπει, κατα τη γνώμη της να τροποποιηθούν.

«Είναι γνωστό, πως το σημερινό Οικογενειακό Δίκαιο της χώρας μας, που ρυθμίζει γενικά τα ζητήματα του γάμου και της οικογένειας, τις σχέσεις των συζύγων μεταξύ τους, τις σχέσεις γονιών και παιδιών, δεν καλύπτει τις σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες. Διαιωνίζει την ανισότιμη θέση της γυναίκας στην οικογένεια, που είναι αντανάκλαση της επίσης ανισότιμης θέσης της στην κοινωνικοοικονομική ζωή του τόπου.

Είναι ένα δίκαιο αναχρονιστικό, με ρίζες στον μεσαίωνα, έξω απ' την σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα και τις αγωνιστικές παραδόσεις του λαού μας.

Ένα τέτοιο δίκαιο αποτελεί, το 1980, χρονιά λήξης της πρώτης πενταετίας του Ο.Η.Ε. για την ανάπτυξη και την ισοτιμία της γυναίκας, κατάφωρη παραβίαση της διακήρυξης των Ενωμένων Εθνών, που λέει ότι οι διακρίσεις, που υφίστανται οι γυναίκες είναι ασυμβίβαστες με την ανθρωπινή αξιοπρέπεια, την ευτυχία της οικογένειας και της κοινωνίας και εμποδίζουν τις γυναίκες να συμμετέχουν στην πολιτική, οικονομία, πολιτιστική και κοινωνική ζωή της χώρας του, εξ ίσου με τους άντρες.

Πρόκειται ακόμα για παραβίαση του ίδιου του Συντάγματος του 75, που καθορίζει πως Έλληνες και Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώ-

ματα και υποχρεώσεις.

Είναι, επίσης, αναχρονιστικό και για τα πλαίσια του καταστατικού χάρτη της Ε.Ο.Κ. που η ίδια η κυβέρνηση έχει επικυρώσει. Σήμερα, οι γυναίκες στην χώρα μας, κάτω από δυσμενείς συνθήκες, ξεπερνώντας αντιδραστικές και αντιεπιστημονικές θεωρίες και με τον συνεχή αγώνα τους, αποτελούν ένα σημαντικό κοινωνικοοικονομικό δυναμικό του τόπου. Ωστόσο, καθημερινά γίνονται αντικείμενο καινούργιων διακρίσεων και υπερεκμετάλλευσης, γίνονται θύματα ανεργίας και υποασχόλησης. Καταπατείται η Διεθνής Σύμβαση 100 για την ίση αμοιβή, εντείνονται οι άνισες ευκαιρίες για επαγγελματική ειδίκευση και εξέλιξη.

Η ανεπαρκής υποδομή σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, νηπιαγωγεία, κοινωνικές εγκαταστάσεις παρεμποδίζουν το δικαίωμα της γυναίκας για εργασία. Αντίθετα, στο όνομα των ίσων υποχρεώσεων, φορτώθηκε στους ώμους των γυναικών και η υποχρέωση της στρατιωτικής θητείας.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παρουσιάζουν πρότυπα γυναίκας ξένα απ' την σημερινή κοινωνική πραγματικότητα, τις επιθυμίες και τις διαθέσεις των γυναικών.

Κάτω απ' τις παραπάνω συνθήκες ζωής των γυναικών και πιστεύοντας πως η ισοτιμία της γυναίκας στην νομοθεσία και την κοινωνική ζωή είναι απαραίτητο στοιχείο για την ολόπλευρη ανάπτυξη της χώρας, τα πιο μαζικά γυναικεία σωματεία δημιούργησαν Συντονιστική Επιτροπή κατά της στράτευσης των γυναικών και για την αναμόρφωση του Οικογενειακού Δικαίου.

Η Συντονιστική Επιτροπή (Σ.Ε.Γ.Ε.Σ.) μελέτησε τις σχετικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα, που αφορούν στην ανισότιμη θέση της γυναίκας στην Οικογένεια. Μελέτησε ακόμα το σχέδιο νό-

μου της Επιτροπής Γαζή, που είχε συστήσει το Υπουργείο Δικαιοσύνης το 1976 για να γίνει γράμμα η ισονομία ανδρών και γυναικών. Έκανε επανειλημμένες παραστάσεις στον Υπουργό Δικαιοσύνης, απαιτώντας να μην προχωρήσει τίποτε ερήμην των γυναικείων οργάνων. Συζήτησε με χιλιάδες γυναίκες, έδωσε συνεντεύξεις και αρθρογραφία στον τύπο, πραγματοποιήσε κεντρική μαζική εκδήλωση, που κατάληξε σε πορεία - πικετοφορία στη Βουλή, με την ευκαιρία της 8ης του Μάρτη, Διεθνούς Μέρας της Γυναίκας.

Επέδωσε γραπτά (αρ. πρωτ. 41077/80) την σχετική μελέτη και προτάσεις της στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, σε επιστημονικούς και συνδικαλιστικούς φορείς.

Όλα αυτά με κεντρικό αίτημα την

—ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ, ΕΝΙΑΙΑ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ αναθεώρηση του Οικογενειακού Δικαίου

—για την ουσιαστική ισοτιμία της γυναίκας στην οικογένεια, στην ζωή, στην κοινωνία.

Η ΣΕΓΕΣ, πιστεύοντας πως στις σημερινές συνθήκες

—για να μπορέσουν δύο άνθρωποι να δημιουργήσουν σωστή οικογένεια, πρέπει να μοιράζονται τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους, γιατί κοινός είναι ο αγώνας τους,

—πως οι σύζυγοι πρέπει να συναποφασίζουν για ό,τι αφορά την κοινή τους ζωή με αμοιβαία ευθύνη και σε μια ηλικία ώριμη και ίδια για τα δύο φύλα, ώστε ν' αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις της καινούργιας ζωής,

—πως η προσφορά της γυναίκας στην οικογένεια, με την ανατροφή των παιδιών, με την καθημερινή φροντίδα του σπιτιού και την οικονομική της προσφορά, όταν εργάζεται έξω απ' το σπίτι, είναι θεμελιώδης για την συντήρηση και την ανάπτυξη της οικογένειας καθώς και της περιουσίας, που αποκτιέται,

—πως κοινές είναι οι ευθύνες και τα δικαιώματα για την ανατροφή των παιδιών και

—πως ο γάμος δεν πρέπει να επηρεάζει την ιθαγένεια της γυναίκας και την σφαίρα της προσωπικότητας και των δραστηριοτήτων της. Ζητά:

—Ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις των συζύγων μεταξύ τους και απέναντι στα παιδιά τους

—Ίδιο όριο ηλικίας γάμου τα 18 χρόνια και για τα δύο φύλα

—Καθιέρωση της κοινοκτημοσύνης και της κοινής διαχείρισης των αγαθών, που αποκτήθηκαν στη διάρκεια του γάμου

—Καθιέρωση του πολιτικού γάμου

—Αναγνώριση του αντικειμενικού κλονισμού του γάμου και του συναινετικού διαζυγίου

—Κατάργηση του αναχρονιστικού θεσμού της προίκας

—Κατάργηση της μοιχείας σαν ποινικό αδίκημα

—Πλήρη εξίσωση ανάμεσα στα νόμιμα και εξώγαμα παιδιά.

Η ΣΕΓΕΣ τονίζει πως πρέπει να ληφθούν μέτρα κοινωνικού και οικονομικού χαρακτήρα, ώστε να γίνει πράξη η νομική ισοτιμία, να βελτιωθεί το βιοτικό επίπεδο της οικογένειας, να κατοχυρω-

θούν στην πράξη η μητρότητα σαν κοινωνικό λειτουργήμα και τα δικαιώματα του παιδιού, να διαπαιδαγωγηθεί η νέα γενιά στο πνεύμα της ισότητας των δύο φύλων, να συμμετέχει ισότιμα η γυναίκα με τον άντρα στην μόρφωση, στη δουλιά, στην ψυχαγωγία, στις κοινωνικές ευθύνες.

Η ΣΕΓΕΣ, σας παρουσιάζει τις θέσεις της για την πλήρη, ενιαία και ουσιαστική αναμόρφωση του Οικογενειακού Δικαίου στο πνεύμα της ισότητας των δύο φύλων, πιστεύοντας ότι ανταποκρίνονται στη δημοκρατική ανάπτυξη της κοινωνίας και θα υποστηριχθούν από σας. Διαμαρτύρεται έντονα για τις δηλώσεις του Υπουργού Δικαιοσύνης και μερίδας τύπου, με τις οποίες αγνοείται η μέχρι τώρα δραστηριότητα της ΣΕΓΕΣ για την αναθεώρηση του Οικογενειακού Δικαίου, αγνοείται και υποβαθμίζεται η μελέτη και προβολή των θέσεών της. Διαμαρτύρεται γιατί με τέτοιου είδους δηλώσεις δημιουργείται κλίμα αμφισβήτησης του κύρους των γυναικείων φορέων, που εκφράζουν τις σημερινές ανάγκες των γυναικών της χώρας μας.

Η ΣΕΓΕΣ σας καλεί να πληροφορησέτε τα μέλη σας και την κοινή γνώμη.

—Ζητά να ληφθούν υπ' όψη απ' την Κυβέρνηση οι εκφρασμένες και δημοσιευμένες θέσεις των γυναικείων οργάνων (ΣΕΓΕΣ)

—Να συζητηθεί η τροποποίηση του Οικογενειακού σε ολομέλεια της Βουλής.

—Οι τροποποιήσεις να μην έχουν περιοριστικό χαρακτήρα αλλά να αφορούν και σ' άλλους τομείς της κοινής ζωής, όπως η ιερολογία του γάμου, η μοιχεία, το διαζύγιο κ.λ.π.

Τέλος σας καλεί σε κοινό αγώνα για την πραγματοποίηση της ουσιαστικής ισοτιμίας της γυναίκας στην οικογένεια, στην ζωή, στην κοινωνία, για ένα σύγχρονο Οικογενειακό Δίκαιο. Σας καλεί σε κοινό αγώνα, γιατί η ισότητα των δύο φύλων σημαίνει ουσιαστική δημοκρατία στην οικογένεια και την ζωή, ουσιαστική συμμετοχή στην κοινωνική ανάπτυξη του τόπου».

Συντονιστική Επιτροπή Γυναικείων Σωματείων

Δημοκρατική Ένωση Νέων Γυναικών

Ένωση Γυναικών Ελλάδας

Ένωση Ελληνίδων Νομικών

Κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών

Κίνηση η Γυναίκα στην Αντίσταση

Ομοσπονδία Γυναικών Ελλάδος

Συντονιστική Επιτροπή Εργαζομένων Γυναικών

Σύλλογος Ελληνίδας Νοικοκυράς

Πανελλήνια Ένωση Νοικοκυρών

Προοδευτική Ένωση Μητέρων Ελλάδας

Σύλλογος Γραμματέων Ελλάδας

Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων

Ομιλίες

Η Δικαιοσύνη και τα προβλήματά της

(απόσπασμα)

Από την ομιλία του Αρεοπαγίτη κ. Γιάννη Ντεγιάννη στην αίθουσα της Αρχαιολογικής Εταιρείας στις 2/5/80

Θα σας μιλήσω για μερικά από τα προβλήματα της Δικαιοσύνης, της Ελληνικής, φυσικά, Δικαιοσύνης των τελευταίων χρόνων. Είναι προβλήματα προσώπων, αλλά και θεσμών. Θα αρχίσω από κάποιο που στην ουσία δεν είναι πρόβλημα, που είναι όμως αναγκαία προϋπόθεση για να καταλάβουμε τα υπόλοιπα. Πολύ συχνά όσοι μιλούν ή γράφουν για τη Δικαιοσύνη ή για τους δικαστές δε χρησιμοποιούν το λεξιλόγιο της καθημερινής ζωής, αλλά κάποιο άλλο τελετουργικό. Κάθε τόσο μαγεύουν τα αυτιά μας φράσεις σαν αυτές: «Η Δικαιοσύνη έχει θείαν αποστολή». Εισ το ιερόν αυτής τέμενος τελείται λειτουργία θείας μυσταγωγίας. Ο δικαστής κατά την άσκησιν του υψηλού λειτουργημάτων του δεν είναι άνθρωπος. Είναι ημίθεος, κριτής ολύμπιος υπεράνω των ανθρωπίνων παθών» κι άλλα παρόμοια. Πρέπει να φέρω τα πράγματα στην αληθινή, στην ανθρώπινη τους διάσταση. Οι δικαστές, όλοι ανεξαιρέτως είναι άνθρωποι σαν όλους τους άλλους - δεν υπάρχουν ανάμεσά μας ημίθεοι. Είναι κομμάτι - εικόνα και ομοίωση - του περιβάλλοντος που τους έθρεψε και τους ανάστησε. Διαφέρουν από πολλούς στο ότι έχουν πτυχίο νομικής, δεν έχουν όμως καμιά ξεχωριστή προπαίδεια και προγύμναση. Όσοι σταδιοδρομούν σα δικαστές δεν περνούν, πριν μπουν στο σώμα, από καμιά ξεχωριστή δοκιμασία. Απαραίτητο μονάχα το λευκό ποινικό μητρώο και κάποιες καλές πληροφορίες για το ήθος, που δεν είναι εύκολο να εσπαληθευθούν. Όταν μπαίνουν στο σώμα είναι πια ώριμοι άνθρωποι. Δε γίνεται λ.χ. ό,τι συμβαίνει με τους στρατιωτικούς που πρέπει να μην έχουν περάσει τα 21 τους χρόνια για να μπουν στις στρατιωτικές σχολές. Έτσι, οι στρατιωτικοί, από μικροί, παίρνουν κάποιες ξεχωριστές ιδιότητες, συνήθειες στην αναγκαία σκληραγωγία και πειθαρχία. Μπορεί να γίνει κανείς δικαστής ά-

μα συμπληρώσει τα 25 του χρόνια. Πάντως, ο μέσος όρος ηλικίας εισόδου στο σώμα είναι τα 30 χρόνια. Ένας άνθρωπος σ' αυτή την ηλικία είναι πια διανοητικά ώριμος. Έχει διαμορφώσει τη φιλοσοφία του και σέρνει μαζί του όλα τα προτερήματα αλλά κι όλα τα ελαττώματα του περιβάλλοντός του. Όσο καλλίτερο στη μεγάλη του πλειοψηφία είναι το περιβάλλον, τόσο μεγαλώνουν οι πιθανότητες να καταταχθούν δικαστές με υψηλό ήθος και φρόνημα. Όταν, αντίθετα, μοναδικό ιεζανικό υψώνεται η οικονομική επιτυχία και ο ευδαιμονισμός, όταν παντού κυριαρχεί ο κυνισμός, μοιραίο θα είναι όσοι αναδειχθούν δικαστές να είναι σε κάποιο βαθμό μολυσμένοι από την καθολική αρρώστια. Έπειτα, η αποστολή του δικαστή είναι βέβαια πολύ σπουδαία, δεν έχει όμως τίποτε το μεταφυσικό, δε σηκώνει παρομοιώσεις με θρησκευτικά μυστήρια. Είναι πολύ ανθρώπινη. Έχει σκοπό την αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης με τη βοήθεια των νόμων που ισχύουν, που και αυτοί, είναι έργα ανθρώπινα. Έχει σκοπό να επηρεάζει την εξωτερική ανθρώπινη συμπεριφορά, όχι αναγκαστικά να ηθικοποιεί. Καλή απονομή δικαιοσύνης δημιουργεί εμπιστοσύνη, βοηθάει να στερεωθεί η κοινωνική ειρήνη. Αυτό δε σημαίνει πως ο δικαστής έχει προορισμό να προχωρεί ζητώντας μόνος το ιδανικό της απόλυτης δικαιοσύνης. Αυτό είναι κοινό καθήκον πολλών, πολιτικών, νομοθετών, παιδαγωγών, δασκάλων, κοινωνιολόγων, φιλοσόφων. Ο δικαστής έχει χρέος να προσπαθεί κι' αυτός μαζί με τους άλλους να πλησιάσει αυτό το ιδανικό προσφέροντας ίσως τους περισσότερους οβαλούς. Τα λέω όλα αυτά για να ξεκαθαρίσω τη σύγχυση που επικρατεί. Με τα ηχηρά λόγια οι απλοί άνθρωποι ζαλίζονται, περιμένουν θαύματα και σημάδια, πέφτουν επάνω σε κοινούς ανθρώπους

και απογοητεύονται. Από την άλλη μεριά πολλοί από εκείνους που έχουν καθήκον να φροντίσουν για να λυθούν συγκεκριμένα προβλήματα της Δικαιοσύνης, εξοφλούν τα χρέη τους με τα φραστικά του πυροτεχνήματα. Άλλοι κολακεύουν τη Δικαιοσύνη, αυτούς που την υπηρετούν, κολακεύουν την αναπόφευκτη μεταοδοξία του για να τους θαμπώνουν. Έτσι ελπίζουν να τους χρησιμοποιούν σαν όργανα για τους σκοπούς των. Ας απλοποιήσουμε, λοιπόν τα πράγματα. Ας τα ξεχωρίσουμε να τα δούμε ένα-ένα από κοντά. Η Δικαιοσύνη, λοιπόν, απανέμεται από ορισμένους ανθρώπους - τους δικαστικούς λειτουργούς, που επεξεργάζονται κάποιο υλικό, τους νόμους, μέσα σε καθορισμένους συνήθως τόπους, τα δικαστικά καταστήματα. Υπάρχει ένας άλλος ακόμα συντελεστής, το ακροατήριο. Αλλιώςτικά, δε θα όριζε το Σύνταγμα πως οι συνεδριάσεις των δικαστηρίων είναι δημόσιες. Όλα αυτά, άλλο περισσότερο κι άλλο λιγότερο είναι συντελεστές στην απονομή της δικαιοσύνης. Για όλους αυτούς τους συντελεστές θα σας μιλήσω με τη σειρά..... Γίνεται συχνά λόγος πως για την καλή απονομή της Δικαιοσύνης οι δικαστές έχουν εξοπλιστεί με πολλές εγγυήσεις και προνόμια. Αυτές οι εγγυήσεις έχουν εξασφαλισθεί με το βασικό νόμο του κράτους, το Σύνταγμα κι έτσι είναι δύσκολο να καταργηθούν. Ένα τέτοιο προνόμιο που λογαριάζεται από τα βασικά είναι η ισοβιότητα. Η λέξη δε σημαίνει πως όποιος διοριστεί δικαστής μένει δικαστής μέχρι το θάνατό του, όπως ο ακαδημαϊκός. Σημαίνει πως και αν καταργηθεί η θέση του δεν απολύεται. Δεν έτυχε ποτέ να καταργηθεί θέση, ώστε να πάρει ουσιαστική αξία η διάταξη. Αντίθετα οι θέσεις όλα πληθθαίνουν, γιατί αυξάνει ο πληθυσμός του κράτους, οι συναλλαγές γίνονται περίπλοκες, οι δικαστικές υποθέσεις ολοένα

πιο πολλές. Στην ουσία, λοιπόν, η θυλική ισοβιότητα δεν είναι κάτι παραπάνω από τη μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων. Κι' έτσι, όμως, όπως είναι λιπόσαρκη, σκελετωμένη, ενοχλεί. Θα το δούμε ολοφάνερα αν κοιτάξουμε την ιστορία της. Πριν γεννηθεί πολλοί ήθελαν να την καταργήσουν. Εξηγούμαι: Η ισοβιότητα ουσιαστικά καθιερώθηκε με το Σύνταγμα του 1911. Υπήρχαν κάποιες διατάξεις και στο Σύνταγμα του 1864 μα ήταν λειψές. Όταν ψηφίζόταν το Σύνταγμα του 1911 αντιμετώπισε αντιδράσεις, έγιναν δυο προτάσεις εναντίον της. Η μία: να αναγραφεί διάταξη πως αναστέλλεται η ισοβιότητα των δικαστών και η μονιμότητα των εισαγγελέων για τρεις μήνες μέσα σε μια διετία από τη ψήφιση του Συντάγματος. Η άλλη: Όλα τα μέλη του Αρείου Πάγου, ο Εισαγγελέας και ο Αντιεισαγγελέας να απαλλαγούν από τα καθήκοντά τους. Το υπουργικό συμβούλιο θα συμπλήρωνε τις κενές θέσεις. Ο σκοπός αυτών των προτάσεων ήταν φανερός. Να ξεκαθαριστούν όσοι ήταν ανεπιθύμητοι. Ευτυχώς υπερασπίστηκε την υπόθεση της ισοβιότητας ο τότε υπουργός Δικαιοσύνης Νικ. Δημητρακόπουλος. Οι προτάσεις να περιληφθούν στο Σύνταγμα διατάξεις για την αναστολή της ισοβιότητας απορρίφθηκαν.

Η ιδέα έμοιαζε σοβαρή στη σύλληψη, μα κατάντησε αστέια, τραγικά αστέια στην εφαρμογή. Σε λίγα χρόνια ακολούθησε ο διχασμός. Η Ελλάδα διαιρέθηκε σε δυο στρατόπεδα. Το ένα είχε αρχηγό το Βενιζέλο, το άλλο το βασιλιά Κωνσταντίνο. Με το κίνημα της Θεσσαλονίκης το κράτος κομματιάστηκε στα δύο. Η κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης απέλυσε όλους δικαστές δεν προσχώρησαν στο κίνημά της. Το ίδιο έκανε και η κυβέρνηση της Αθήνας για όσους προσχώρησαν. Με τη νίκη του Βενιζέλου αποκαταστάθηκε η ενότητα του κράτους. Η νέα κυβέρνηση με βασιλικό διάταγμα ανέστειλε όλες τις διατάξεις του συντάγματος τις σχετικές με την ισοβιότητα των δικαστών και την μονιμότητα των Εισαγγελέων και απόλυσε αρκετούς. Την 1η Νοεμβρίου 1920 έγιναν εκλογές. Ο Βενιζέλος νικήθηκε κι' έφυγε στο εξωτερικό. Οι αντίπαλοί του, κυβερνήτες πιά, με βασιλικό διάταγμα που κυρώθηκε με το ψήφισμα της Συντακτικής Συνελεύσεως έφεραν πίσω στην υπηρεσία τους Πausανίτες, ακύρωσαν όλες τις προαγωγές που έγιναν στο μεταξύ, απέλυσαν τους ανεπιθύμητους κι' έκαναν κατ' ευθείαν διορισμούς άλλων για να καλυφθούν τα κενά. Κατόπιν ήρθε η συμφορά της Μικράς Ασίας κι' ύστερα η επανάσταση των Πλαστήρα Γονατά. Με απόφαση της Επαναστάσεως κανονίστηκε ώστε με διάταγμα α) να γυρίσουν στην υπηρεσία οι Αρεοπαγίτες, Πρόεδροι και Εισαγγελείς Εφετών που απολύθηκαν ή παραιτήθηκαν από 4.11.1920 έως 14.9.1922 και β) να αποκατασταθούν όσοι από αυτούς υποβιάστηκαν και γ) να απολυθούν Αρεοπαγίται και Πρόεδροι Εφετών. Όλοι οι άλλοι που στο ίδιο διάστημα είχαν απολυθεί ξαναγύρισαν

στις θέσεις τους, όχι όμως οριστικά. Παλιοί και καινούριοι θα περνούσαν από κόσκινο. Με απόφαση του Α.Δ.Σ. θα γινόταν κρίση ποιού θα έμεναν, ποιού θα έφευγαν.

Με συντακτική πράξη το 1926 νέα αναστολή της ισοβιότητας των δικαστών. Με την ίδια συντακτική πράξη απολύθηκαν δικαστές που είχαν εκδώσει μια ορισμένη απόφαση.

Για λίγα χρόνια ανάπαυλα για να πάρουμε αναπνοή.

Με τη Β Συντακτική Πράξη της 1 Απριλίου 1935 πάλι αναστολή. - Ο Απρίλης είναι ο σκληρότερος μήνας του χρόνου -λέει ο Ελλιοί. Στις 2 Μαΐου 1941 από τα πρώτα έργα της κατοχικής κυβερνήσεως είναι η αναστολή με διάταγμα της ισοβιότητας των δικαστών και απολύσεις. Στις θέσεις τους διορισμοί χωρίς εξετάσεις.

Με την απελευθέρωση η Κυβέρνηση δημοσίευσε την 27/1945 Συντακτική Πράξη. Επιτρεπόταν η απόλυση δικαστικών λειτουργιών των ανωτάτων, με διάταγμα που προκαλούσε το Υπουργικό Συμβούλιο, των υπολοίπων, με απόφαση του Α.Δ.Σ. Ανάμεσα στις αιτίες απολύσεως ήταν η έλλειψη ήθους και τέτοια ήταν η έλλειψη αυτοκυριαρχίας και τρόπων καλής συμπεριφοράς, όχι οι κακοί τρόποι. Ας παραδεχτούμε πως η Σ.Π. ήταν μερικά δικαιολογημένη για να εκκαθαριστούν όσοι είχαν συνεργαστεί με το καθεστώς της 4ης Αυγούστου και με τους κατακτητές.

Σε λίγο όμως δημοσιεύθηκε το ν.δ. 721/1945 που τινάζε στον αέρα το δικαστικό σώμα. Περιόρισε το όριο ηλικίας των αρεοπαγιτών από 70 στα 65 χρόνια και όλων των άλλων από τα 65 στα 60. Ο Πρόεδρος, ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου και 12 Αρεοπαγίτες βγήκαν από το παράθυρο. Άλλοι τόσοι κατώτεροι προβιάστηκαν. Έγιναν αιτήσεις ακυρώσεως. Το ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο τις δέχθηκε. Ακύρωσε την αναγκαστική έξοδο των 14 και τις προαγωγές των αντικαταστατών τους.

Ύστερα από 2 χρόνια νέα βάσανα. Με το ν. 516/1948 που κυρώθηκε με το ψήφισμα ΜΘ/της 17 Απριλίου 1948 όλοι οι εν γένει δημόσιοι υπάλληλοι, ισόβιοι, μόνιμοι κλπ. επομένως και οι δικαστικοί λειτουργοί, μπορούσαν να απολυθούν ως μη νομιμόφρονες με απόφαση κάποιας επιτροπής. Εναντίον της αποφάσεως της δεν επιτρεπόταν προσφυγή στο Συμβούλιο Επικρατείας.

Πέρασαν μερικά χρόνια με αναταραχές αλλά χωρίς κατάλυση της ισοβιότητας. Το 1968 με τη Συντακτική Πράξη Κ.Δ. που είχε τον αναισχυντο τίτλο «περί εξυγιάνσεως της Τοπικής Δικαιοσύνης» έγινε αναστολή της ισοβιότητας για τρεις ημέρες. Απολύθηκαν ξαφνικά 30 χωρίς απολογία, χωρίς εξηγήσεις, μερικοί με προσβλητικές αιτιολογίες. Έγιναν αιτήσεις ακυρώσεως. Οι πρώτες απορρίφθηκαν για τυπικούς λόγους, δηλαδή σαν απαράδεκτες. Οι επόμενες 21 έγιναν δεκτές, γιατί η Κυβέρνηση στο μεταξύ σε νόμο που είχε εκδώσει δεχόταν

ότι οι απολύσεις έγιναν για πειθαρχικό παράπτωμα, επομένως ήταν αναγκαία η κλήση σε απολογία. Όσοι δικαιώθηκαν δεν μπόρεσαν να γυρίσουν στις θέσεις τους. Αντίθετα οι κάτοχοι της εξουσίας εκείνης της εποχής δημοσίευσαν στην εφημερίδα της κυβερνήσεως πως αποδέχονταν την παραιτήση του Προέδρου του Συμβουλίου Επικρατείας που δεν είχε υποβάλει παραιτήση. Σε ένδειξη διαμαρτυρίας και αλληλεγγύης προς τον Πρόεδρο παραιτήθηκαν αληθινά αυτή τη φορά, ο Αντιπρόεδρος και 7 Σύμβουλοι του Συμβουλίου Επικρατείας. Κάποιοι παλιό νεώτεροι τους στην επετηρίδα πήδησαν στην έδρα του Προέδρου και Αντιπροέδρου του Συμβουλίου Επικρατείας. Τελευταία, στην περίοδο πριν από το Σύνταγμα του 1975, είναι η Σ.Π. της 4/5.9.74 «περί αποκαταστάσεως της τάξεως και ευρυθμίας εν τη Δικαιοσύνη». Είναι γνωστό πώς εφαρμόστηκε, τι αποτελέσματα έδωσε.

Αυτή είναι η ιστορία της πολύ φιλόσθενης ισοβιότητας. Για πολλούς είναι πράγματα ξεχασμένα, για άλλους, χωρίς σημασία. Όμως εκεί βρίσκεται η ρίζα του κακού. Από τότε που άρχισαν οι απολύσεις των αντιθέτων και οι επαναφορές των δικών μας και πάλι και πάλι απο την αρχή, φούντωσε η διχόνοια, η καχυποψία. Άνθρωποι που είχαν ταχθεί για την απονομή δικαιοσύνης στους άλλους είχαν ένα πρόσθετο καθήκον: Να προσέχουν να μη «φαγωθούν», να προσέχουν ποιόν θα μπορούσαν να «φάνε». Η αρχαία ρήση: «Ο θάνατός σου η ζωή μου» ανέμιζε λάβαρο.

Τα πράγματα χειρότερα πολύ από το 1936 και έπειτα. Ο καινούργιος διχασμός ήταν πολύ βαθύτερος τώρα, ο φανατισμός εκείνων που βρισκόταν στα άκρα ήταν χωρίς σύνορα. Δεν υπήρχε θέση για μετριοπάθεια και σύνεση. Όποιος κήρυσσε τέτοια διδάγματα ήταν προδότης ή συνοδοιπόρος, δεν επιτρεπόταν να ζει. Δεν έφτανε να πιστεύει στην φιλελεύθερη Δημοκρατία. Χρειάζόταν να είναι κάτι πολύ περισσότερο και να το αποδεικνύει. Έπρεπε να είναι «εθνικόφρων». Έτσι ονομάστηκε αυτός ο νέος τύπος μανίας. Ήταν υποχρεωτικό να μπολιαστείς με το μικρόβιο της, αλλιώς δε μπορούσες να προκόψεις στη δημόσια ζωή. Τη στιγμή που νομίζαμε πως πλησίαζε ο καιρός που θα γιατρευόταν η αρρώστια, φούντωσε πάλι με την επταετία. Η παλιά διχόνοια βρυκολάκισσε. Δικαστής, λένε οι θύλοι, ήταν εκείνος που συνέταξε τον κατάλογο αυτών που έπρεπε να απολυθούν. Αυτοί που έπρεπε να διωχθούν ήταν κάπου 90.

Συχνά απορούμε για την έλλειψη σθένους εκείνων που σε δύσκολες στιγμές δε δικαιώσαν τις ελπίδες μας. Ας προσπαθήσουμε να το εξηγήσουμε. Οι αλληπάλληλες απολύσεις και επαναφορές, αυτά τα απανωτά λουτρά με καυτό και παγωμένο νερό έσπασαν πολλών το ηθικό. Από εκείνη τη στιγμή έβαλαν σκοπό της ζωής τους να παραμερίσουν τα υψηλά ιδανικά, να προσέχουν μονάχα να μη βρεθούν ξαφνικά

στο δρόμο χωρίς σύνταξη, χωρίς εισόδημα. Η κατάλυση της ισοβιότητας στην πραγματικότητα συνεχιζόταν και με το νέο Σύνταγμα, χωρίς τραχύτητα, βέβαια, μαλακά έγινε σφάξιμο με το βαμπάκι και μ' όλους τους τύπους. Μέχρι τότε όσοι είχαν βαθμό Προέδρου ή Εισαγγελέα Εφετών κι ανώτερο ή αντίστοιχο βαθμό σ' άλλα δικαστήρια, συμπλήρωναν το όριο ηλικίας στα 70 τους χρόνια. Με το νέο Σύνταγμα το όριο κατέβηκε στα 67, η εφαρμογή όμως δεν άρχισε αμέσως για όλους, αλλά από το 1977 και με σταδιακή κάθε χρόνο ελάττωση του ορίου 69 το πρώτο χρόνο κλπ. Η εξήγηση του φαινομένου είναι απλή. Κάποιοι νεαροί στο πρώτο σκαλοπάτι επέβησαν με πολλή ένταση να λιγοστέψει το όριο ηλικίας για να μπορέσουν ν' ανεβούν γρήγορα κάπως ψηλότερα. Όσοι ήταν στην κορυφή αντιδρούσαν. Στο τέλος επλήρωσαν το λογαριασμό όσοι ήταν στη μέση. Πάντως μέσα στο σώμα δημιουργήθηκαν αντίμαχες ομάδες, πολλοί ανέβηκαν και κατέβηκαν τα σκαλοπάτια πολιτευτών παρακαλώντας ή φοβηρίζοντας.

Έγινε και μια δεύτερη έμμεση άρση της ισοβιότητας, άρατη αυτή «για γυμνού οφθαλμού». Κατατέθηκε το 1976 νομοσχέδιο πως όποιος συμπλήρωνε τα 63 του χρόνια δε μπορούσε να γίνει Αρεοπαγίτης. Αυτό έγινε - λέει - για την ανανέωση του Αρείου Πάγου, σά να μη μπορούσε το Α.Δ.Σ. να παραλείψει εκείνους που εξ αιτίας της ηλικίας τους δεν μπορούσαν πια να εργασθούν. Το ρούχο έμοιαζε κομμένο να ταιριάζει σε ορισμένα σώματα. Χαρά και αγαλλίαση στους παρακάτω για τη μελλούμενη σφαγή, για τις θέσεις που θα προέκυπταν. Μα όλες οι πλευρές της Βουλής αντέδρασαν. Έτσι ο νόμος που στο τέλος ψηφίστηκε, όρισε πως η εφαρμογή τους θα άρχιζε από το 1979. Τα υποψήφια σφάγια σώθηκαν, μερικοί από εκείνους που έτριβαν τα χέρια τους από χαρά έπεσαν οι ίδιοι στο λάκκο με τα θηρία.

Με τέτοια μέτρα δε μορφώνεται ήθος. Δημιουργούνται ομάδες και κόμματα που μισούνται μεταξύ τους. Ας σταματήσουμε σε μια παρονυχίδα, που πάντως ενοχλεί. Την τήβεννο των ανωτάτων δικαστικών λειτουργιών. Δεν είναι Ελληνική παράδοση, την πήραμε από τους ρωμαίους, τους πιο παλιούς κατακτητές της χώρας μας. Ας μη το πάρουμε κατάκαρδα, μια και το Δίκαιό μας, προ παντός το αστικό μας δίκαιο, έχει ρωμαϊκές ρίζες. Η ουσία είναι πως η τήβεννος τίποτα δεν εξυπηρετεί. Για πολλούς άλλους η στολή είναι αναγκαία για τη συντήρηση της πειθαρχίας, για να γνωρίζει ο κατώτερος τον ανώτερο. Για τους κληρικούς είναι σχεδόν δόγμα. Δεν είναι το ίδιο για τους δικαστικούς λειτουργούς. Δε γίνονται καλύτεροι με το να φορούν τήβεννο 6-7 ώρες, τρεις φορές το μήνα. Αν είχε τέτοια μαγική επίδραση θα έπρεπε να τη φορού 'λλοι από τον Ειρηνοδίκη μέχρι τους Προέδρους των Ανωτάτων Δικαστηρίων. Ούτε έχει αξία συμβόλου, κι αν έχει είναι απαράδεκτη. Είναι απαράδεκτο αν σημαίνει

πως αυτοί που τη φορούν είναι σαν τους αρχαίους συγκλητικούς ή τους πατρικίους και όλοι οι άλλοι ο ταπεινός λαός. Τέτοια σύμβολα δε μας χρειάζονται πια.

Αντίθετα πρέπει να σταθούμε σε ένα άλλο ζήτημα. Στο πρόβλημα της στέγης των δικαστηρίων. Κι εδώ κυριαρχεί η σπατάλη στα λόγια και η άκρα φιλαργυρία στα έργα. Δε γίνεται ποτέ συζήτηση για δικαστικά κτίρια ή καταστήματα. Ο λόγος είναι πάντα για δικαστικά μέγαρα. Αν γυρίσουμε όλη την Ελλάδα δε θα βρούμε κτίρια που να αξίζουν αυτό τον τίτλο εκτός από το κακότυχο μέγαρο Σλήμαν που στεγάζει τον 'Αρειο Πάγο. Ο προσρισμός όμως αυτού του μεγάρου δεν ήταν για δικαστήριο κι άδικα το καταστρέφουμε. Στο κάτω-κάτω της γραφής δε χωράει πια το προσωπικό του. Οι 40 αρεοπαγίτες έχουν στη διάθεσή του μια μόνο αίθουσα που δε χωράει 40 καρέκλες.

Σε μερικές επαρχιακές πόλεις ευνοημένες από εθνικούς ευεργέτες ή πατριδες ισχυρών πολιτικών προσώπων υπάρχουν ευπρόσωπα δικαστικά καταστήματα. Αρκετοί όμως είναι ακόμα οι φτωχοί συγγενείς. Ένας από τους πιο φτωχούς είναι η πρωτεύουσα της Ελληνικής Δημοκρατίας. Χρόνια τη νανουρίζουν με το θρύλο πως θα αποκτήσει δικαστικό μέγαρο. Ρίξτε μια ματιά σε δρόμους και σε πλατείες. Άλλες υπηρεσίες σε λίγον καιρό αποκτούν κτίρια που υπηρετούν τις ανάγκες τους. Μερικά από τα κτίρια είναι αληθινά μεγαθήρια. Έχει περάσει πάνω από αιώνες κι ακόμα το δικαστικό μέγαρο δε μπορεί να σηκωθεί στα πόδια του. Μην πείτε πως αυτό είναι παρονυχίδα, πως τις αποφάσεις δεν τις βγάζουν τα κτίρια αλλά οι άνθρωποι. Οι άνθρωποι που ζουν και δουλεύουν μέσα σε ανήλιες και βρώμικες αίθουσες αποκτούν στο τέλος κακομοίρική ψυχολογία. Νιώθουν παραπεταμένοι. Αν αποκτήσουν αυτή τη ψυχολογία με την ίδια θα κρίνουν και θα αποφασίζουν.

Καιρός πια να μιλήσουμε για τον άλλο συντελεστή στην απονομή της δικαιοσύνης, για το ακροατήριο. Αυτό δεν το αποτελούν μονάχα όσοι βρίσκονται μέσα στις αίθουσες των συνεδριάσεων, αλλά όλοι οι πιθανοί διάδικοι, δηλαδή ολόκληρος ο πληθυσμός της χώρας. Οποιοσδήποτε μπορεί να πληροφορηθεί το περιεχόμενο κάθε δικαστικής αποφάσεως, να το σχολιάσει και μερικές φορές να πάρει επίσημο αντίγραφο. Υπάρχουν δυο προβλήματα εδώ α) πως συμπεριφέρεται το απέραντο αυτό ακροατήριο, τι στάση κρατάει απέναντι στη Δικαιοσύνη και β) ποιά περιρρέουσα ατμόσφαιρα δημιουργεί.

Πρέπει να ξεκαθαρίσω το ζήτημα. Ένας πληθυσμός που θα άφηνε τελείως απερισκεπαστή τη δικαιοσύνη, που δε θα ανακατευόταν στο έργο της, ένας τόσο ιδανικός πληθυσμός δε θα είχε ανάγκη από δικαστήρια και δικαστικούς λειτουργούς. Όλα είναι ανθρώπινα και δύσκολα βρίσκεται ο αναμάρτητος. Η γυναικούλα που χτυπάει την πόρτα για να ζητήσει επει-

κεια για το παιδί της, που κατόντησε διαρκή, είναι μια περίπτωση, μα δεν εξερεθίζει δεν εξοργίζει. Στο βάθος τη συμπονάς. Μα υπάρχουν μερικές άλλες περιπτώσεις που ξεπερνούν τα όρια, που είναι απαράδεκτες. Είπα πριν λίγο πως πιθανός διάδικος είναι ο καθένας, όχι μόνο οι άνθρωποι, τα άτομα, αλλά και τα νομικά πρόσωπα με πρώτο-πρώτο το Δημόσιο, που κι αυτά όλα τα δαιμονών άνθρωποι. Ας δούμε, λοιπόν, τη συμπεριφορά τους. Ο άλλοτε πρόεδρος του Σ.Ε Μιχ. Στασινοπούλου μας βεβαιώνει πως τις πρώτες δεκαετίες της λειτουργίας του Σ.Ε. που ιδρύθηκε το 1929 είχε παρατηρηθεί σταθερά το φαινόμενο εκείνοι που ήταν στην αντιπολίτευση να χειροκρατούν για την ακύρωση από το Σ.Ε. μιας σημαντικής πράξεως της κυβερνήσεως, να δυσφορούν όμως και να οργίζονται όταν βρισκόταν στη κυβέρνηση, αν το Σ.Ε. ακύρωνε μια παρόμοια δική τους πράξη. Από τότε, γράφει, η κατάσταση έχει αλλάξει. Την αμφιβολία την φέρνει εν ενεργεία Σύμβουλος της Επικρατείας. Γράφει, πως κάποτε η Δικαιοσύνη αρνιέται, αμελεί, καθυστερεί ανεπιτρέπτα την εκτέλεση των ακυρωτικών αποφάσεων του Σ.Ε. ή δηλώνει απερίφραστα ότι δε θα συμμορφωθεί με την απόφαση. Όλα αυτά σημαίνουν πως υπάρχουν άνθρωποι που πιέζουν έμμεσα το ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο να αποφασίζει σύμφωνα με τις απόψεις τους. Όλοι μιλούν για ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης, ποτέ δε θα μάθουμε πόσοι πραγματικά την επιθυμούν.

Αυτά είναι σε αγνές γραμμές μερικά από τα προβλήματα της Δικαιοσύνης. Για να λυθούν χρειάζονται πολλές προσπάθειες. Θέλει πολλή δουλειά, πολλές χιλιάδες να είναι στους τροχούς - όχι πεθαμένοι, βέβαια, αλλά ζωντανό δραστήριο. Για μερικά χρειάζεται αναθεώρηση του Συντάγματος, γι άλλα συγχρονισμός νομοθεσίας. Μερικά μόνο αλλαγή ψυχολογίας. Παρ' όλα τα λάθη που έχουν γίνει παρ' όλες τις οπισθοδρομήσεις, το παιγνίδι δεν έχει χαθεί. Αν όλοι βοηθήσουμε, ο καθένας ανάλογα με τη δύναμή του, μπορούμε να ελπίζουμε πως μέσα στους ταραγμένους καιρούς που ζούμε θα αποκτήσουμε αληθινά απόρρητο φρούριο, τη Δικαιοσύνη.

Δραστηριότητες Σ.Ε.Ε.

1. 7/3/80 Διάλεξη στα γραφεία του Συνδέσμου με θέμα: «Καταβολές του γυναικείου ζητήματος στην προϊστορία». Ομιλήτρια η κα Αθηνά Βουγιούκα-Γιόκαρη.
2. 28/3/80 Ομιλία εκλαϊκευμένη στα γραφεία του Συνδέσμου με θέμα: «Κομπού-

τερς». Ομιλήτρια η Δις Αγγελική Μανιατοπούλου.

3. 17/4/80 Επανάληψη της διάλεξης της κας Αθηνάς Βουγιούκα-Γιόκαρη στα γραφεία του Συνδέσμου.
4. 2/5/80 Ομιλία στην Αρχαιολογική Εταιρεία με θέμα: «Η Δικαιοσύνη και τα προ-

βλήματά της». Ομιλητής ο Αρεοπαγίτης κ. Ι. Ντεγιάννης.

5. 6/6/80 Ομιλία στα γραφεία του Συνδέσμου με θέμα: «Τρόφιμα, χημεία και νομοθεσία». Ομιλήτρια η Δις Αγγελική Ασημακοπούλου χημικός.

Νομική Επιτροπή

Όπως είναι γνωστό, μετά τις αρχαιρεσίες του Φεβρουαρίου του 1978, που ανέδειξαν την νέα διοίκηση του Σ.Ε.Ε. η νομική επιτροπή, με σκοπό την καλύτερη λειτουργία της, χωρίστηκε σε 4 τμήματα ή υποεπιτροπές.

- 1) Υποεπιτροπή για την ιθαγένεια
 - 2) Υποεπιτροπή για το Οικογενειακό Δίκαιο
 - 3) Υποεπιτροπή για την προστασία του περιβάλλοντος και
 - 4) Υποεπιτροπή για τα απροσάρμοστα παιδιά.
- Ολοκλήρωσαν την εργασία τους και παρέδωσαν στο Δ.Σ. του Συνδέσμου τα κείμενά τους δύο από τις υποεπιτροπές. Η υποεπιτροπή για την προστασία του περιβάλλοντος και η υποεπιτροπή για το Οικογενειακό Δίκαιο.

Α. Η υποεπιτροπή για την προστασία του περιβάλλοντος, με την επιμέλεια των μελών της Κάκιας Ζαβερδίνου και Μίνας Ραγιά, έκανε την κριτική του σχετικού με την προστασία του περιβάλλοντος νομοσχεδίου, κατά το χρονικό διάστημα που προηγήθηκε από τη συζήτησή του στη Βουλή. Τα κυριώτερα σημεία αυτής της κριτικής είναι τα ακόλουθα:

- 1) Πρόκειται για νόμο-πλαίσιο, που σημαίνει ότι είναι ελλιπής και αντιμετωπίζει το θέμα εντελώς αποσπασματικά.
- 2) Έχει σαν αντικείμενο τη ρύπανση που προκαλεί η βιομηχανική δραστηριότητα και μόνο, και αφήνει ανέλεγχτους όλους τους άλλους φορείς ρύπανσης και καταστροφής.
- 3) Αποτελεί μοναδικό δείγμα νομοθετικού παράλογου, αφού αντί να αναλαμβάνουν την προστασία του περιβάλλοντος αυτοί που υποφέρουν από τη ρύπανση, δηλ. ο λαός, την αναλαμβάνουν εκείνοι που ρυπαίνουν το περιβάλλον, δηλ. οι βιομήχανοι. Για τη σύνταξη και την επεξεργασία του νομοσχεδίου συνεργάστηκαν αντιπρόσωποι των βιομηχανιών και τέχνοκράτες και αγνοήθηκαν συστηματικά η Το-

πική Αυτοδιοίκηση και οι επιστημονικοί και συνδικαλιστικοί φορείς.

4) Αντί να καθορίζονται δυναμικά οι προδιαγραφές ενός ασφαλούς και υγιεινού για τους εργαζόμενους εργασιακού περιβάλλοντος, αφήνεται ο καθορισμός τους σε προεδρικά διατάγματα, δηλ. στην εκτελεστική εξουσία, χωρίς να εξασφαλίζεται και η συμμετοχή των εργαζομένων στην επεξεργασία τους και στη διαδικασία εκδόσής τους.

5) Από τα ειδικά θέματα: το νομοσχέδιο δεν αντιμετωπίζει το πρόβλημα των περιοχών που χρειάζονται ιδιαίτερη προστασία, όπως τουριστικές, αρχαιολογικές, παραδοσιακές κλπ.

6) Βασική αδυναμία του νομοσχεδίου είναι το χαμηλό επίπεδο των προτεινόμενων προστίμων, χωρίς μάλιστα πρόβλεψη για την κατά καιρούς αναπροσαρμογή τους, με συνέπεια να καταντάει συμφορότερη για τις βιομηχανίες η πληρωμή του πρόστιμου από τη λήψη των ενδεχομένως υψηλού κόστους αναγκών τεχνολογικών μέτρων προστασίας του περιβάλλοντος.

Πρόταση της υποεπιτροπής: Τώρα που η Κυβέρνηση προχωρεί στην ίδρυση νέου υπουργείου (σχετικού με τα θέματα περιβάλλοντος), θα πρέπει να δραστηριοποιηθούμε για τη δημιουργία ενιαίου φορέα, που θα χαράζει τη σωστή πολιτική για την προστασία του περιβάλλοντος στο σύνολό του και θα ασκεί και τον αναγκαίο έλεγχο.

Β. Η υποεπιτροπή για την αναμόρφωση του Οικογενειακού Δικαίου παρέδωσε στις 15 Μαΐου τ.ρ. έ. την μελέτη της και το Σχέδιο Νόμου που τα επεξεργάστηκε η υπεύθυνη της νομικής επιτροπής κ. Καίτη Παπαρρήγα-Κωσταβάρα στο Διοικητικό Συμβούλιο του Συνδέσμου. Το πρωτότυπο αυτής της εργα-

σίας κατατέθηκε στο ιδιαίτερο γραφείο του Υπουργού Δικαιοσύνης με αριθμό πρωτοκόλου 12052/22.5.80, αντίγραφα δε αυτής της εργασίας θα κατατεθούν, σύμφωνα με την απόφαση της νομικής επιτροπής, που ενέκρινε το Δ.Σ. του Συνδέσμου, στα γραφεία των κομμάτων στη Βουλή.

Η μελέτη για την αναμόρφωση του Οικογενειακού Δικαίου περιέλαβε ολόκληρο το κείμενο των διατάξεων του 4ου βιβλίου του Α.Κ., σε συνδυασμό με το κείμενο του Σχεδίου Νόμου της Επιτροπής Γαζή. Η Ν.Ε. δεν αρκέστηκε στη μερική τροποποίηση της Επιτροπής Γαζή, αλλά προχώρησε στην προσαρμογή ολόκληρου του 4ου βιβλίου του Α.Κ.: α) και προς τις άλλες διατάξεις του Συντάγματος, όπως τα άρθρα 5 για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, 13 για την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης, 21 για την προστασία της μητρότητας, της παιδικής ηλικίας και της νεότητας κ.α. και β) τα νέα ήθη που διαμορφώθηκαν στη χώρα μας από τότε που ισχύει ο Α.Κ. Η τελική διατύπωση του κείμενου έγινε στη ζωντανή γλώσσα του λαού μας -τη νεοελληνική- που είναι και η επίσημη γλώσσα του Κράτους, με την ελπίδα ότι το κείμενο αυτό θα μπορέσει να χρησιμεύσει σαν βάση του τελικού κείμενου νόμου, που θα προκύψει μετά τη συζήτηση στη Βουλή. Το κείμενο πήρε τη μορφή Σχεδίου Νόμου, και όχι απλών προτάσεων, και ενσωματώθηκαν σ' αυτό, εκτός από τις μεταγλωττισμένες μη τροποποιητές διατάξεις του Α.Κ., και όσες τροποποιήσεις έγιναν στον Α.Κ. με μεταγενέστερους νόμους ή διατάγματα.

Σε γενικές γραμμές, οι προτεινόμενες από το Σχέδιο Νόμου του Σ.Ε.Ε. τροποποιήσεις αναφέρονται:

- 1) Στα θέματα της ιθαγένειας που περιέχονται

στο 1ο βιβλίο (Γενικές Αρχές) του Α.Κ. Γιατί και οι διατάξεις που αφορούν το θέμα της ιθαγένειας θα παύσουν να ισχύουν από την 1η Ιανουαρίου 1983, σαν αντισυνταγματικές.

2) Στην κατάργηση του θεσμού της μνηστείας, αφού ο θεσμός έχει περιπέσει από πολλά χρόνια σε αχρηστία, όντας μακριά από τα σημερινά ήθη της ελληνικής κοινωνίας.

3) Στην κατάργηση της αρχής της ιεραρχίας, σύμφωνα με την οποία ο άντρας είναι ο αρχηγός της οικογένειας, και την εισαγωγή της αρχής της ισότητας των δύο συζύγων, με όλες τις σχετικές συνέπειες για την ιθαγένεια, την κατοικία και το επώνυμο.

4) Στην καθιέρωση κοινού όριου ηλικίας, για τη σύναψη του γάμου, τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια, σαν έκφραση της αρχής της ισονομίας αντρών-γυναικών, αλλά και σαν προϋπόθεση για την επιτυχία των σκεπών του γάμου.

5) Στην καθιέρωση του πολιτικού γάμου, με διατήρηση του θρησκευτικού σαν προαιρετικού και τη συμμόρφωση των λοιπών σχετικών διατάξεων με το νέο θεσμό, όπως τα κωλύματα, κ.α.

6) Στην κατάργηση της προίκας, που μέχρι σήμερα αποτελούσε τη μόνη από το νόμο αναγνωρισμένη συνεισφορά της γυναίκας στην αντιμετώπιση των αναγκών της οικογένειας. (Ο όρος «ανάγκες της οικογένειας» παίρνει τη θέση του αντίστοιχου του Α.Κ. «βάρη του γάμου»). Τη θέση της προίκας παίρνει πρωτάρχικα η εργασία του κάθε συζύγου. Στην εργασία περιλαμβάνεται και η «οικιακή», όπως κι αν είναι ο σύζυγος που την ανασλαμβάνει. Σχετική είναι και η διάταξη που αφορά τα «συμβοληθέντα και μη αμειβόμενα» μέλη της οικογένειας, για την περίπτωση που δεν θα γίνει ίσως δεκτό το επίσης προτεινόμενο σύστημα της μερικής κοινοκτημοσύνης.

7) Στην αντικατάσταση της πατρικής εξουσίας με τη γονική μέριμνα, και την υποχρέωση της επιλογής του επώνυμου των παιδιών πριν από τον γάμο, μέσα στο πνεύμα της ισονομίας των δύο γονέων.

8) Στην ιεράρχηση του συμφέροντος του παιδιού, όταν πρόκειται για τη ρύθμιση θεμάτων που αφορούν την επιμέλειά του ή τη διαχείριση της περιουσίας του. Με το ίδιο πνεύμα

προτείνεται και η καθιέρωση του αφορολόγητου των περιουσιακών στοιχείων που προσφέρονται στο παιδί για την επαγγελματική ή την οικογενειακή του αποκατάσταση.

9) Στην κατάργηση της διάκρισης μεταξύ των εξωγάμων και «γνήσιων» παιδιών, με συνέπεια την πλήρη εξομοίωσή τους.

10) Στην αναδιάρθρωση των διατάξεων που αφορούν την υιοθεσία, μετά την ενσωμάτωση των τροποποιητικών διαταγμάτων, που ισχύουν από το 1966.

11) Στην αναπροσαρμογή των διατάξεων που αφορούν την επιτροπεία, για την εφαρμογή της ισότητας των δύο γονέων στην άσκηση των καθηκόντων τους, και την κατάργηση των αντίθετων.

12) Στην πλήρη αναδιάρθρωση των διατάξεων που αφορούν το διαζύγιο. Ειδικότερα, με τη νέα ρύθμιση:

α) Καταργείται η αρχή της υπαιτιότητας, τόσο στον προσδιορισμό των λόγων του διαζυγίου, όσο και στη ρύθμιση των συνεπειών του, για τις οποίες εισάγεται η αρχή της επιείκειας, σύμφωνα με την οποία εξετάζεται ποιός από τους δύο συζύγους είναι ο οικονομικά ασθενέστερος.

β) Εισάγεται ο αντικειμενικός κλονισμός του γάμου, σαν λόγος λύσης του.

γ) Καθιερώνεται το συναινετικό διαζύγιο.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Η Επιτροπή συγκέντρωσης στατιστικών στοιχείων προχωρεί στη μελέτη των ερωτηματολογίων που απαντήθηκαν και των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν από άλλες πηγές.

Δυστυχώς παρά τις προσπάθειες των μελών της επιτροπής, τις πιέσεις προς όλες τις κατευθύνσεις, τις ανακοινώσεις και την παράταση της προθεσμίας για επιστροφή συμπληρωμένων ερωτηματολογίων από 40 ημέρες σε ένα χρόνο, οι απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν είναι ελάχιστες.

Σε σύνολο 6.000 ερωτηματολογίων που μοιράστηκαν σε μέλη και μη μέλη του Συνδέσμου

μας δεν επιστράφηκαν συμπληρωμένα περισσότερα από 450.

Για την όσο το δυνατό καλλίτερη αξιοποίηση των λίγων στοιχείων που διαθέτουμε παρακαλούμε για μια ακόμη φορά τις συναδέλφους με γνώσεις στατιστικής να μας βοηθήσουν.

Τα συμπεράσματα θα ανακοινωθούν το φθινόπωρο.

ΕΙΡΗΝΗ

Οι γυναίκες σαν εκφραστές του φιλειρηνικού πνεύματος νιώθουν την ανάγκη της πιο δραστήριας συμμετοχής των γυναικών στη χώρα μας στον αγώνα για την εδραίωση της Παγκόσμιας Ειρήνης, για την αποτροπή του ψυχρού πολέμου, για το σταμάτημα του ανταγωνισμού των εξοπλισμών για την υπεράσπιση της ύφεσης.

Ο Σ.Ε.Ε. πιστεύοντας ότι θα συμβάλει στην κινητοποίηση των γυναικών της χώρας μας για την Ύφεση και την Ειρήνη συμμετείχε με την εκπρόσωπό του κα Φ. Καμάρη στη «Στρογγυλή Τράπεζα» των Γυναικών που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της Έκτακτης Πανελληνίας Συνδιάσκεψης για την Ύφεση και τον Αφσπλισμό στις 18.5.80 με εισηγήτρια την κα Ελένη Χάτζηπέτρου.

ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ

Από τον Αμερικάνικο Σύνδεσμο Επιστημόνων Γυναικών ανακοινώθηκαν οι υποτροφίες για το πανεπιστημιακό έτος 1980-1981

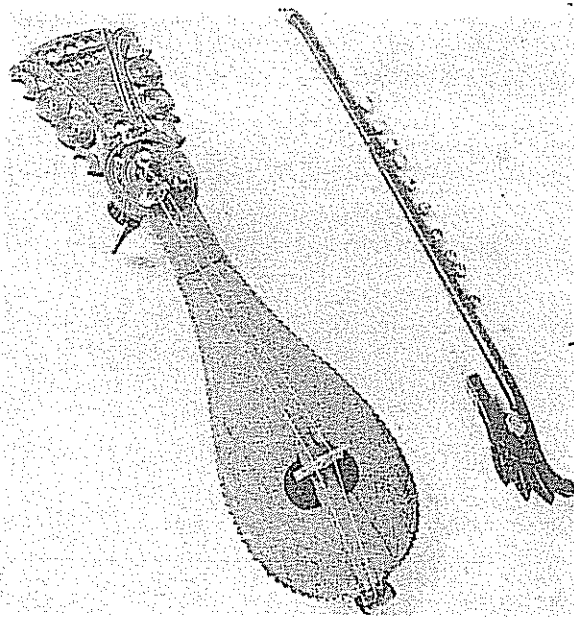
Οι ενδιαφερόμενες να αποταθούν στη γραμματεία του Συνδέσμου για περισσότερες πληροφορίες.

Προβληθείτε μέσα από τις σελίδες του δελτίου!
Στείλτε μας τις διαφημίσεις σας στα γραφεία του Συνδέσμου,
Βουλής 44α, τηλ. 3234268.

Παράδοση

Πρόλογος στην εκδήλωση για τη δημοτική μουσική του Συνδέσμου Ελληνίδων Επιστημόνων

Του μουσικολόγου Μάρκου Δραγούμη

Κρητική λύρα

Μέσα στις τόσες και τόσες δραματικές αλλαγές που σημειώθηκαν τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας - καθώς υποτίθεται ότι προσδεύουμε «υποτάσσοντας» τη φύση στις όλο και πιο εγωιστικές και παράλογες επιθυμίες και ανάγκες μας - μεταβλήθηκε ριζικά κι η σχέση μας με τη μουσική. Σήμερα την αναζητούμε για να σκοτώσει ευχάριστα την ώρα μας ή -στην καλλίτερη περίπτωση - για να τη χρησιμοποιούμε - κατά την έκφραση του Πάνου Κουτρομπούση - «σαν καταπραϋντικό φρένο στην νευρωτική αγωνία της τωρινής εποχής, όπως ένας περίπατος σε αρχαιολογικούς χώρους». Παλιότερα όμως ήταν πολύ πιο στενά δεμένη με την καθημερινή ζωή σ' όλες της τις εκδηλώσεις. Σε κάθε βάφτιση και γάμο αντηχούσαν ειδικά τραγούδια με τη μορφή ευχών για την υγεία κι ευτυχία του βρέφους ή ζευγαριού. Ο ύπνος όλων ανεξαιρέτως των παιδιών είχε σαν απαραίτητο προσόμιο το νανούρισμα, ένα καθαρά γυναικείο τραγούδι με χαρακτήρα επίκλησης στο πνεύμα του ύπνου. Όταν κινδύνευε η σοδειά από την κατάρα μιας παρατεταμένης ανομβρίας, ένα παιδί, περιτυλιγμένο σε καταπράσινα κλωνάρια, περιφερόταν από σπίτι σε σπίτι μαζί μ' άλλα παιδιά και τραγουδούσε σε κάθε κατώφλι την «περπερούνα», ένα τραγουδιό-δέηση προς τις δυνάμεις που ορίζουν τη βροχή. Οι νεκροί θρηνούνταν με μοιρολόγια. Οι νέοι μάθαιναν την ιστορία και τον άγραφο ηθικό κώδικα της κοινωνίας τους στα γλέντια και τα πανηγύρια, ακούγοντας τις «παραλογές» και τα ιστορικά, ακριτικά και κλέφτικα τραγούδια. Οι μεγάλες θρησκευτικές νιορτές προαναγγέλλονταν από τα κάλαντα. Η Σταύρωση εξιστορούσαν με το «μοιρολόγι της Παναγιάς». Ο πόνος του ξενιτεμού μαλάκωνε με τα τραγούδια της ξενιτειάς. Ο καημός του έρωτα εκφραζόταν με τα τραγούδια της αγάπης. Οι μονότονες χειρωνακτικές εργασίες στη θά-

λασσα και στα χωράφια συνοδεύονταν από τους ήχους των εργατικών τραγουδιών, όπως ήταν τα τρατάρικα, τα κωπηλατικά, του μύλου, του θερισμού, του αλωνίσματος κ.τ.λ. Και τέλος η πρωταρχική ανθρώπινη ανάγκη για ψυχαγωγία και συναισθηματική εκτόνωση έβρισκε διέξοδο, φυσικά και στα παραπάνω τραγούδια, αλλά ιδίως στα γνωστά σαν αποκριάτικα, που συχνά περιείχαν εξαιρετικά σκανδαλιστικούς στίχους.

Όλα αυτά τα τραγούδια, μαζί με τους οργανικούς σκοπούς που αναπτύχθηκαν παράλληλα, συγκροτούν τη δημοτική μας μουσική, που όπως η αντίστοιχη μουσική κάθε χώρας, ανήκει στις λεγόμενες μουσικές προφορικής παράδοσης. Οι μουσικές αυτές ξεκινούν από έναν λαϊκό δημιουργό, που αντίθετα με τον μη-λαϊκό, δεν έχει ούτε θεωρητική μουσική κατάρτιση, ούτε αίσθημα ιδιοκτησίας για τη δημιουργία του κι ούτε τη φιλοδοξία να γίνει ξεκουστό το όνομά του. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να παραδίδει τα τραγούδια του με απόλυτη ανιδιοτέλεια στους συγχωριανούς του για να τα επεξεργάζονται και να τα διαδίδουν αντιμετωπίζοντάς τα σαν υλικό που ανήκει στο κοινωνικό σύνολο κι όχι σ' ένα ορισμένο άτομο. Η αντίληψη αυτή δεν είναι τόσο αλτρουϊστική, όσο φαίνεται την πρώτη στιγμή, γιατί η λαϊκή καλλιτεχνική δημιουργία είναι περισσότερο ένα καινούργιο συνταίριασμα διάφορων παραδοσιακών στοιχείων, παρά μια προσωπική έκφραση. Πρόσφατες συγκριτικές έρευνες έχουν αποδείξει, ότι το αρχαιότερο στρώμα της δημοτικής μας μουσικής συγγενεύει με τα αρχαιότερα στρώματα των αντίστοιχων μουσικών παραδόσεων των περισσότερων γειτόνων μας. Κι επειδή η γένεση των στρωμάτων αυτών ανάγεται στην προχριστιανική εποχή, γι αυτό στα σημερινά δημοτικά μας τραγούδια ασφαλώς θα υπάρχουν και στοιχεία από την

ελληνική αρχαιότητα. Τα στοιχεία αυτά φαίνεται ότι προέρχονται, όχι τόσο από τη μουσική που ακουγόταν στα αρχαία ελληνικά θέατρα ή τους Πανελληνίους αγώνες, όσο από τα απλά χωριάτικα τραγούδια της εποχής εκείνης, που ακριβώς επειδή εκφράζαν τα συναισθήματα ανθρώπων, που δεν παρακολουθούσαν τα ευμετάβλητα καλλιτεχνικά ρεύματα των πόλεων, μεταδίδονταν από γενιά σε γενιά, χωρίς αξιόλογες αλλαγές. Αλλά απωσώδητε τον πιο σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του ύφους της δημοτικής μας μουσικής τον έπαιξαν οι νεότεροι πρόγονοί μας, οι βυζαντινοί, και φυσικά τα μουσικά ρεύματα που κυκλοφορούν εδώ κι χίλια χρόνια στα Βαλκάνια και στη Μεσόγειο κι επηρεάζουν τη μουσική των λαών που κατοικούν σ' αυτόν τον χώρο.

Η δημιουργία δημοτικών τραγουδιών στις μέρες μας δεν έχει σταματήσει βέβαια, αλλά είναι απωσώδητε πολύ ελαττωμένη. Το φαινόμενο αυτό, όπως είναι ευνόητο, οφείλεται στην τεράστια διαφορά που παρουσιάζεται ανάμεσα στο σημερινό τρόπο ζωής του λαού μας και τον παλιότερο, όχι μόνο στις πόλεις, αλλά και στην ύπαιθρο. Γιατί όπως παρατηρεί πολύ σωστά ο λογοτέχνης Γιώργος Ιωάννου «όσο πιο κλειστή είναι μια κοινωνία (και τέτοια ήταν των προγόνων μας) τόσο πιο πολύ φουντώνει ο δίκος της λαϊκός πολιτισμός. Και όσο πιο ανοιχτή είναι (και τέτοια είναι αυτή που ζούμε τώρα) τόσο πιο πολύ επικρατεί σ' αυτήν ο διεθνής πολιτισμός».

Μολονότι φτιάχνονται πια ελάχιστα νέα δημοτικά τραγούδια στον τόπο μας, τα παλιά συνηθίζονται ν' ακούγονται, να τραγουδιούνται και να χορεύονται σήμερα πολύ περισσότερο από τα νέα, όχι μόνο στην ύπαιθρο, αλλά και στα μεγάλα αστικά κέντρα. Αυτό δεν σημαίνει μόνο ότι το δημοτικό τραγούδι με τη μουσική και

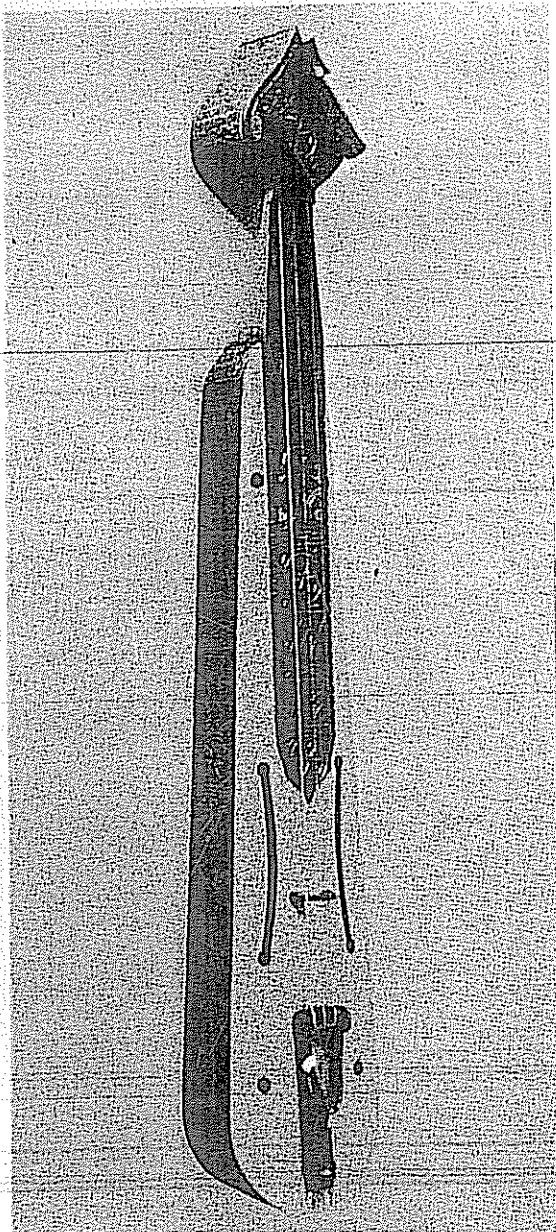
τους χορούς του ζει και σήμερα στις καρδιές της μεγάλης μερίδας του ελληνικού λαού, αλλά ότι και στο μέλλον, μάλλον θα πρέπει ν' αντέξει στη φθορά του χρόνου και να επιβιώσει, όχι πια σαν βίωμα και καταξίωση ζωής αλλά, όπως παρατηρεί ο Τάκης Γιαννακόπουλος «σα θύμηση και νοσταλγία για περασμένα μεγαλεία του χωριού».

Σε μερικούς αστικούς κύκλους του τόπου μας η δημοτική μουσική θεωρείται μια ξεπερασμένη τέχνη, που στην καλλίτερη περίπτωση πρέπει νά παρουσιάζεται ωραιοποιημένη και στη χειρότερη να εγκαταλειφθεί. Παραπέμπω τους έ-τσι σκεπτόμενους στον Ίωνα Δραγούμη, που ήδη από τις αρχές του αιώνα είχε κατανοήσει την αξία που έχει για το λαό μας και την προκοπή του η δημοτική του παράδοση στο σύνολό της κι είχε παρατηρήσει εύστοχα γι αυτήν, ότι είναι η γνήσια πηγή της ζωής του σημερινού Έλληνα κι ότι χωρίς αυτήν δεν μπορεί να υπάρξει έθνος.

Θ' αναφερθώ τώρα σ' ένα μικρό απόσπασμα από τη δροσερή και βαθειά ανθρώπινη αυτοβιογραφία του Γιώργη Μουφλουζέλη, που κυκλοφόρησε φέτος καταγραμμένη κι έξοχα σχολιασμένη από το Φώτη Μεσθενάιο με τίτλο «Όταν η λήγουσα είναι μακρά». Με την περι-κοπή αυτή και λίγα ακόμη σχόλια θα κλείσει αυτή η σύντομη εισήγηση.

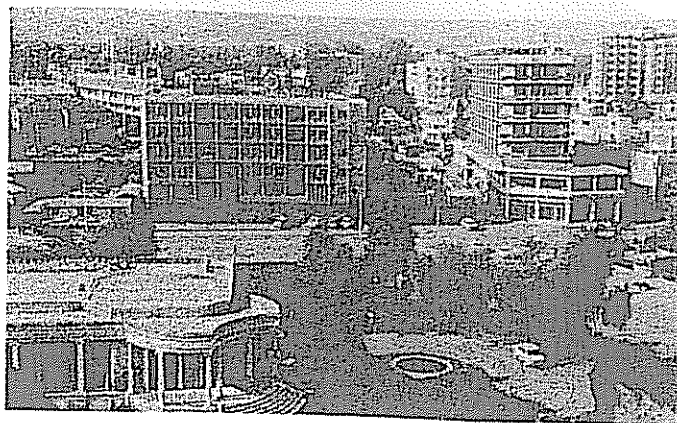
Λέει λοιπόν ο Μουφλουζέλης στο Μεσθενάιο: «Όταν ήμουνα μικρός κι άκουγα μουσική έτρεχα σαν τρελλός (...) Όπου έβλεπα μουσική κόλλαγα κι εγώ, καθόμουν και χάζευα ολόγε-λα. Μ' άρεσε παιδί μου. Δεν μ' άρεσαν οι καντάδες, τα φοξ, τα φράγκικα. Μ' άρεσε το λαϊκό πράμα, που το καταλάβαινα. Και μ' άρεσαν τα τραγούδια που στίχος και μουσική μοιά-ζανε παντρεμένα (...) «Του Κίτσου η μάνα, λέει, με το ποτάμι μάλωνε και το πετροβολού-σε», Έ άμα αυτό δε σου μιλάει, είσαι χαϊβάνι, ζώο».

Το κομμάτι του εαυτού μου που νιώθει ευρω-παίος δεν μου επιτρέπει να συμμεριστώ τις α-πόψεις του Μουφλουζέλη για τη φράγκικη μουσική, αν και τις θεωρώ τελείως φυσικές για έναν μουσικό που μεγάλωσε στις αρχές του αιώνα μας στις φτωχογειτονίες της Μυτιλή-νης. Κατά τα άλλα ο Μουφλουζέλης μ' εκφρά-ζει απόλυτα, όχι μόνο σαν Έλληνα αλλά και σαν ευρωπαίο, αφού σήμερα πια μιλούνε στη Δύση μ' όλο και περισσότερη ευλάβεια και θαυμασμό για τους ανατολικούς μουσικούς πο-λιτισμούς (στους οποίους ανήκει και ο δικός μας) κι αντλούν απ' αυτούς αναρίθμητα διδάγ-ματα και εμπνεύσεις. Αλλά δυστυχώς οι περισ-σότεροι από τους παράγοντες που καθορίζουν τη μουσική μας παιδεία έχουν διαφορετική γνώμη πάνω σ' αυτά τα θέματα. Το βλέπουμε αυτό καθαρά στα εκπαιδευτικά προγράμματα που καταρτίζουν. Ας ελπίσουμε πως στα καλ-λίτερα προγράμματα που θα φτιάξουν στο μέλλον θα υψώσουν τη δημοτική μας μουσική από τη θέση του φτωχού συγγενή της ευρω-παϊκής στην περίοπτη θέση που της αξίζει.

Ποντιακή λύρα

Ταξιδεύοντας στην Κύπρο

Η Κύπρος, το φημισμένο νησί του χαλκού και της ομορφιάς, λικνίζεται σε μια ζεστή γαλάζια θάλασσα. Όντας το τρίτο μεγαλύτερο νησί της Μεσογείου, η Κύπρος βρίσκεται στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων, της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής, παράγων που έχει αποφασίσει την ιστορία, τον πολιτισμό και τη μοίρα της. Εδώ γεννήθηκε η Αφροδίτη από τα δάκρυά της και το αίμα του Άδωνη βλάστησαν μυριάδες παπαρούνες. Η Κύπρος δίκαια θεωρείται το νησί της αγάπης. Ατέλειωτες αμμουδιές και ειδυλλιακοί κολπίσκοι, κοσμικά ορεινά και παραθαλάσσια θέρετρα με σύγχρονα, άνετα ξενοδοχεία όλων των τάξεων, καθώς και η φιλοξενία των κατοίκων της κάνουν ευχάριστες και ξέγνοιστες τις διακοπές.

Μετά από πτήση μιάμισης ώρας θα φθάσετε στη Λάρνακα, την πατρίδα του Ζήνωνος, μια ήσυχη, γραφική πόλη με ξεχωριστό χρώμα. Με μια ειδυλλιακή παραλία γεμάτη, φοινικόδεντρα ή όπως τα ονομάζουν οι Κύπριοι «Φοινικούδες». Λίγο έξω από την Λάρνακα βρίσκεται το χωριό Λεύκαρα, όπου οι κάτοικοι συνεχίζουν την από αιώνων παράδοση, κατασκευάζοντας τα ωραιότερα & «Λευκαρίτικα» κεντήματα, τα οποία πουλιούνται σε πολύ καλές τιμές.

Από την Λάρνακα παίρνουμε το δρόμο για τη Λευκωσία, που είναι η μόνη μεσόγειος πόλη της Κύπρου και πρωτεύουσα του νησιού από το 10ο αιώνα μ.χ.

Η Λευκωσία χωρίς τίποτα το κραυγαλέο επιβλητικό σε κατακτά από το πρώτο κιόλας αντίκρουσμα. Καλόγουστα κτίρια, όμορφες πλατείες, τα Ενετικά τείχη που χωρίζουν την παλιά Λευκωσία από την καινούργια. Αξίζει να επισκεφθείτε το Κυπριακό Μουσείο, το Μουσείο Λαϊκής τέχνης, τον Καθεδρικό Ναό του Αγίου Ιωάννου, το Αρχιεπισκοπικό Μέγαρο.

Τα ψώνια στην Κύπρο γενικά είναι κάτι άλλο. Υφάσματα μάλλινα, βαμβάκερα και μεταξωτά των μεγαλύτερων εργοστασίων της Ευρώπης, θα τα βρείτε σε τιμές εντυπωσιακά χαμηλές. Στην οδό Λήδρας στη Λευκωσία υπάρχουν πάρα πολλά καταστήματα υφασμάτων. Δερμάτινα σακάκια και παλτά, τσάντες και βαλίτσες, ασημικά, ανοξείδωτα, ξυλόγλυπτα, ηλεκτρικές μικροσυσκευές, όλα σε τιμές πολύ χαμηλές. Η βόλτα στα μαγαζιά της Κύπρου συνήθως διαρκεί πολλές ώρες και πάντα τελειώνει με πολλά ψώνια.

Χαρακτηριστικό της Λευκωσίας είναι και η νυχτερινή της ζωή. Πολλές ταβέρνες με ωραιότατα κυπριακά μεζεδάκια και φαγητά, νυχτερινά κέντρα, Ντισκοτέκ, κάνουν την παραμονή αξέχαστη. Γλεντήστε λοιπόν τρώγοντας τα γευστικότερα φαγητά και πίνοντας «κουμαντάρια» ένα από τα ωραιότερα κρασιά της Κύπρου.

Η διαδρομή για την Λεμεσό είναι πολύ όμορφη. Αφού σταθείτε για λίγο στο Κολότσι, όπου είναι ο πύργος των Ιπποτών του Αγίου Ιωάννου και των Ιπποτών του Τέμπλου, θα φθάσετε στη Λεμεσό, τη δεύτερη σε μέγεθος πόλη της Κύπρου, που είναι απόγονος δύο βασιλείων της αρχαιότητας. Του Κουρίου προς τα δυτικά και της Αμαθούντος προς τα Ανατολικά. Η Λεμεσός ήταν φημισμένη κατά τον Μεσαίωνα. Εδώ ο Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος της Αγγλίας, παντρεύτηκε την Βερεγγάρια της Ναβάρρας. Στη Λεμεσό επίσης και οι ιππότες του Τέμπλου καθώς και του Αγίου Ιωάννου της Ιερουσαλήμ εγκατέστησαν τα αρχηγεία τους μετά την κατάκτηση των Αγίων τόπων από τους Άραβες το 1291. Σήμερα η Λε-

μεσός με το γραφικό λιμάνι, τα τεράστια καινούργια ξενοδοχειακά συγκροτήματα και τους πολυσύχναστους εμπορικούς δρόμους, είναι το μεγαλύτερο λιμάνι του νησιού. Έχει τις περισσότερες βιομηχανίες χωρίς όμως αυτό να αλλάζει τίποτα από την γραφικότητα του τοπίου και της πόλης. Όμορφες ατέλειωτες παραλίες με πεντακάθαρη θάλασσα, όπως η «LADY'S MILE» ζητρελαίνουν τον κάθε επισκέπτη.

Η περιοχή Λεμεσού περιλαμβάνει τα θέρετρα Πλάτρες, Πρόδρομος και Τρόδος, που είναι από τα καλύτερα της Μέσης Ανατολής και βρίσκονται σε υψόμετρο 1230-1530 μέτρων αντίστοιχα. Ωραιότατα ξενοδοχεία πνιγμένα στο πράσινο και τα δέντρα κάνουν τις διακοπές εδώ κάτι διαφορετικό. Είναι ιδανικός τόπος για πραγματική ξεκούραση, για να χαρείτε τη φύση και τις ομορφιές της. Υπάρχουν ξενοδοχεία Α, Β, και Γ κατηγορίας, ταβέρνες και νυχτερινά κέντρα.

Η Πάφος συνδέεται με το μύθο της Αφροδίτης, της Θεάς του έρωτα και της ομορφιάς. Κατά τον Όμηρο, η Αφροδίτη γεννήθηκε από τον απαλό αφρό της θάλασσας στα νότια παράλια της επαρχίας Πάφου. Η σημερινή Πάφος είναι μια μικρή όμορφη πόλη, κτισμένη σ' ένα ύψωμα που βλέπει πάνω από τη θάλασσα και το ιστορικό λιμάνι της Νέας Πάφου, που ήταν πρωτεύουσα της Κύπρου κατά την εποχή των Ρωμαίων, και ένα από τα μεγάλα λιμάνια. Αξίζει να δείτε τα φημισμένα ψηφιδωτά της έπαυλης του Διονύσου, την εκκλησία της Χρυσοπολιτισσάν και την στήλη του Αποστόλου Παύλου, όπου κατά την παράδοση έδεσαν και μαστίγωσαν τον Απόστολο Παύλο το 46 μ.χ όταν επισκέφθηκε την Νέα Πάφο. «Οι τάφοι των Βασιλέων» 100 περίπου, είναι σκαλισμένοι μέσα σε υπόγειους βράχους, μερικοί δε έχουν κολώνες Δωρικού ρυθμού, τόσο ωραίοι είναι που γι' αυτό του δόθηκε το όνομα «Τάφοι των Βασιλέων». Στην Πάφο υπάρχει ένα μικρό αλλά ενδιαφέρον μουσείο με αντικείμενα ιστορικής αξίας που βρέθηκαν σε διάφορα μέρη της περιοχής Πάφου. Σήμερα οι παραλίες της θεωρούνται από τις καλύτερες του νησιού, γι' αυτό και άρχισε η αξιοποίησή τους με τη δημιουργία μεγάλων ξενοδοχείων και κέντρων. Κι αυτό γιατί όσοι την επισκέπτονται θέλουν να περάσουν μερικές ημέρες εκεί.

Εννέα περίπου μίλια ανατολικά της Πάφου και κατά μήκος της παραλίας βρίσκεται η Παλιά Πάφος, ένα από τα αρχαιότερα βασίλεια της Πάφου, όπου θα δείτε τα ερείπια του Ναού της Αφροδίτης. Πέντε μίλια πιο κάτω στη συνέχεια της παραλιακής διαδρομής, βρίσκεται η «Πέτρα του Ρωμηού». Είναι το σημείο όπου κατά την παράδοση ανεδύθη η Αφροδίτη. Θα διαπιστώσετε τον πλούσιο αφρό της θάλασσας που συνδέεται με την αρχαία παράδοση.

Για όσους ταξιδεύουν στην Κύπρο, το Ελληνικό κράτος δίνει τη δυνατότητα να πάρουν μέχρι 450 δολάρια συνάλλαγμα. Οι διακοπές στο όμορφο νησί της Αφροδίτης είναι πραγματικά ανεπανάληπτες κι αυτό γιατί συντελούν πολλοί παράγοντες. Η ομορφιά του νησιού, η θάλασσα και το κλίμα, τα μαγαζιά και τα φθηνά ψώνια, η φιλοξενία και καλωσύνη των Κυπρίων, τα νόστιμα μεζεδάκια και φαγητά και τα υπέροχα κρασιά κι ακόμη το γλέντι στα γραφικά ταβερνάκια και στα νυχτερινά κέντρα της Κύπρου.

Η Κύπρος αντιπροσωπεύει και στην πιο μικρή λεπτομέρεια τον Ξένο Δία.

AKRITAS TRAVEL LIMITED

ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Το όμορφο νησί της Αφροδίτης προσφέρεται για ιδανικές διακοπές όλες τις εποχές του χρόνου.

Πανάκριβα, φθηνά ψώνια με το ειδικό συνάλλαγμα των 450 δολ., που δίνεται μόνο για την Κύπρο.

AKRITAS TRAVEL

Το πρακτορείο που τιμά την Κύπρο.

Κανείς δεν ξέρει την Κύπρο καλλίτερα από μās.

Όργανωμένες εκδρομές κάθε βδομάδα, όλο τον χρόνο. Ειδικά προγράμματα με μειωμένες τιμές, για οργανώσεις, σχολεία, επιχειρήσεις.

Άκόμη : Αεροπορικά και ατμοπλοϊκά εισιτήρια, εκδρομές για όλο τον κόσμο.

Πληροφορίες - έγγραφες :

ΒΟΥΛΗΣ 18 - ΑΘΗΝΑΙ

ΤΗΛ. 3255184 - 5, 3226896, 3222119

TELEX : 21 - 4683

Διαλέξτε καινούργιους ορίζοντες για τις φετινές καλοκαιρινές διακοπές σας.

Απολαύστε καινούργιες εμπειρίες με τη βοήθεια του ΟΡΙΖΟΝΤΑ.

Διακοπές «Ηειαx» στις πιο γραφικές γωνιές της Ελλάδας.

Διακοπές ή οργανωμένες εκδρομές στις πιο όμορφες περιοχές του κόσμου:

- Η.Π.Α.
- ΙΑΠΩΝΙΑ
- ΣΚΑΝΔ. ΧΩΡΕΣ
- ΚΑΝΑΡΙΟΙ ΝΗΣΟΙ
- ΣΑΡΔΗΝΙΑ - ΚΟΡΣΙΚΗ
- ΜΑΡΟΚΟ - ΤΥΝΗΣΙΑ
- ΡΗΝΟΣ
- ΚΥΠΡΟΣ
- ΔΥΤ. & ΑΝΑΤ. ΕΥΡΩΠΗ
- Ν.Α. ΑΣΙΑ

horizon

Νίκης 14 (πλ. Συντάγματος)
Αθήνα 118 Τηλ.: 323.3144

Παρακαλώ στείλτε μου δωρεάν και χωρίς καμιά υποχρέωση μου το ενημερωτικό σας πρόγραμμα.

ΟΝΟΜΑ _____

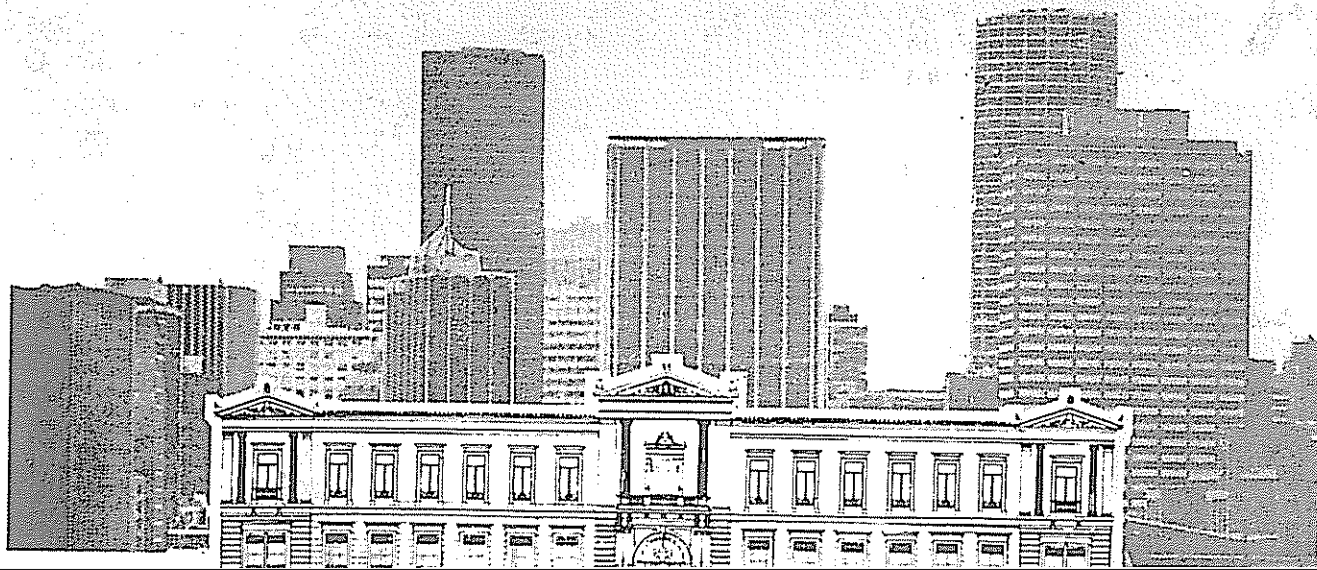
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ _____

Υ.Γ. _____

ΕΠΛ. _____

ΗΛΙΚΙΑ _____

**μια νέα τραπεζα
με κέφι
δημιουργικότητα
και δυναμισμό**

RAS

141

ΧΡΟΝΙΑ

1839 - 1980

ΑΔΡΙΑΤΙΚΗ

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

